

**GAZİ BEDEN EĞİTİMİ
VE SPOR BİLİMLERİ
DERGİSİ**

Cilt
Sayı
Temmuz

**VIII
3
2003**

**GAZİ JOURNAL OF
PHYSICAL EDUCATION
AND SPORTS SCIENCES**

Volume
Issue
July

İÇİNDEKİLER

**SPORDA PSİKO-SOSYAL
ALANLAR**

Dağ Sporlarına İlişkin Riskin
Algılanması **3 - 10**
Gıyasettin DEMİRHAN

**BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR
ÖĞRETİMİ**

Öğretmen Adaylarının Problem Çöz-
me Becerilerinin Cinsiyetler ve Alan-
lar Bakımından Karşılaştırılması **11 - 18**
Dursun KATKAT

Beden Eğitimi ve Spor Öğretmeni
Adaylarına Voleybol Temel Teknikleri-
nin Öğretiminde Uygulanan Farklı
Öğretim Yöntemlerinin Etkisi **19 - 24**
Hakan SUNAY
Nevin GÜNDÜZ
Semiyha DOLAŞIR

SPOR YÖNETİM BİLİMLERİ

Türkiye'de Toplam Kalite
Yönetiminin Futbolda Uygulanabilirliği
Üzerine Bir İnceleme **25 - 38**
R. Timuçin GENÇER
Erdoğan DEMİRAY

Özel Amaçlı Aerobik - Vücut
Geliştirme Salonlarının
ISO 9001:2000 Kalite Yönetim
Sistemleri Doğrultusundaki
Nitelikleri (Ankara İli Örneği) **39 - 48**
Ayşe Ebru KARAKOCA
Semiyha DOLAŞIR
Bülent SEÇKİNER
Hakan SUNAY

Türkiye Futbol Federasyonunun Özerkliği **49 - 58**
Sebahattin DEVECİOĞLU
Bilal ÇOBAN

SPOR SAĞLIK BİLİMLERİ

Beden Eğitimi ve Spor
Yüksekokullarındaki Öğrencilerin
Karşılaştıkları Spor Yaralanmaları **59 - 64**
Süleyman CAN
Recep GÜRİSOY
Naci EZİRMİK
Şenol DANE

CONTENTS

**PSYCHO-SOCIAL AREAS IN
SPORT**

Perception of Mountain Sports' Risk

**TEACHING IN PHYSICAL
EDUCATION AND SPORTS**

The Comparison With the Skills of Problem
Solving From the Perspective of Different
Sexes and Fields for the Teacher Candidates

The Effect of Different Teaching
Methods Used in Teaching Basic
Volleyball Techniques on Physical
Education Candidates

SPORTS MANagements SCIENCES

A Study on the Applicability of
Total Quality Management in
Soccer in Turkey

Required Quality of Aerobic and Weight
Lifting Hall According to the
9001:2000 Quality Management
System (Sampling in Ankara)

Autonomy of Turkey Football Federation

SPORTS HEALTH SCIENCES

Sport Injuries Students of Departments
of Physical Education and Sport

EDİTÖRDEN

BÜYÜK OLİMPİST SİNAN ERDEM'İN ARDINDAN...

Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi Başkanı Sinan ERDEM'in 1927 yılında Manisa'da başlayan yaşam serüveni, hukuk eğitimi, tenis ve voleybolda yüksek performans sporculuğu, voleybolda milli düzeyde sporculuk, kaptanlık ve antrenörlük, Türkiye Voleybol Federasyonu Genel Sekreterliği (1957-1967), Uluslararası Voleybol Federasyonu Üyeliği (1966) ve Organizasyon Komitesi Başkanlığı (1972 - 1984), TMOK Genel Sekreter Yardımcılığı (1975 - 1982) ve Sekreterliği (1982-1989), Akdeniz Oyunları Teknik Komite (1983) ve Yönetim Kurulu (1988) Üyelikleri, İslam Oyunları Konfederasyonu Yönetim Kurulu Üyeliği (1982), Yeşilyurt Spor Kulübü Başkanlığı (1987-1988), Uluslararası Olimpiyat Komitesi Üyeliği (1988) ve nihayet 1989'dan itibaren TMOK Başkanlığı kariyeriyle, 24 Temmuz 2003 tarihinde noktalandı.

Sinan ERDEM, yürekten inandığı, bu ülkede olimpiyat düzenlenebileceği fikrine, inatla ve inançla siyasi çevreleri de inandırmıştı. Ardından, Olimpiyat Kanunu, 2000, 2004, 2008 ve 2012 olimpiyatlarına aday oluşlar... Oyunlar kaybedilse de, kazananın yine Türk sporunun olduğu adaylıklarımız... Gözle görülür hızda seyreden hazırlıklar ve yansıyan ilk ipuçları... Tesisleşme, Türkiye'ye alınan büyük organizasyonlar, sporcu yetiştirme projeleri ve uygulamaları, olimpiğin ruhun uyandırılması yolundaki çabalar ve bunların somut sonuçları olarak uluslararası başarılar...

Sporcu, spor adamı ve sportmen olarak Sinan ERDEM, gittikçe kaybettiğimiz değerlerin sadece savunucusu değil, aynı zamanda kendi şahsında yaşatıcısıydı da: Ölçülü, dürüst, çalışkan, bilgili, özverili... Tek kelimeyle bir OLİMPİST!

Sinan ERDEM, Türk sporuna ve olimpizme katkı sağladığına inandığı her etkinliğin hamisi ve takipçisiydi. Bunu, bir görevin getirdiği zorunluluk ile değil, ancak, sonsuz bir aşkın, spor ve olimpiizm aşkının peşinden gönüllü sürükleniş olarak açıklamak mümkündür. Özellikle, spora ilişkin bilimsel ortamlara katılım hevesi ve yüklendiği misyon adına aldığı keyfi gözlemlerinden okuyabilirsiniz. 2000 yılında gerçekleştirdiğimiz kongremizi de şerefliendiren büyük Olimpist'in yokluğunu 2003 kongremizde derinden hissediyoruz.

Ruhu şad, Türk sporunun başı sağ olsun.

Prof. Dr. İbrahim YILDIRAN

DAĞ SPORLARINA İLİŞKİN RİSKİN ALGILANMASI

Gıyasettin DEMİRHAN *

ÖZET

Araştırmanın amacı, öğretim elemanları ve üniversite öğrencilerinin 6 dağ sporuna ilişkin riski nasıl algıladıklarını saptamaktır. Araştırmaya 1021 kişi katılmıştır (374 kadın, 647 erkek; 182 öğretim elemanı, 278 spor yüksek okulu öğrencisi, 358 seçmeli beden eğitimi dersi alan öğrenci, 203 maden ve jeoloji mühendisliği öğrencisi). Veriler Likert tipi anket yoluyla toplanmıştır. Anketin güvenilirliğini saptamak için test tekrar test tekniğinden yararlanılmıştır. Güvenirlik çözümlemesi için sınıfıçi korelasyon tekniği kullanılmış, güvenilirlik katsayıları 0.52 ile 0.88 arasında hesaplanmıştır. Verilerin analizinde aritmetik ortalama, 2 (Cinsiyet) x 4 (Yapılan İş)'lük Varyans Analizi ve Tukey testi kullanılmıştır. Katılımcılar dağ sporlarını risk derecesine göre en yükseten en düşüğe doğru yüksek dağ tırmanışı, kaya tırmanışı, tur kayağı, snowboard, alp kayağı ve kuzey kayağı şeklinde sıralamışlardır. Cinsiyete göre kuzey kayağı, snowboard ve tur kayağı; yapılan işe göre kaya tırmanışı, kuzey kayağı, snowboard, yüksek dağ tırmanışı ve tur kayağı; cinsiyet x yapılan işe göre kaya tırmanışı ve yüksek dağ tırmanışına ilişkin görüşler arasında anlamlı farklılık bulunmaktadır ($P < 0.05$).

Anahtar kelimeler: Dağ sporları, risk, algılama.

PERCEPTION OF MOUNTAIN SPORTS' RISK

SUMMARY

The purpose of this study was to investigate the perceptions of teaching staff and university students toward 6 mountain sports. The study involved 1021 persons (374 women, 674 men, 182 teaching staff, 278 students of sport school, 358 students of participated in elective physical education course, 203 students of jeology and mine department. Using a Likert type questionnaire for data collection. The test-retest was made for questionnaire reliability. Intraclass correlation techniques was used for reliability analysis. Reliability coefficient values ranged from 0.52 to 0.88. Mean and 2x4 Varians Analysis and Tukey tests were used data analysis. Ascending order of perceived risk was high mountain climbing, rock climbing, tour skiing, snowboard, alp skiing and cross country skiing. Significant differences was found between some variables by sex and professional job task ($P < 0.05$).

Key words: Mountain sports, risk, perception.

* Hacettepe Üniversitesi Spor Bilimleri ve Teknolojisi Yüksekokulu, ANKARA

GİRİŞ

Risk, zarar görme olasılığıdır ve yaralanma, ölüm, korku, kaygı ve benzeri şekilde karşımıza çıkar. En yoğunu ise yaralanma ve ölümdür. Sonucu belli olmayan herşey için risk sözkonusudur ve zamana, duruma ve kişiye göre değişir.

Spor yaparken riskle karşı karşıya kalmış kişilerin risk tanımı ile, sadece kavramsal olarak sporu bilen ya da sadece gözlem yapan kişinin risk tanımı farklılık içerebilir. Bazı kişiler için dağcılık riskli bir spordur. Bazıları ise dağcılığı riskli bulmazlar. Yani, katılımcı kişi ile katılımcı olmayan kişiler riski farklı yorumlayabilirler. Kadınlar ile erkekler ya da gençlerle yaşlılara spora ilişkin riski farklı algılayabilirler. Bugüne kadar yapılan araştırmaların birçoğuna göre erkeklerin yüksek risk taşıyan etkinliklere katılma olasılığı yüksektir. Risk alıcıların çoğu genç, erkek ve orta sınıfa mensupturlar (Schrader ve Wann, 1999). Genç insanlar riski yetişkinler kadar algılayamazlar (Alexander ve diğerleri, 1990). Bu, yaşantı ve deneyim eksikliğinden kaynaklanır.

Dağ sporlarında risk üç şekilde ortaya çıkabilir.

1. Doğadan kaynaklanan risk; taş düşmesi, çığ, yıldırım, fırtına gibi.
2. İnsandan kaynaklanan risk; bilgi, beceri ve tutum eksikliği, gürültü, yanlış hareket tarzı, malzeme eksikliği gibi.
3. Diğer canlılardan kaynaklanan risk; taş ve çığ düşürme, saldırı gibi.

Dağ ve diğer doğa sporları etkinliklerinde karşılaşılan risk etmenleri ve risk sonucu uğranılan zararlar konusunda birçok araştırma yapılmıştır. Ancak, riskin algılanması konusunda az sayıda araştırma bulunmaktadır. Konuyla ilgili olarak yapılan araştırmalar;

- a) Etkinliklerde karşılaşılan risk etmenleri ve risk sonucu uğranılan zararlar ile,
- b) Katılımcıların özellikleri ve riskin algılanmasıyla ilgili olanlar sırayla aşağıda verilmiştir.

a) Etkinliklerde karşılaşılan risk etmenleri ve risk sonucu uğranılan zararlara ilgili olanlar,

Davos-Klosters'de yılda ortalama 1300 kaza olmaktadır. 1972-1990 yılları arasındaki 20.000 kayak yaralanması incelendiğinde, alt organ yaralanmalarının %44, üst organ yaralanmalarının %32 olduğu görülmektedir. Alt organ yaralanmalarının %50'si dizlere ilişkindir. Yaralanmalardan kaçınmanın yolu olarak, araç-gereç kontrolü ve sezon başlarında alınacak güvenlik önlemleri önerilmektedir (Matter ve Holzach, 1990). Kuzey kayağında ise alt organ yaralanmaları %45.9, üst organ yaralanmaları %47.6'dır. Yaralanma nedenleri arasında; buz, kanallı yol, uygunsuz malzeme, yetersiz antrenman, kas dengesizliği ve önceki yaralanmalar bulunmaktadır (Frank, 1995). Boldrino (1997)'ya göre ise karving tipi kayak kullanımıyla birlikte kazalarda artış olmuştur.

Yüksek dağ tırmanışlarındaki en önemli risklerden birisi beyin hasarıdır. Sekiz bin metreye tırmanış yapan ve düşük irtifada yaşayan dağcılar, yükseğe çıkmamış sağlıklılar ve şerparlarla yapılan araştırmaya göre; ekspedisyon öncesi ve sonrası yapılan ölçümlerde dağcılarının %61'inin, şerparların %14'ünün MR değerlerinde olumsuz gelişme görülmüştür. Kontrol grubunda ise değişiklik gözlenmemiştir. Yüksekte yaşayan şerparlar, uyum sağladıklarından beyin hasarından daha az etkilenmişlerdir (Garrido ve diğerleri, 1996). 2000 yılına kadar 8000 metre ve üstünde yapılan 5085 tırmanış incelendiğinde, oksijen azlığı ve sıvısız kalmanın önemli risk etmeni olduğu saptanmıştır. Ölümün çoğu ise inişte olmuştur (Huey ve Eguskitza, 2001). Yeni Zelanda'da yapılan araştırmaya göre de (114 kişi) tırmanıcıların %26'sı akut dağ hastalığına yakalanmışlardır. Bunların %50'si 2500 metrenin üzerinde hastalığa yakalanmışlardır. Hastaların %33'ü hastalığın etkinlik süresince azaldığını ifade etmişlerdir (Murdoch ve Curry, 1998). İsviçre Alplerinde de akut dağ hastalığına yakalanan 490 kişinin çoğunda bu durum 4000 metrenin altında görülmüştür (Maggiolini, Muller, Hofstetter, Bartsch ve Oelz, 1998). Yüksek irtifadaki diğer olumsuz etkilenmelerden birisi de göz hasarıdır (Butler, Harris ve Reynolds, 1992).

İngiltere'de 56 tırmanış duvarına 2 yıl içinde 1.021.000 kişinin yaptığı tırmanışlarda günde 30 kişide ortalama 55 yaralanma saptanmıştır (Limb, 1995). Haas ve Meyers (1995)'in araştırmalarına göre kaya tırmanışında ortaya çıkan yaralanmaların özellikle doğal alanlardaki uzun ve zor parkurlarda olduğu yönündedir. Çünkü, beceri düzeyinde yükseklik gereken rotalarda yük, malzeme takma ve sökme riski artırmaktadır.

Nepale'e rekreatif amaçlı olarak 1984-1987 yılları arasında 148.000 kişi gitmiştir. Bunların karşılaştıkları tehlikeler sonucu yapılan kurtarma etkinliklerinde %00015 oranında ölüm saptanmıştır. 11 kişi travma, 8 kişi hastalık, 3 kişi akut dağ hastalığı (1000-5000 metre arasında) yüzündendir. 1987-1991 yılları arasındaki ölüm oranı ise %00014'tür (40 kişi). Bunlardan 14'ü hastalık, 12'si travma, 10'u yükseklik hastalığı, 3 kişi kaybolarak (rota sapması), 1 kişi ise bulunamamıştır (Shlim ve Houston, 1989).

Amerika Birleşik Devletlerinde ulusal parklara her yıl giden 100.000 kişide 1981-82 yıllarındaki 127 yaralanma incelendiğinde; bunların %28'inin ölümcül olduğu görülmüştür. Yaralanmaların %75'inin düşmeden kaynaklandığı saptanmıştır. Ölümlü yaralanmalardaki düşmede medyan 91 metre, ölümsüz yaralanmada düşmede medyan 9 metredir. Ölümcül düşmelerde buz ve kardaki yaralanmalar daha öldürücüdür (Addis ve Baker, 1989).

Resmi ve bilimsel kaynak olmamasına karşın Türkiye dağlarında oluşan kazalarda bugüne kadar yaklaşık 31 kişinin yaşamını yitirdiği söylenebilir.

b) Katılımcıların özellikleri ve riskin algılanmasıyla ilgili olanlar

Slanger ve Rudesten (1997), yüksek riskli sporlarda motivasyon ve engellememe: heyecan arama ve özyeterlik adlı bir araştırma yapmışlardır. Araştırma grupları çok yüksek riskli (20 kişi), yüksek riskli (20 kişi) ve orta düzey riskli (20 kişi) sporları yapanlardan oluşmaktadır. Bulgulara

göre, düşük riskli sporları yapan grupla yüksek ve çok yüksek riskli sporları yapanların görüşleri arasında anlamlı farklılık bulunmaktadır. Katılımcılarla yapılan görüşmelerde dikkati çeken bulgular ise şunlardır: Yüksek risk grubu katılımcılar yaptıkları işin fazla riskli olmadığını belirtmektedirler. Çünkü yaptıkları işi çok fazla kontrol altında tuttıklarını söylüyorlar. Diğer yandan, "geriye bak ve ben yaptım de, limitini test et, yaptığının en iyisini yap, potansiyelinin farkına var" gibi düşünceler riskli spor yapanlarda öne çıkan görüşlerdir. Dikkati çeken diğer görüşler ise, yapılan işin estetik olduğu ve riskin düşünceleri arasında yer almadığıdır. Katılımcılara göre, heyecan arama risk almada motivasyon kaynağıdır.

Schrader ve Wann (1999), yaş ortalaması 21.8 olan 87 erkek, 82 kadınla yaptığı araştırmada sosyoekonomik durum ve cinsiyetin yüksek riskli etkinliklere katılımdaki rolünü de inceleyen bir araştırma yapmışlardır. Araştırma bulgularına göre risk alıcıların çoğu genç, erkek ve orta sınıfa mensupturlar. Cinsiyet ve ölüm kaygısı, tek başına ya da birlikte, yüksek riskli rekreatif etkinliklere katılmada en iyi kestirici değildir.

Pedersen (1997), üniversite psikoloji bölümü öğrencilerinin (282 erkek, 162 kız) yüksek riskli sporların risk durumu ile bunlardan hoşlanma ve spora katılıma ilişkin görüşlerini araştırmıştır. Katılımcılara göre; risk düzeyi en yüksek spor sky diving, en düşük spor sualtına dalmadır. Hoşlanmada ise en yüksek kayak, en düşük motosiklet yarışidir. Katılım isteğinde en yüksek kayak, en düşük motosiklet yarışidir. Katılım olasılığı kayak, dalma, kaya tırmanışı, bungee jumping, sky diving, yamaç paraşütü, cliff jumping ve motosiklet kullanımı şeklinde sıralanmaktadır. Araştırma sonuçlarına göre hoşlanma ile katılma olasılığı arasında yüksek ilişki vardır. Riski algılamayla katılım arasında ters bir eğilim bulunmaktadır. Örneğin, sky diving en riskli spor olarak algılanmasına karşın, katılım derecesi orta sıralardadır.

Konuyla ilişkili olarak yapılan diğer araştırmalar ise Allen, (1980), Griffith ve Hart, (2002), Levenson, (1990) ve Nisbett, (1968)'e aittir.

Buradan hareketle araştırmanın amacı, spor yüksekokulu öğretim elemanları, spor yüksekokulu öğrencileri, üniversitelerin değişik bölümlerinde okuyup spor yüksekokulundan seçmeli beden eğitimi dersi alan öğrenciler ile jeoloji ve maden mühendisliği öğrenimi gören öğrencilerin 6 dağ sporuna ilişkin riski nasıl algıladıklarını saptamaktır.

YÖNTEM

Araştırma kapsamında Yüksek Dağ Tırmanışı, Kaya Tırmanışı, Mağaracılık, Alp Kayağı (Pist Kayağı), Kuzey Kayağı (Koşu kayağı), Tur Kayağı (Pist dışı alanlarda kayak) ve Snowboard (Tek parça kayak) yer almaktadır. Veriler beşli dereceleme ölçeğine göre hazırlanan anket yoluyla toplanmıştır. Katılımcılar, sporun risk derecesi çok yüksek düzeyde ise(5), yüksek düzeyde ise(4), orta düzeyde ise(3), düşük düzeyde ise(2), çok düşük düzeyde ise(1) seçeneğini işaretlemiştir. Ankette ayrıca, uygulama yönergesi ve kimlik bilgileri bulunmaktadır. Katılımcıların bilgileri

arasındaki tutarlılığa bakmak için anket araştırma kapsamına alınan her gruptan 32'şer kişiye 15 gün ara ile uygulanmış ve uygulamalar arasındaki sınıfçı güvenilirliğe bakılmıştır. Her spor dalı için ayrı ayrı hesaplanan güvenilirlik katsayıları en düşük 0,52, en yüksek 0,88'dir. Bu çalışmalardan sonra anket, 182 öğretim elemanı (yaş $X=36,19\pm 4,98$), 278 spor yüksek okulu öğrencisi (yaş $X=23,06\pm 2,12$), 358 seçmeli beden eğitimi dersi alan öğrenci (yaş $X=21,79\pm 2,08$) ve 203 maden ve jeoloji mühendisliği öğrencisi (yaş $X=21,80\pm 2,08$), 374 kadın (yaş $X=23,66\pm 4,98$) ve 647 erkek (yaş $X=25,31\pm 7,01$) olmak üzere toplam 1021 kişiye uygulanmıştır. Toplanan veriler, cinsiyet ve yapılan işe göre analiz edilmiştir. Verilerin analizinde aritmetik ortalama, 2 (Cinsiyet) x 4 (Yapılan iş)'lük Varyans Analizi kullanılmış, grupların görüşleri arasında fark çıkmışsa, farkın hangi gruptan kaynaklandığını bulmak için Tukey testinden yararlanılmıştır.

BULGULAR

Grubun toplamı, kadın ve erkekler ile yapılan işe göre riske ilişkin görüş ortalamaları ve standart sapmaları Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1. Grubun toplamı (1021), kadın (374) ve erkekler (647) ile spor yüksekokulu öğretim elemanları (182 kişi), spor yüksekokulu öğrencileri (278 kişi), üniversitelerin değişik bölümlerinde okuyup spor yüksekokulundan seçmeli beden eğitimi dersi alan öğrenciler (358 kişi) ile jeoloji ve maden mühendisliği öğrenimi gören öğrencilerin (203 kişi) riske ilişkin görüş ortalamaları ve standart sapmaları

Gruplar	Grup Toplamı		Cinsiyet				Yapılan İş							
	X	Ss	Kadın		Erkek		Öğretim Elemanı		Spor Yük. Ok. Öğr.		BED Ders Öğr.		Maden ve Jeoloji Öğr.	
Spor Dalları	X	Ss	X	Ss	X	Ss	X	Ss	X	Ss	X	Ss	X	Ss
Yüksek Dağ Tırmanışı	4,09	1,04	4,16	1,01	4,05	1,06	3,91	1,13	4,27	0,93	4,07	1,06	4,03	1,04
Kaya Tırmanışı	4,05	1,09	4,01	1,07	4,07	1,10	4,27	0,99	4,32	0,80	3,77	1,29	3,97	1,02
Tur Kayağı	3,06	1,27	3,18	1,23	2,99	1,29	2,91	1,24	2,94	1,31	3,09	1,31	3,31	1,37
Snowboard	3,03	1,21	3,15	1,18	2,96	1,23	3,15	1,09	2,96	1,27	2,90	1,25	3,24	1,15
Kuzey Kayağı	2,96	1,16	3,05	1,18	2,87	1,23	2,77	1,29	2,78	1,29	3,05	1,20	3,07	1,00
Alp Kayağı	2,93	1,21	3,03	1,14	2,93	1,17	3,05	1,06	2,87	1,25	2,93	1,22	3,09	0,97

Tablo 1'deki veriler incelendiğinde; grubun tümünün dağ sporlarını risk derecesine göre en yüksekten en düşüğe doğru yüksek dağ tırmanışı, kaya tırmanışı, tur kayağı, snowboard, alp kayağı ve kuzey kayağı şeklinde sıraladıkları söylenebilir. Diğer yandan, erkek katılımcılar, kaya tırmanışı, yüksek dağ tırmanışı, tur kayağı, snowboard, alp kayağı ve kuzey kayağı; kadın katılımcılar, yüksek dağ tırmanışı, kaya tırmanışı, tur kayağı, snowboard, kuzey kayağı ve alp kayağı şeklinde sıralama yapmışlardır. Öğretim elemanlarına, kaya tırmanışı, yüksek dağ tırmanışı, snowboard, alp kayağı, tur kayağı ve kuzey kayağı; spor yüksek okulu öğrencileri, kaya tırmanışı, yüksek dağ tırmanışı, snowboard, tur kayağı, alp kayağı ve kuzey kayağı; beden eğitimi dersi

(BED) alan öğrenciler, yüksek dağ tırmanışı, kaya tırmanışı, tur kayağı, kuzey kayağı, alp kayağı ve snowboard; maden ve jeoloji mühendisliği öğrencileri yüksek dağ tırmanışı, kaya tırmanışı, tur kayağı, snowboard, alp kayağı ve kuzey kayağını en riskliden düşük riskliye doğru sıralamışlardır. Kaya tırmanışına ilişkin görüşler dışında kadınlara ait ortalamalar daha yüksektir. Yapılan işe göre riskin nasıl algılandığına bakıldığında ise alp kayağı, kuzey kayağı, snowboard ve tur kayağına ilişkin görüşlerde maden ve jeoloji mühendisliği öğrencilerinin ortalamaları, yüksek dağ tırmanışı ve kaya tırmanışına ilişkin verilerde ise spor yüksek okulu öğrencilerinin ortalamaları daha yüksektir.

Verilere istatistiksel farklılık boyutundan bakıldığında ise, cinsiyete göre, kuzey kayağı (F1, 1,1019 =5,77, p < 0.016), snowboard (F1, 1,1019=5,72, p < 0.017) ve tur kayağı (F1, 1,1019=6,85, p < 0.009); yapılan işe göre kaya tırmanışı (F1, 3,1017=15,83, p < 0.00), kuzey kayağı (F1, 3,1017=4,48, p < 0.004), snowboard (F1, 3,1017=4,34, P < 0.005), yüksek dağ tırmanışı (F1, 3,1017=5,16, p < 0.002) ve tur kayağı (F1, 3,1017=5,11, p < 0.002); cinsiyet x yapılan iş açısından bakıldığında ise kaya tırmanışı (F1, 7,1013=5,12, p < 0.002) ve yüksek dağ tırmanışına (F1, 7,1013=3,89, p < 0.009) ilişkin görüşler arasında anlamlı farklılığın bulunduğu söylenebilir. Yapılan işe göre, görüşlerdeki farklılığın nereden kaynaklandığını bulmak için yapılan Tukey testi sonuçlarına göre farklılığın, kaya tırmanışında BED alan öğrenciler, kuzey kayağında spor yüksekokulu öğrencileri, snowboard da BED öğrencileri ile maden ve jeoloji mühendisliği öğrencileri, yüksek dağ tırmanışında spor yüksekokulu öğrencileri, tur kayağında maden ve jeoloji mühendisliği öğrencilerinin görüşlerinden kaynaklandığı söylenebilir.

TARTIŞMA

Katılımcılara göre, yüksek dağ tırmanışı ve kaya tırmanışının risk derecesi diğerlerinden oldukça yüksektir (Beşli ölçeğe göre ortalama "1" puan). Demek ki dağların yüksek ve dik olması, yükseklik ve dikliğin ulaşım ve etkinlik sürecini değişken kılması, etkinlik yaparken fazla sayıda araç-gerece gereksinim duyulması ve etkinliklerin birden fazla günü kapsıyor olmasından kaynaklanmış olabilir. Konuyla ilişkili olarak Pedersen (1997)'in yaptığı araştırma incelendiğinde risk düzeyi en yüksekten en düşüğe doğru sky diving, cliff jumping, hang gliding, motosiklet yarışı şeklinde; bizim araştırmamızda ise yüksek dağ tırmanışı, kaya tırmanışı, tur kayağı, snowboard, kuzey kayağı ve alp kayağı şeklindedir. İki araştırmada ortak araştırılan spor dalı kaya tırmanışdır. Bu araştırma kaya tırmanışının genel ortalaması beşli ölçeğe göre 4.05, Pedersen'in araştırmasında ise onlu ölçeğe göre 6.6'dır. Bu rakam beşli ölçeğe çevrildiğinde ortalama 3.3 olarak hesaplanır. Pedersen'in araştırmasındaki sonuca en yakın ortalamaya BED öğrencileri sahiptir. Bu grup genel özellikleriyle Pedersen'in araştırma grubuna daha fazla benzemektedir. Çünkü grubun tümü sporla ve açık alan etkinlikleri ile etkin uğraşmamaktadır. Amerika Birleşik Devletlerinde halkın genel tutumuna bakıldığında, güvenliği en düşükten yükseğe doğru yapılan sıralama; ekspedisyon türü dağcılık, kaya tırmanışı ve dağcılık, sualtına dalma, yürüyüş ve kayaktır (Ewert, 1989). Bu bulgularla Türkiye'de yapılan bulguların benzerlik

taşıdığı söylenebilir. Çünkü, her ne kadar tehlike ile risk aynı şey değilse de risk alma sonucu tehlike oluşur ve tehlikeli olan bir iş riskli sayılabilir.

Kadın ve erkeklerin spor dallarına ilişkin risk düzeylerini belirlemedeki görüşleri karşılaştırıldığında, tur kayağı dışındaki spor dallarında kadınların risk ortalamalarının erkeklerin ortalamalarından daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu durum, kadınların dağ sporlarına ilişkin olarak risk almayı daha az tercih ettikleri, erkeklerin ise dağ sporlarını daha az riskli buldukları şeklinde yorumlanabilir. Kadın ve erkeklerin spor dallarına ilişkin risk düzeylerini belirlemedeki görüşleri karşılaştırıldığında kuzey kayağı, snowboard ve tur kayağına ilişkin görüşler arasında anlamlı farklılığın bulunduğu görülmektedir. Bugüne kadar yapılan araştırmaların birçoğuna göre de erkeklerin yüksek risk taşıyan etkinliklere katılma olasılığı yüksektir ve risk alıcıların çoğu genç, erkek ve orta sınıfa mensupturlar (Schrader ve Wann, 1999). Alp kayağı ayrı tutulduğunda, yüksek dağ tırmanışı ve kaya tırmanışına ilişkin görüşlerde kadın ve erkeklerin benzer görüşlere sahip olmaları doğaldır. Çünkü, iki spor dalında da nesnel risk oranı yüksektir ve etkinlikler güç koşullarda yapılmaktadır.

Yapılan işe göre sadece alp kayağına ilişkin görüşler arasında fark bulunmamaktadır. Bu bulgu belli bir nedene dayandırılmaz.

Kaya tırmanışı, kuzey kayağı ve tur kayağına ilişkin görüşlerde öğretim elemanları ile spor yüksek okulu öğrencileri; BED öğrencileri ile jeoloji ve maden mühendisliği öğrencileri benzer görüşlere sahiptirler. Grupların özelliklerine dikkat edildiğinde benzerliklerinin örtüştüğü söylenebilir. Öğretim elemanları ve spor yüksek okulu öğrencilerinin özellikleri ile, mühendislik öğrencileri ve diğer bölümlerin öğrencilerinin özelliklerinin benzer olduğu söylenebilir. Snowboarda ilişkin görüşlerde ise BED öğrencileri ile jeoloji ve maden mühendisliği öğrencilerinin görüşleri arasında istatistiksel fark bulunmaktadır. Bu durum, kaya tırmanışı ve kuzey kayağına ilişkin görüşlerden farklılık göstermektedir. Benzer bir farklılık yüksek dağ tırmanışına ilişkin görüşlerde spor yüksek okulu öğrencileri ile öğretim elemanlarına aittir.

Kaya tırmanışı ve yüksek dağ tırmanışında cinsiyet x yapılan işe göre grupların arasındaki görüşlerde farklılık bulunmaktadır. Bu farklılık; alp kayağında kadın öğretim elemanları ile kadın spor yüksekokulu öğrencileri, kaya tırmanışında spor yüksekokulu erkek öğrencileri ile kadın jeoloji ve maden mühendisliği öğrencilerinin görüşlerinden kaynaklanmaktadır. Ortak bir görüşle bakıldığında cinsiyet farklılığının öne çıktığı söylenebilir.

KAYNAKÇA

1. Addis, D.G. ve Baker, S.P. (1989). Mountaineering and Rock Climbing Injuries National Parks. *Ann Emerg Med.* 18 (9), 975-9.
2. Alexander, D.S., Young, Y.J., Ensminger, M., Johnson, K.E., Smith, B.J. and Dolan, L.J. (1990). A measure of Risk Taking For Young Adolescents: Reliability and Validity Assesments. *Journal of Youth and Adolescence.* 19(6), 559-569.
3. Allen, S.D. (1980). Risk Recreation: Some Psychological Bases of Attraction (Doctoral dissertation, University of Montana). *Dissertation Abstract International.* 41, 4, 1766A.
4. Boldrino, C. (1997). Carving Risk Analysis. A New Still Unexplored Variant of Alpine Skiing. *Sportverletz Sportschaden.* 11 (4), 148-9.
5. Butler, F.K., Harris, D.J. and Reynolds, R.D. (1992). Altitude Retinopathy on Mount Everest. 99 (5), 739-46.
6. Ewert, A. (1989). Risk Management in the Outdoor HPER Setting. *Journal of Physical Education, Recreation and Dance.* February, 88-92.
7. Frank, B.C. (1995). Risk of Injuries, Symptoms of Excessive Strain and Preventive Possibilities in Cross-Country Skiing. A Comparison Between Classical Technique and Scatink Technique. *Sportverletz Sportschaden.* 9 (4), 103-8.
8. Garrido, E., Segura, R., Capdevila, A., Pujol, J., Javierra, C. and Ventura, J.L. (1996). Are Himalayan Sherpas Better Protected Against Brain Damage Associated With Extreme Altitude Climb ?. *Clin Sci.* 90 (1), 81-85.
9. Griffith, J.D. ve Hart, C.I. (2002). A summary of U.S. Skydiving Fatalities:1993-1999. *Perceptual and Motor Skills.* 94, 1089-1090.
10. Haas, J.C. and Mayers, M.C. (1995). Rock Climbing Injuries. *Sports Med.* 20 (3), 199-205.
11. Huey, R.B. and Eguskitza, X. (2001). Limits to Human Performance: Elevated Risk on High Mountain. *J Exp. Biol.* 204 (18), 311-9.
12. Levenson, M.R. (1990). Risk Taking and Personality. *Journal of Personality and Social Psychology.* 58, 6, 1073-1080.
13. Limb, D. (1995). Injuries on British Climbing Walls. *Br J Sports Med.* 29 (3), 168-70.
14. Maggiorini, M., Muller, A., Hofstetter, D, Bartsch, P. and Oelz. (1998). Assesment of Acute Mountain Sickness by Different Score Protocols in the Swiss Alps. *Aviat Space Environ. Med.* 69 (12), 1186-92.
15. Matter, P. and Holzac, P. (1990). Accident Risk in Winter Sports. *Zhweiz Z Sportmed.* 38 (4), 183-6.
16. Murdoch, D.R. ve Curry, C. (1998). Acute Mountain Sickness in the Southern Alps of New Zealand. *N Z Med J.* 111 (1065), 168-9.
17. Nisbett, R.E. (1968). Birth Order and Participation in Dangerous Sport. *Journal of Personality and Social Psychology.* 8, 4, 351-353.
18. Pedersen, M. D. (1997). Perceptions of High Risk Sport. *Perceptual and Motor Skills.* 85, 756-758.
19. Schrader, M.P. and Wann, D.L. (1999). High-risk Recreation: The Relationship Between Participant Characteristics and Degree of Involvement. *Journal of Sport Behavior.* 22, 3, 426-441.
20. Shlim, D.R. ve Houston. R. (1989). Helicopter Rescues and Deaths Among Frekkers in Nepal. *JAMA.* 261 (7), 1017-9.
21. Slinger, E. and Rudesten, K.E. (1997). Motivation, Disinhibition in High Risk Sports: Sensation Seeking and Self-efficacy. *Journal of Research in Personality.* 31, 355-374.

ÖĞRETMEN ADAYLARININ PROBLEM ÇÖZME BECERİLERİNİN CİNSİYETLER VE ALANLAR BAKIMINDAN KARŞILAŞTIRILMASI

Dursun KATKAT *

ÖZET

Bu araştırmada, öğretmen adayı olan Eğitim Fakültesi öğrencilerinin problem çözme beceri seviyeleri tespit edilip farklı cinsiyetler ve farklı alanlar (sözel, sayısal, eşit ağırlık, dil ve özel yetenek) açısından karşılaştırılmıştır.

Araştırmanın evrenini 2001 yılında Eğitim Fakültelerinde öğrenim gören öğrenciler, örnekleme ise Atatürk Üniversitesi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, 19 Mayıs Üniversitesi, Cumhuriyet Üniversitesi, Gazi Üniversitesi ve İstanbul Üniversitesi Eğitim Fakültelerinde öğrenim gören öğrencilerin bir kısmı oluşturmaktadır. Örneklem, 1636 erkek, 1332 bayan olmak üzere toplam 2968 öğretmen adayından oluşmaktadır. Öğretmen adaylarının problem çözme beceri puanları P. P. Heppner ve C.H. Peterson tarafından geliştirilen ve Nail Şahin tarafından Türkçe'ye uyarlanan Problem Çözme Envanteri ile belirlenmiştir.

Öğretmen adaylarının problem çözme beceri puanları arasında istatistiki karşılaştırma yapılarak; cinsiyetler arasında (bayan-erkek) ve farklı alanlara sahip adaylar arasında beceri puanı ilişkisinin anlamlı olup olmadığı test edilmiştir.

Araştırmanın sonucunda, öğretmen adaylarının cinsiyetleri ve alanları bakımından problem çözme becerileri arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur.

Anahtar Kelime: Problem Çözme, Öğretmen Adayı

* Gazi Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, ANKARA

THE COMPARISON WITH THE SKILLS OF PROBLEM SOLVING FROM THE PERSPECTIVE OF DIFFERENT SEXES AND FIELDS FOR THE TEACHER CANDIDATES

SUMMARY

In this search, problem solving skills of teacher of student of Education Faculties are specified and they are compared in terms of (social, numerical, equal weight, language and their being specially talented) and sexes (male-female). The illustrate of the search is consist of 1636 males and 1332 females of Atatürk University, Karadeniz Tecnicul University, 19 May University, Cumhuriyet University, Gazi University and İstanbul University of Education Faculty's in total 2739 students (teacher candidates). Problem solving skill points of the teacher candidates are determined with the Problem Solving Inventory improved by P. P. HEPPNER and C. H. PETERSON and Turkish modified by Nail ŞAHİN. Problem solving skill points of the teacher candidates are compared and the point relationship between the sexes and the fields test departments are tested that if it is expressive or not. At the end of the research, significant difference have been obtained between the problem solving skills of teacher candidates with reference to their sexes and their field of study.

Keywords: Problem solving, Teacher candidates

GİRİŞ VE AMAÇ

Öğretmen, öğrencilerinin davranışları üzerinde çalışır, eğittiği her öğrencisinin önceden saptanmış amaçlara ulaşmasına yardım eder ve onların istendik davranışlara sahip birer kişi olmasına çalışır. Bu anlamda öğretmen öğrencisinin davranışlarının mimarıdır. Öğrencilere dürüstlük, saygı, cesaret, hoşgörü gibi değerleri geliştirmeleri için yardımcı olmak, onlara okuma yazma ve matematik öğretmek kadar önemlidir.

Öğrencilere ders anlatmanın yanı sıra gelişimlerini ve sorunlarını tanımaya çalışmak öğretimin eğitimsel değerini artırır. Böylece öğretmen, hem dersinin öğretmeni hem de öğrencilerinin danışmanı, yol göstericisi olmaktadır. Eğitilecek olanlar öğrencilerdir ve bu yolla onların davranışlarında istenilen değişimler oluşturulacaktır.

Öğretmen öğrenciyi ne kadar iyi tanır ve anlarsa problemlerini çözmesine o kadar yardımcı olur ve okula uyumunu kolaylaştırır. Bu nedenle şu noktalar dikkate alınmalıdır.

1. Biyolojik gelişimi,
2. Öğrenciler arası ilişkiler,
3. Öğrencinin çevreye uyum durumu,
4. Öğrencinin zihinsel yetenekleri, ilgileri, gereksinimleri, davranışları ve başarısı,
5. Öğrencinin aile durumu (Bursalıoğlu, 1999, s.49).

Diğer yandan, her canlı gibi, öğrenci devamlı olarak çevresine uyum etkinliği içinde olup sürekli sorunlarla karşılaşırken bu sorunlarını çözmek ve ihtiyaçlarını doyumak için devamlı öğrenmek zorundadır. Öğrencinin sorunlarını ve gereksinmelerini bilmeden öğrenmesini sağlamak da olanaksızdır.

Çağdaş eğitimde öğretmenle öğrenci arasındaki ilişki (iletişim) sadece sınıf ve öğrenme ortamında değil aynı zamanda ders saatleri dışında da sürmektedir. Bu nedenle öğretmen olanakları ölçüsünde ders haricinde öğrenciye yardım ve yol göstericilik işlevlerini yerine getirmelidir. Gerek okul içinde gerek okul dışında bu iletişimin kurulmasında her iki taraf için yararlar vardır. Zira ders esnasında veya okul içinde kurulan iletişim okul dışındaki ilişkilere temel teşkil ederek öğrencilerde dürüstlük, saygı, cesaret ve hoşgörü gibi değerleri geliştirmede kolaylaştırıcı etkiyi sağlayabilir.

Okulu diğer kurumlardan ayıran temel özellik insan üzerinde çalışması ve onu farklılaştırma özelliğidir (Açıkalm, 1998, s.2). Okul, öğretmen-öğrenci, öğretmen-öğretmen, öğretmen-aile ve çocuk-aile ilişkilerini kapsar. Okuldaki ilişkiler, sadece formal öğrenme ile sınırlı kalmamakla beraber çok yönlü ilişkileri de içine almaktadır. Okul yönetiminde insan ilişkileri ağırlık taşımaktadır (Aydın, 1998, s.177).

Üstelik insan ilişkileri akımı, eğitimde teftiş sürecini de etkilemekte, müfettişlerin görev ve rolünde önemli yeniliklere yol açmaktadır. Nitekim öğretmenlerin de duygu ve heyecanları olduğu kabul edilerek ve teftiş süreci demokratik insan ilişkileri ışığında yeniden düzenlenmiştir. Teftişin teknik yanı ile sosyal yanına aynı ağırlığın tanınması gereği kabul edilmiş ve müfettişin insanlık hünerleri kazanması zorunlu olmuştur (Bursaloğlu, 1997, s.31-32). Eğer bir insan, sorun çözme yeterliğine kavuşmamış ise küçük sorunlarını çözmede bile başkalarının yardımını gerekser. Bu durum öğrencilerde daha çok görülür (Başaran, 1994, s.116). Esasen giderilmek istenen her güçlük, bir problemdir (Karasar, 1991, s.54). John Dewey problemi, insan zihnini karıştıran, ona meydan okuyan ve inancı belirsizleştiren her şey olarak tanımlamaktadır (Baykul, 1987, s.12). Problem, birey ya da toplumların karşılaştığı, başarıya ulaşmaları için, çözülmesi zorunlu güçlüklerdir (Alicigüzel, 1979, s.250). Problem çözme; problemlerle başa çıkabilmek için etkili tepki seçenekleri oluşturma ve bu seçeneklerden en etkili olacağı düşünülen birini seçmeyi içeren bilişsel bir davranışsal süreçtir (D'Zurilla & Goldfried, 1971, s.407-426). Anderson öncelikle bilişsel işlemler üzerine odaklanmış ve problem çözmeyi bilişsel işlemleri sırayla bir hedefe yöneltmek olarak tanımlamıştır (Anderson, 1980, s.54-57). Heppner'in problem çözme tanımı ise bazı yönlerden farklıdır. Heppner problem çözmeyi problemlerle başa çıkma kavramıyla eş anlamlı olarak kullanmıştır. Gerçek yaşamda kişisel problem çözme, burada iç ya da dış istekler ya da çağrılara uyum sağlamak amacıyla davranışsal tepkilerde bulunma gibi bilişsel ve duyuşsal işlemleri sırayla bir hedefe yöneltmek olarak tanımlamıştır (Heppner, 1982, s.66-75). Frederikson Problem uzayını problem çözen kişi için iş ve çevrenin zihinde canlandırılması olarak görürken davranışların hatalı ya da eksik olarak canlandırılmasının problemi güçleştireceğini belirtir (Frederikson, 1984, s.363-407). Gerçekten ister fiziksel ister zihinsel olsun, tüm problemlerin çözümü zihinsel bir süreç gerektirir (Gelbal, 1991, s.167).

Araştırmanın amacı, insanlar arasındaki problem çözme becerilerinin ilişkili olduğu bazı değişkenleri; daha özel bir ifadeyle, öğretmen adaylarının problem çözme becerilerini ölçmek suretiyle, bu konuda yeterliliklerini sınamak, problem çözme becerisinin cinsiyetler ve farklı alanlar arasında (sözel, sayısal, eşit ağırlık, dil ve özel yetenek) farklılık gösterip göstermediğini

ortaya koymaktır. Sonuç olarak, elde edilen verilerle konuya farklı bir boyut kazandırarak eğitimcilerle, eğitim denetçilerine ve ebeveynlere ipuçları vermeye çalışmaktadır.

MATERYAL VE METOD

Araştırmanın evrenini 2001 yılında Eğitim Fakültelerinde öğrenim gören öğrenciler, örneklemini ise Atatürk Üniversitesi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, 19 Mayıs Üniversitesi, Cumhuriyet Üniversitesi, Gazi Üniversitesi ve İstanbul Üniversitesi Eğitim Fakültelerinde öğrenim gören öğrencilerin bir kısmı oluşturmaktadır. Örneklem, 1636 erkek, 1332 bayan olmak üzere toplam 2968 öğretmen adayından oluşmaktadır.

Araştırmada Heppner ve Peterson tarafından geliştirilen, bireyin problem çözme becerilerini ölçen Problem Çözme Envanteri öğretmen adaylarına uygulanmıştır. Kendini değerlendirme türü olan bu ölçeğin gruba uyarlamak da mümkündür. Ergen ve yetişkin bireylere uygulanması doğrudur (Savaşır ve Şahin, 1997, s.80). Çeşitli araştırmalar sonucunda ortaya çıkan, Genel Yönelim, Problemin Tanımı, Alternatif Üretme, Karar Verme ve Değerlendirme gibi problem çözme aşamaları göz önünde bulundurularak 35 maddelik bir ölçek geliştirilmiştir (Heppner and Peterson, 1981).

Ölçek, ilgili fakültelerin dekanlıklarından gerekli izin alınarak bahar yarıyılı ders dönemi içerisinde adayların bizzat kendilerine sınıflarında uygulanmıştır. Uygulama öncesi açıklayıcı bilgi kısaca sunulmuştur. Ölçeğin büyük bir bölümü araştırmacının kendi tarafından kalan kısmı ise araştırmaya yardım eden öğretim elemanları tarafından uygulanmıştır.

Bu envanter, 1-6 arası puanlanan Likert tipi bir ölçektir. Cevaplar soru formu üzerine işaretlenir. Sorulara verilen cevapların rakamsal değerleri toplanarak adayın Problem Çözme Puanı bulunur. Problem çözme puanının yüksek oluşu problem çözme becerisinin düşük olduğunu işaret eder. Kısacası problem çözme puanı problem çözme becerisi ile ters orantılıdır. Alınan problem çözme puanı şu şekilde değerlendirilir ve yorumlanır; Ölçekten alınan toplam puanların yüksekliği, bireyin problem çözme becerileri konusunda kendini yetersiz olarak algıladığını gösterir.

Güvenirlilik; Toplam 244 üniversite öğrencisi üzerinde yapılan çalışmada ölçeğin Cronbach Alfa güvenirlik katsayısı .88 olarak bulunmuştur. Yarıya Bölme Güvenirliği; tek ve çift sayılı maddeler ayrılarak yarıya bölme tekniği ile elde edilen güvenirlik katsayısı ise $r = .81$ olarak bulunmuştur.

Ölçüt Bağıntılı Geçerlik; Ölçeğin toplam puanı ile Beck Depresyon Envanteri arasındaki korelasyon katsayısı .33 ve STAI-T toplam puanı arasındaki korelasyon katsayısı ise .45 olarak bulunmuştur.

Yapı Geçerliği; Ölçeğin; Beck Depresyon Envanteri ve STAI-T'den alınan puanlara göre oluşturulan uç grupları anlamlı olarak ayırdedebildiği belirtilmektedir. Yapılan diskriminant analizi sonucunda ise ölçeğin disforik ve disforik olmayan grupları, ait oldukları gruplara %94 ve %55 oranlarında; anksiyeteli ve anksiyeteli olmayan grupları ise %90 ve %80 oranlarında doğru olarak sınıflandırılabilirdiği ortaya çıkmıştır.

Yapılan Faktör analizi sonucunda ölçeğin "Aceleci yaklaşım" ($\alpha=0.78$), "Düşünen Yaklaşım" ($\alpha=0.76$), "Kaçınan Yaklaşım" ($\alpha=0.74$), "Değerlendirici Yaklaşım" ($\alpha=0.69$), "Kendine Güvenli Yaklaşım" ($\alpha=0.64$), "Planlı Yaklaşım" ($\alpha=0.59$) olmak üzere 6 faktör bulunmuştur (Savaşır ve Şahin, 1997, s.80).

Öğretmen adaylarına uygulanan bu envanter, değerlendirilerek mevcut puanlar arasında öğretmen adaylarının alanları (sözel, sayısal, eşit ağırlık, dil ve özel yetenek) ve cinsiyetleri bakımından fark olup olmadığını analiz etmek için "t" testi ve varyans analizi uygulanmıştır. Uygulamalarla ilgili istatistiksel analizler, bilgisayarda SPSS 10.0 for Windows programı ile yapılmıştır.

BULGULAR

Cinsiyetler bakımından erkek öğretmen adaylarının PÇE (Problem Çözme Envanteri) puanları aritmetik ortalaması 81.4792 ve bayan öğretmen adaylarının PÇE puanları aritmetik ortalaması 78.6547'dir. Bu iki denek grubu arasında problem çözme becerisi yönünden bayanların lehine .05 düzeyinde anlamlı bir fark bulunmuştur.

Tablo 1: Öğretmen Adaylarının Problem Çözme Beceri Puanları Arasındaki Farkların Cinsiyete Göre Dağılımı

GRUPLAR (cinsiyet)	N	\bar{X}	S. S.	Tablo t
Erkek	1636	81.4792	16.3474	.000*
Bayan	1332	78.6547	14.9511	
Toplam	2968			

*P< .05

Tablo-1'e bakıldığında, erkek öğretmen adayları ile bayanların aritmetik ortalamaları arasında belirgin bir fark vardır. Problem çözme puanlarının problem çözme becerisi ile ters orantılı olduğu da göz önünde bulundurulursa bayan öğretmen adaylarının erkeklere oranla daha iyi beceriye sahip oldukları ortaya çıkmaktadır. Bayan öğretmen adaylarının problem çözme becerilerinin erkeklere göre daha iyi seviyede olduğu görülmektedir.

Tablo 2: Öğretmen Adaylarının Problem Çözme Beceri Puanları Arasındaki Farkların Alanlara Göre Dağılımı

GRUP ADI	N	\bar{X}	S.S.
Sayısal	636	80.2830	13.4040
Sözel	468	82.9744	18.1412
Eşit Ağırlık	752	78.5745	16.6879
Dil	612	80.2157	13.2314
Özel Yetenek	500	79.9920	17.3228
Toplam	2968		

Tablo-2'de aritmetik ortalaması ve standart sapması verilen farklı bölüm öğrencilerinin problem çözme beceri puanları arasında önemli bir farkın olup olmadığını belirlemek amacıyla varyans analizi yapılmıştır. Buna ilişkin analiz sonuçları Tablo-3'de sunulmuştur.

Tablo 3: Puan türü açısından farklı bölümlerde öğrenim gören öğretmen adaylarının problem çözme beceri puanları arasındaki farkların analizi

PUAN TÜRÜ	Kareleri toplamı	df	X karesi	F	Önem
Düzeyi					
Gruplar arası	5615.045	4	1403.761	5.670	.000
Grup içi	733632.1	2963	247.598		
Toplam	739247.1	2967			

$p > .05$

Sayısal bölümlerin PÇE puanları aritmetik ortalaması 80.2830, Sözel bölümlerin 82.9744, Eşit Ağırlık bölümlerin 78.5745, Dil bölümlerinin 80.2157 ve Özel Yetenek bölümlerinin 79.9920'dir. Tablo-3 incelendiğinde gruplar arasında problem çözme becerisi bakımından anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Bu farklılıkların hangi puan türleri arasında çıktığı Tablo-4'de sunulmuştur.

Tablo 4: Öğretmen adaylarının farklı puan türleri ve problem çözme beceri puanları arasındaki farkların önem düzeyine ilişkin LSD sonuçları;

GRUPLAR	X1	X2	X3	X4	X5
Sayısal	.	-2.6913*	1.7086*	6.733	.0210
Sözel	.	.	4.3999*	2.7587*	2.9824*
Eşit Ağırlık	.	.	.	-1.6414	-1.4175
Dil2237
Özel Yetenek

Tablo-4'de görüldüğü gibi sayısal bölüm ile sözel ve eşit ağırlık bölümleri arasında, sözel bölüm ile diğer tüm bölümler arasında anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir. Bu farklılıkların hangi bölümlerin lehine olduğu Tablo-2'de bulunan PÇE aritmetik ortalamalarına bakılarak anlaşılabilir. Diğer bölümler arasında önemli bir fark bulunamamıştır.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Araştırmanın sonucunda, cinsiyetler arasında problem çözme becerileri bakımından bayan öğretmen adaylarının lehine bir farklılık çıkmıştır.

Bu çalışma, daha problem aşamasındayken sonucunda, problem çözme becerisi bakımından bayan ve erkekler arasında bir fark çıkacağı tahmin edilmiyordu. Bu tahmin, Taylan'ın

1990 yılında yaptığı bir çalışmanın sonucuna dayanmaktadır. Taylan (1990), problem çözme becerisi algısının 226 üniversite öğrencisi üzerinde Problem Çözme Envanterini uygulayarak öğrencilerin cinsiyetleri açısından karşılaştırmıştır. Sonuç; problem çözme beceri toplam puanlarının cinsiyetler açısından farklılık olmadığı yönündedir. Ancak Taylan'ın araştırmasının sonucu, örneklemi oluşturan grubun pedagojik formasyon bilgisine sahip olmayan deneklerden oluşması sebebiyle bu araştırmanın sonucu ile farklılık göstermiş olabilir. Bu fark, bayanların doğaları gereği erkeklerde olmayan hislerin, duyguların ve özelliklerin varlığına bağlı olabilir.

Ayrıca bu araştırmanın hipotezini destekleyecek bir sonuca, Çam (1997) yaptığı bir çalışma ile varmıştır. Çam, öğretmen adaylarının öğretmenlik formasyon eğitimlerinin problem çözme becerilerine etkili olup olmadığını incelemiş ve yaş, cinsiyet gibi değişkenlerin etkisinin olmadığını ortaya koymuştur. Ancak yapılan bu çalışmada cinsiyetler bakımından fark çıkmasının nedeni, örneklemelerin farklı gruplardan oluşması olabilir. Öte yandan, Çam'ın çalışmasında öğretmen adaylarının alanları bakımından karşılaştırma yapılmamıştır.

1990 yılında Milli Eğitim Bakanlığı'nın yaptığı bir istatistiksel çalışmaya göre, o yıllarda bayan öğretmen sayısı ile erkek öğretmen sayıları arasında bayanların önderliğinde fark bulunmaktadır (MEB, 1990). Bu fark Türk toplumunun değer yargıları çerçevesinde öğretmenlik mesleğinin bayanlara uygun olduğu ve ebeveynlerin çocukları için bayan öğretmenlerin daha iyi ve verimli olacağı görüşünden doğmuş olabilir.

Bayanların anne olabilme özelliği ve buna bağlı olarak kendi çocuklarından birinci derecede sorumlu olmaları, öğretmenlik mesleğinde karşılarına çıkan diğer çocuklara da aynı anaç tavırlarla yaklaşmalarını sağlamaktadır. Dolayısıyla bayanların çocuklara bakış açılarının erkeklere nazaran daha anaç olacağı söylenebilir. Yine doğaları gereği bayanların, çocukların problemlerine yaklaşımlarının ve onlara yol göstermeleri, onları etkilemeleri ve motive etmeleri ve sorunlarına çözüm bulabilmeleri için onlara rehberlik etmeleri daha etkili olacaktır.

İkinci olarak; sayısal alan öğretmen adayları, sözel ve eşit ağırlık alanındaki öğretmen adaylarına oranla problem çözme yeteneği bakımından üstün çıkmıştır. Bu sonuç, sayısal yeteneğe sahip bireylerin sözel ve eşit ağırlık alanındaki bireylere oranla daha hızlı ve pratik düşünebildikleri, olayları daha geniş daha çabuk yorumlayabildikleri ve çözüm yollarını gözden geçirip hemen müdahale edebildikleri manasını doğurabilir. Yine sözel yeteneğe sahip öğretmen adaylarının diğer tüm alanlara oranla daha düşük problem çözme yeteneğine sahip oldukları ortaya çıkmıştır. Bu da sözel yeteneğin diğer alanlara göre problem çözme yeteneğine en uzak beceri biçimi olduğu sonucunu doğurabilir.

Öğretmenlerin, öğrencilerin problemlerini anlaması ve doğru biçimde müdahale edip çözüm yolu göstermesi, dolayısıyla onları daha iyi koordine, eşgüdümleme ve motive edebilmesi için problem çözme becerilerini geliştirmeleri ve gereklerini yapmaları gerekir. Buradan hareketle, eğitim denetçileri de denetleme uygulamalarında öğretmenlerin problem çözme becerilerine dikkati çekmeleri ve bu konuda daima hazır olmaları gerektiğinin hissettirilmesi olumlu bir takım gelişmeleri de beraberinde getirecektir. Ayrıca problem çözmenin önemi konusunda öğrenci velileri ve ebeveynlerin bilinçli olması da öğretmen-denetçi-ebeveyn üçgeninde otokontrolü sağlayacaktır.

KAYNAKLAR

1. AÇIKALIN, A. (1998), Toplumsal Kurumsal ve Teknik Yönleriyle Okul Yöneticiliği, Pegem, Ankara
2. ALICIGÜZEL, İ., (1979), İlk ve Orta Dereceli Okullarda Öğrenim, 3. Baskı, Alıcı Kitabevi, Ankara
3. ANDERSON, J.R. (1980), Cognitive Psychology And Its Implications, Sanfransisco: Freeman
4. AYDIN, M. (1994), Çağdaş Eğitim Denetimi, Personel Eğitim Merkezi, Yayın No:4, Ankara
5. BANDURA, A. (1997), Self Efficacy: Toward A Unifying Theory Of Behavioral Change, Psychological Review, 191-225. (Akt. TAYLAN, Sabahat, Heppner'in Problem Çözme Envanterinin Uyarlama, Güvenirlik ve Geçerlik Çalışması, Y. Lisans Tezi, Ankara, 1990)
6. BAŞARAN, İ. E. (1974), Eğitim Psikolojisi, Yargıçoğlu Matbaası, Ankara
7. BAYKUL, Y ve AŞKAR, P. (1987), Problem ve Problem Çözme, Matematik Öğretimi, Anadolu Üniversitesi Yay. No:193. Açıköğretim Fakültesi Yayınları, No: 94
8. BURSALIOĞLU, Z. (1997), Eğitim Yönetiminde Teori ve Uygulama, Pegem, Ankara
9. ÇAM, S. (1997), İletişim Becerileri Eğitimi Programı Eğitiminin Öğretmen Adaylarının Ego Durumlarına ve Problem Çözme Becerisi Algılarına Etkisi, Doktora Tezi Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara
10. D'ZURİLLA, T.J. ve GOLDFRIED, M.R. (1971) Problem Solving and Behavior Modification, Journal of Abnormal Psychology, 18, 407-426
11. FERAH, D. (2001), "Kara Harp Okulu Öğrencilerinin Problem Çözme Becerilerini Algılamalarının ve Problem Çözme Yaklaşım Biçimlerinin Cinsiyet, Sınıf, Akademik Başarı ve Liderlik Yapma Değişkenleri Açısından İncelenmesi", VI. Ulusal Psikolojik Danışma Ve Rehberlik Kongresi, Bildiri Özetleri Kitabı, Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Derneği, yayın no:8, Ankara
12. FREDERIKSEN, N. (1984), Implications of Cognitive Theory for Instruction in Problem Solving. Review of Educational Research vol:54, No:3, 363-407
13. GELBAL, S., (1991), Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme, Hacettepe Üniversitesi Yayınları, Ankara
14. HEPPNER, P.P. ve PETERSON, C.H. (1982), The Development and Implications of a Personal-Problem Solving Inventory, Journal of Counseling Psychology, 29,66-75
15. HEPPNER, P.P. ve PETERSON, C.H. (1981), A Personal-Problem-Solving Inventory, Paper Presented at the Annual Convention of the American Psychological Association.
16. KARASAR, N.,(2000), Bilimsel Araştırma Yöntemi, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara
17. MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI, (1990), Öğretmen İstatistikleri, MEB Yayınları, Ankara
18. SAVAŞIR, I ve ŞAHİN, N.H. (1997), Bilişsel-Davranışçı Terapilerde Değerlendirme: Sık Kullanılan Ölçekler, Türk Psikologlar Derneği Yayınları No:9 Ankara
19. TAYLAN, S. (1990), Heppner'in Problem Çözme Envanteri'nin Uyarlama, Güvenirlik ve Geçerlik Çalışmaları, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bil. Enst.

BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR ÖĞRETMENİ ADAYLARINA VOLEYBOL TEMEL TEKNİKLERİNİN ÖĞRETİMİNDE UYGULANAN FARKLI ÖĞRETİM YÖNTEMLERİNİN ETKİSİ

Hakan SUNAY *
Nevin GÜNDÜZ *
Semiha DOLAŞIR *

ÖZET

Çalışmanın amacı, voleybol temel tekniklerinin öğretimde uygulanan komut ve yönlendirilmiş buluş yöntemlerinin karşılaştırılması yoluyla öğretmen adaylarının ilgili temel teknikleri öğrenmedeki başarısına olan etkisini incelemektir. Çalışma grubunu Ankara Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulunda 2000-2001 öğretim yılında Temel Voleybol-I dersine devam eden ikinci sınıf (10) bayan (20) erkek toplam 30 öğrenci oluşturmuştur. Öğrenci grubunun hiçbir üyesi daha önce voleybol oynamamış olup homojendir. Grupların voleybol temel tekniklerine yönelik ön test puanları arasında istatistiksel olarak fark bulunmamıştır. Çalışmada doğrudan gözlem kullanılarak her bir becerinin analizi yapılmış, voleybol antrenörleri ve uzmanlarca her bir temel teknığe ilişkin derecelendirme ölçeği hazırlanmıştır. Hazırlanan ölçekle önce çalışma grubunun ön test verileri elde edilmiştir. Daha sonra öğrenciler yoklama cetvelinden bir atlayarak iki gruba ayrılmış 15 öğrenci; komut, 15 öğrenci ise yönlendirilmiş buluş yöntemi ile 14 hafta süren temel voleybol eğitimine devam etmişlerdir. Eğitim süreci, voleybol alanında üst düzey antrenörlük belgesine sahip, üniversite ortamında voleybol branşında ders vererek akademik çalışmalar yapan akademisyen ve aynı zamanda antrenör olan üç uzman tarafından yürütülmüştür. Çalışmanın ön test ve son testine ilişkin veriler bu üç uzman tarafından elde edilmiştir. Uzmanların güvenilirliği için yapılan ön çalışmada sınıf içi korelasyon tekniği kullanılarak 1. uzman için: .92, 2. uzman için: .94 ve 3. uzman için: .95 güvenilirlik sonuçları elde edilmiştir. Buna göre uzmanların kendi aralarında tutarlı oldukları söylenebilir. Eğitim süresi olan 14 hafta sonunda ön testte uygulanan tekniklerin analizinden oluşan derecelendirme ölçeği ile son test verileri de elde edilmiştir. Verilerin analizinde grupların normal dağılım göstermesi ve varyansların homojen olmasından dolayı "t" testi, kullanılmıştır. Her iki grupta da 14 haftalık eğitim süresinin sonunda voleybol temel tekniklerin kazanımı açısından ilerleme saptanmış, ancak her iki grup arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır. Yapılan analizler sonucunda, voleybol temel tekniklerin öğretiminde kullanılan komut ve yönlendirilmiş buluş yöntemlerinin etkililiklerinin karşılaştırılmasında anlamlı bir farklılık saptanmamıştır.

Anahtar sözcükler: Voleybol, Öğretim yöntemleri

* Ankara Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, ANKARA

THE EFFECTS OF DIFFERENT TEACHING METHODS USED IN TEACHING BASIC VOLLEYBALL TECHNIQUES ON PHYSICAL EDUCATION CANDIDATES

ABSTRACT

The aim of this study is to examine of the effects of diferent teaching methods used in teaching basic volleyball techniques on physical education candidates. Subjects were 30 (20 male, 10 female) students taking lesson of basic volleyball in second year during 2000-2001 academic year of physical education and sports department in Ankara University. Subject never played volleyball and there were no statistical differences in pre-test so subjects were homogens Each of the skill was analyzed using direct observation techniques by three instructors. Evaluation scale was prepared by volleyball trainers and specialist for each tecniques. Pretest data were obtained by this evaluation scale Reliability of specialist was analyzed hy using intraclass correlation. Reliability values were .92 for the first instructor, .94 for the second instructor and .95for the third one.. The students were separated into two groups including 15 students by skipping one by one from attendance list. These techniques were taught to one of the groups by using command style and the other groups were taught by using guided discovery style for 14 weeks. At the end of the 14 weeks, post-test data were obtained by evaluation scale . T- test was used to analyze the data. Result of this study showed that command style and guided discovery style have an effective role on teaching volleyball tecniques($p < .05$). As a result of the analysis done to compare the styles in regards to effectiveness on learning of basic volleyball tecniques, no statistical differences was found between the two styles.

Key Words: Volleyball, teaching methods

GİRİŞ VE AMAÇ

Günümüzde milyonlarca taraftar ve sporcusu bulunan voleybol, uluslar arası alanda gün geçtikçe yayılan ve büyük ilgi gören bir spor dalıdır. Bu ilgi, ülkemizde voleybolu okullarda beden eğitiminin temel unsuru haline getirmiştir. Son yıllarda hem Milli takımlarda hem de kulüp takımları bazında uluslar arası alanda elde edilen başarılar direk olarak altyapı çalışmalarına yansımış ve voleybol'un daha fazla sayıda gencin ve çocuğun ilgi odağı haline gelmesine sebep olmuş, bu bağlamda voleybol 'da yetenek seçimi de oldukça önem kazanmıştır.

Spor eğitimini üniversiter bir yaklaşımla ele alan beden eğitimi ve spor yüksekokulları da voleybol'un gelişimine ivme kazandıran kurumların başında gelmektedir. Ancak, beden eğitimi ve spor yüksekokullarına giren kişinin gerekli nitelikleri kazanabilmesinde en önemli etken dinamik eğitim programlarının uygulanması ve hazırlanmasıdır. Öğrenme ve öğretme ilkeleri çerçevesinde bu uygulama sürecine en önemli katkıyı özgür düşüncüyü teşvik eden, yaratıcı problem çözme ilkelerini benimseten ve öğrenci merkezli ve öğretmen merkezli eğitime ağırlık veren öğretmenler sağlayacaktır (Demirhan,1992).

Çağımızda bir şeyin öğretimi belli ve tek bir ders kitabındaki sunuluşa ya da belli bir öğretmenin öğretimine bağlı ve bunlarla sınırlı olmaktan çıkmıştır. Bugün artık çok çeşitli öğrenme materyalleri, öğretilecek olan konunun değişik şekillerde sunma yolları ve farklı öğretim yöntemleri geliştirilerek eğitimcilerin hizmetine sunulmuştur (Bloom,1979).

Beden eğitimi ve spor alanında kabul gören öğretim yöntemleri, komut, alıştırma, eşli çalışma, kendini değerlendirme, katılım, yönlendirilmiş buluş ve problem çözmedir. Komut, alıştırma, eşli çalışma, kendini değerlendirme ve katılım yöntemlerinde öğretmen etkin, yönlendirilmiş buluş ve problem çözmede öğrenci etkindir. Komut bu yöntemler içerisinde öğretmeni yoğun olarak

merkeze alan bir yöntemdir. Bu yöntemde öğretmen etkinlikle ilgili tüm kararları verir. Öğrenci ise bu kararları izler ve kendinden isteneni yapar. Bu yöntemle uyarana çabuk tepki, zaman kullanımında etkinlik, uyum, benzerlik ve güvenlik gibi konularda hedeflere ulaşılır (Karakaya, 2001). Dikkatin daha çok bireysel ve grup çalışmaları üzerinde yoğunlaştığı, öğrenci merkezli modern yöntemlerde öğrenciler yaratıcılığa, problem çözmeye ve kendi fikirlerini geliştirmeye ve bu fikirlerini ortaya koymaya güdülendirilmektedir (Küçükahmet, 1989). Yönlendirilmiş buluş yöntemi öğrencilere çevrelerini keşfedebilme, problemlere çözüm bulabilme, değişen koşullara esnek olabilme ve onlara uyum gösterebilme gibi olanakları sağlar (Harrison&Blakemore,1992; Tamer,1987).

Milli Eğitim Bakanlığının 1988'de hazırladığı eğitim programında (müfredat programı) kısaca özetlemeye çalışılan yaklaşımların en önemli öğeleri; öğretmen ve öğrenci nitelikleri, araç-gereç, ortam, öğretmen ve öğrenci niteliği, ipucu, düzeltme, pekiştirme, dönüt, öğrenci katılımı ve öğretim yöntemleridir (Klasik, alıştırma, eşli çalışma, kendini değerlendirme, katılım, yönlendirilmiş buluş, problem çözme) (Demirhan,1992).

Beden eğitimi ve spor yüksekokullarından mezun olacak aday beden eğitimi ve spor öğretmenleri ileride voleybol sporunun gelişimi ve teknik eğitim, öğretim ile yetenek seçiminde rol alacak kişi olarak bu eğitim döneminde, voleybol tekniklerinin öğretiminden kazanacağı olumlu davranışlar önemlidir. Bu çalışmanın amacı, voleybol temel tekniklerinin öğretimde uygulanan komut ve yönlendirilmiş buluş yöntemlerinin öğretmen adaylarının ilgili temel teknikleri öğrenmedeki başarısına olan etkisini incelemektir.

METOD

Çalışma grubunu Ankara Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulunda 2000-2001 öğretim yılında Temel Voleybol-I dersine devam eden ikinci sınıf (10) bayan (20) erkek toplam 30 öğrenci oluşturmuştur. Öğrenci grubunun hiçbir üyesi daha önce voleybol oynamamış olup homojendir. Grupların voleybol temel tekniklerine (parmak pas, manşet pas, servis, smaç, blok ve yere düşme tekniği) yönelik ön test puanları arasında istatistiksel olarak fark bulunmamıştır. Bu itibarla ders işlenen grubun tekniklere ilişkin becerileri yönünden denk oldukları söylenebilir.

Çalışmada doğrudan gözlem kullanılarak her bir becerinin analizi yapılmış, voleybol antrenörleri ve uzmanlarca her bir temel tekniğe ilişkin derecelendirme ölçeği hazırlanmıştır. Hazırlanan ölçekle önce çalışma grubunun ön test verileri elde edilmiştir. Daha sonra öğrenciler yoklama cetvelinden birer atlayarak iki gruba ayrılmıştır 15 öğrenci komut, 15 öğrenci ise yönlendirilmiş buluş öğretim yöntemleri ile 14 hafta süren temel voleybol eğitimine devam etmişlerdir. Eğitim süreci, voleybol alanında üst düzey antrenörlük belgesine sahip, üniversite ortamında voleybol branşında ders vererek akademik çalışmalar yapan akademisyen ve aynı zamanda antrenör olan üç uzman tarafından yürütülmüştür. Çalışmanın ön test ve son testine ilişkin veriler bu üç uzman tarafından elde edilmiştir. Uzmanların güvenilirliği için yapılan ön çalışmada sınıf içi korelasyon tekniği kullanılarak 1. uzman için: .92, 2. uzman için: .94 ve 3. uzman için :.95 güvenilirlik sonuçları elde edilmiştir. Buna göre uzmanların kendi aralarında tutarlı oldukları

delirlenmiştir. Eğitim süresi olan 14 hafta sonunda ön testte uygulanan tekniklerin analizinden oluşan derecelendirme ölçeği ile son test verileri de elde edilmiştir. Komut ve yönlendirilmiş buluş öğretim yöntemlerine ilişkin öntest ve sontest puanlarının analizinde ilişkili örneklem için t-testi kullanılmıştır. Diğer bir deyişle deneklerin tekrarlı ölçümleri alınmıştır. Aynı deneklerin bir deneysel işlemin öncesi ve sonrasında bağımlı değişkene ilişkin tekrarlı ölçümleri söz konusudur. Komut ve yönlendirilmiş buluş yöntemlerinin birbiri ile karşılaştırılmasında da ilişkisiz örneklem için t-testi kullanılmıştır. Araştırma da iki farklı denek grubunun iki ayrı deneysel koşıldan sadece birinde bulunması ve orada ölçülmesini gerektiren tek faktörlü gruplararası desen söz konusudur. Deneklerin farklı işlem koşullarında bulunduğu bu çalışma da bağımlı değişkene ilişkin elde edilen iki ölçüm (komut yöntemi ile işlenen dersten elde edilen voleybol temel tekniklerinin kazanımına ilişkin puanlar ile, yönlendirilmiş buluş yöntemi ile işlenen dersten elde edilen voleybol temel tekniklerinin kazanımına ilişkin puanlar) birbirinden ilişkisizdir. Deneysel bir çalışma kapsamında yansız olarak seçilen iki grupta iki ayrı yöneme göre aynı içerik için eğitim yapılmış ve çalışmanın sonunda yöntemler arasında etkililiğin değerlendirilmesi söz konusudur.

BULGULAR

Voleybol temel tekniklerin öğretiminde komut öğretim yöntemi ile ders işleyen grubun ön test ve son test sonuçları tablo 1 'de verilmiştir.

Tablo 1: Voleybol Temel Tekniklerin Öğretiminde Komut Yönteminin Ön Test ve Son Test Sonuçları (t testi)

Değişkenler	N	X	S	t	P
Ön-test	15	76.13	15.65	.556	.032
Son-Test	15	78.73	6.20		

(p<.05)

Tablo 1 de görüldüğü üzere, komut öğretim yöntemi ile eğitim alan grubun voleybol temel teknikleri öğreniminde anlamlı bir artış görülmektedir. Öğrencilerin uygulama öncesi puanlarının ortalaması $x = 76.13$ iken, komut öğretim yöntemi ile yürütülen derslerden sonra ortalamalarının $x = 78.73$ 'e yükseldiği görülmektedir. Bu bulgu komut öğretim yönteminin voleybol temel teknikleri öğretiminde anlamlı bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir.

Voleybol temel tekniklerinin öğretiminde yönlendirilmiş buluş öğretim yöntemi ile ders işleyen grubun ön test ve son test sonuçları tablo 2 'de verilmiştir.

Tablo 2: Voleybol Temel Tekniklerin Öğretiminde Yönlendirilmiş Buluş Öğretim Yönteminin Ön Test ve Son Test Sonuçları (t testi)

Değişkenler	N	X	S	t	P
Ön-test	15	68	14.22	.819	.000
Son-Test	15	73	7.72		

(p<.05)

Tablo 2 de görüldüğü üzere, yönlendirilmiş buluş öğretim yöntemi ile eğitim alan grubun voleybol temel teknikleri öğreniminde anlamlı bir artış görülmektedir. Öğrencilerin uygulama öncesi puanlarının ortalaması $x = 68$ iken, yönlendirilmiş buluş öğretim yöntemi ile yürütülen derslerden sonra ortalamalarının $x = 73$ e yükseldiği görülmektedir. Bu bulgu yönlendirilmiş buluş öğretim yönteminin voleybol temel teknikleri öğretiminde anlamlı bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir.

Tablo 1 ve tablo 2'de görüldüğü gibi iki yöntemin de (komut ve yönlendirilmiş buluş öğretim yöntemi) voleybol temel tekniklerin öğretimin de anlamlı bir etkiye sahip olduğu görülmüştür. Bu iki yöntemin etkililiğinin karşılaştırmasında da "Bağımsız Gruplar için t-testi" yapılmış ve analiz sonuçları tablo 3 'de verilmiştir.

Tablo 3: Voleybol Temel Tekniklerin Öğretimde Komut Öğretim Yöntemi ile Yönlendirilmiş Buluş Öğretim Yönteminin Etkililiğinin Karşılaştırılması

Değişkenler	N	X	S	t	P
Komut	15	.40	13.25	.82	.421
Yönlendirilmiş Buluş	15	-3.14	9.92		

($p > .05$)

Tablo 3'de görüldüğü üzere, beden eğitimi ve spor öğretmeni adaylarına voleybol temel tekniklerinin öğretiminde kullanılan iki yöntemin birbiriyle karşılaştırılmasında (komut ve yönlendirilmiş buluş öğretim yöntemi) istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır.

SONUÇ VE TARTIŞMA

Eğitim sistemi içerisine giren bireyin gerekli nitelikleri kazanabilmesinde en önemli etken dinamik eğitim programlarının hazırlanması ve uygulanmasıdır. Bu uygulama sürecine en önemli katkıyı özgür düşünceyi teşvik eden, yaratıcı, problem çözme ilkelerini benimseten, öğrenci merkezli ve öğretmen merkezli eğitime ağırlık veren öğretmenler sağlayacaktır (Demirhan,1992). Etkili bir öğretimde, öğretmenlerin kullandıkları öğretim yöntemlerinin önemli bir yeri vardır (Çakmak, 2001).

İki farklı öğretim yönteminin (komut, yönlendirilmiş buluş) voleybol temel tekniklerinin öğretiminde başarıya etkisini incelemek amacıyla yapılan araştırmanın sonucunda emir-komut ve yönlendirilmiş buluş yönteminin voleybol temel tekniklerinin öğretiminde etkiye sahip olduğu saptanmıştır. Bu iki yöntemin voleybol temel tekniklerinin öğretimindeki etkililiğinin birbiriyle karşılaştırılması amacıyla yapılan analizler sonucunda istatistiksel olarak anlamlı bir üstünlük saptanmamıştır.

Psikomotor alana ilişkin öğretim yöntemlerinin etkililiğini incelemek amacıyla yapılmış bir çok araştırma sonuçları, yöntemler arasında fark bulunmadığını vurgulamaktadır (Goldberger ve ark.1982, Goldberger&Gerney 1986; Goldberger,1991). Örneğin Salter ve Graham golf öğretiminde komut ve yönlendirilmiş buluş yöntemlerini karşılaştırmışlar ve iki yöntem arasında anlamlı bir fark bulamamışlardır (Silverman,1991 akt. Karakaya ve ark, 2001). Bununla birlikte,

Goldberger ve ark (1982) yılında yaptıkları çalışmada, hokey öğretiminde komut, eşli ve katılım yöntemlerinin etkililiğini incelemiş ve üç yöntemin de hareketin öğretiminde etkili olduğunu ancak birbirleri ile karşılaştırıldıklarında yöntemler arasında anlamlı bir fark bulunmadığını belirtmişlerdir. Yine Goldberger ve ark. (1986;1991) yılında yaptıkları benzer bir çalışmada da aynı yöntemlerin etkililiğini incelemişler ve becerinin temel düzeyde öğretilmesinde alıştırmaya yönteminin etkin olduğu, becerinin mükemmel düzeyde öğretilmesinde ise katılım yönteminin etkin olduğunu belirtmişlerdir.

Yapılan araştırma sonuçlarına göre öğretimde kullanılan yöntemler arasında belirgin bir üstünlüğün bulunmadığı bununla birlikte sporun veya herhangi bir etkinliğin farklı yönleri hedefe bağlı olarak değiştiğinden (Tüzemen, 2001) bir hareketin öğretiminde birden fazla yöntem kullanılmalıdır(Goldberger&Gerney,1986). Diğer bir deyişle etkin bir öğretim için yöntem zenginliğine gitme artık evrensel bir kural haline gelmiştir (Küçükahmet,1989).

Sonuç olarak günümüze kadar yapılmış araştırmalar ve bu araştırma sonuçlarına göre öğretimde kullanılan yöntemler arasında anlamlı bir fark gözlenmemiştir. Bu çalışma da sadece komut ve yönlendirilmiş buluş öğretim yöntemlerinin psikomotor gelişime etkileri incelenmiştir, bu yöntemlerin bilişsel ve duyuşsal alanlar üzerine etkilerinin incelendiği araştırmalarında yapılması yararlı olabilecektir.

Bununla birlikte öğretimde başarıyı etkileyen öğretmen tutumları, öğrenci etkileşim modelleri, vb. faktörlerin incelendiği çalışmaların yapılması yararlı olabilir.

KAYNAKLAR

1. Bloom, S.B. (1979). İnsan Nitelikleri ve Okulda Öğrenme .Çev.Durmuş Ali Özçelik.Milli Eğitim Basımevi. Ankara.
2. Çakmak, M. (2001). Etkili Öğretimin Gerçekleşmesinde Öğretmenin Rolü, Çağdaş Eğitim Dergisi, 274, s: 22-26
3. Demirhan, G. (1992). Günlük Ders Planının İşleniş Aşamaları ve Öğretmen Davranışları II. Ulusal Spor Bilimleri Kongresi. 20-22 Kasım Ankara.s:362-366.
4. Goldberger, M.;Gerney, P. ; Chamberlain, J. (1982). The Effect of Three Style of Teaching on Psikomotor Performance and Social Skill Development of Fifth Grade Children. Research Quarterly for Exercise and Sport. 53, 2, p:116-124
5. Goldberger, M.;Gerney, P. (1986). The Effect of Direct Teaching Styles on Motor Skill Acquisition of Fifth Grade Children. Research Quarterly for Exercise and Sport. 57, 3, p:215-219.
6. Goldberger, M. (1991). Research on Teaching in Physical Education : A Commentary on Silverman's Review. Research Quarterly for Exercise and Sport. 62, 4, p:369-373.
7. Harrison ; M.J. ; Blakemore ,L.C.(1992) , Instructional Stratejies for Secondary School Physical Education. Wm.C. Brown Publishers.USA. p:266-270
8. Karakaya, V. ve ark, (2001). Cimnastikte Çember Becerisinin Öğretiminde Komut ve Alıştırma yöntemlerinin Erişmeye Etkisi, 11. Ulusal Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Sempozyumu.,21-23 Aralık, Bursa, s:322-331.
9. Küçükahmet L. (1989) Öğretimde İlke ve Yöntemler. Gazi Üniversitesi Yayınları Ankara s.38
10. Mosston, M.; Asworth, S. (2001). Beden Eğitimi Öğretimi, Çev: Eda Tüzemen, Bağırhan yayınevi, Ankara, s:300.
11. Tamer, K.; Özer,U (1987). Beden Eğitimi ve Oyun Öğretimi, T.C. Anadolu Üniversitesi Yayınları, Ankara

TÜRKİYE'DE TOPLAM KALİTE YÖNETİMİNİN FUTBOLDA UYGULANABİLİRLİĞİ ÜZERİNE BİR İNCELEME

R. Timuçin GENÇER *
Erdiñç DEMİRAY **

ÖZET

Bu çalışma, Türk profesyonel futbol takımlarının mevcut yapılarında, Toplam Kalite Yönetimi uygulamalarını incelemeyi amaçlamıştır. Toplam Kalite Yönetimi ve futbol kulüplerinde çok sık meydana gelen sorunlarla ilgili literatür taranmıştır. Son olarak, Toplam Kalite Yönetimi'nin futbola uygulanma olasılığı değerlendirilmiştir. Çalışmadan, sonuç olarak, Toplam Kalite Yönetiminin, profesyonel futbol kulüplerinin amaçlarına ulaşma ve bunları gerçekleştirmelerinde çok etkin ve verimli bir yol olabileceği görülmektedir. Bu süreç içerisindeki en önemli gereklilikler, istemek, denemek ve çalışmak olarak ortaya çıkmıştır.

Anahtar sözcükler: Futbol, Profesyonel Futbol Takımları, Toplam Kalite Yönetimi

A STUDY ON THE APPLICABILITY OF TOTAL QUALITY MANAGEMENT IN SOCCER IN TURKEY

ABSTRACT

This study is aimed to investigate the implementation of Total Quality Management in current construction of Turkish professional soccer teams. The literature concerning the Total Quality Management and the problems that occur frequently in professional soccer teams is reviewed. And finally the probability of implementation of Total Quality Management to soccer is evaluated. As a result of this study it seems that the Total Quality Management will be a very effective and efficient way to reach and achieve the goals of professional soccer teams. The most important necessities are to desire, to try and to work in this process.

Keywords: Soccer, Professional Soccer Teams, Total Quality Management

* Marmara Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, ANKARA

** Ege Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, İZMİR

1. Giriş

Spor, ilk çağlardan beri toplumlar için değişiklik gösterebilen anlam ve amaçlarına rağmen, önemini tarih boyunca hiç kaybetmeyen sosyal bir kurum olarak günümüze kadar gelmiştir. Özellikle geçtiğimiz son yüzyılla beraber spor, başlı başına bir endüstri haline dönüşmüş, futbol da bu endüstri içerisinde dikkate değer bir pay sahibi olarak yerini almıştır.

İnsanlık, gelişimin vazgeçilmez bir gereği olarak, hiçbir zaman sahip olduklarıyla yetinmemiş, sürekli daha iyinin arayışı içerisinde yer almıştır. Bu arayış, özellikle ekonomik ve teknolojik alanda hızlı bir değişim sürecinin yaşandığı günümüzde daha da artmıştır. Çıkış noktasının profesyonel futbol kulüplerinin başarısı olduğu bir arayışta, Toplam Kalite Yönetimi (TKY) uygulamaları, amaca yönelik etkin bir araç olarak görülmektedir.

Futbol, Amerika Birleşik Devletleri dışında tüm Dünya'da ve ülkemizde, diğer sportif branşlardan farklı olarak profesyonel bir yapıya sahiptir. Bu profesyonel yapı içerisinde futbol kulüplerinin belirledikleri hedefleri gerçekleştirmekte verimli ve etkili olabilmeleri, varlıklarını sağlıklı bir şekilde sürdürebilmeleri, kulüp yönetimleri ile doğrudan ilişkilidir. Profesyonel futbol kulüplerinin yönetim ve yönetim organizasyonu, amaçlanan başarının ve bu başarının sürekliliğinin sağlanabilmesi yönünden büyük önem ve değer taşımaktadır.

Ülkemizde spor alanında yaşanan kalite sorunu, sporla ilgili kuruluşların gelecekteki başarılarına yönelik endişelerin oluşmasına neden olmaktadır. Dünya'da ve ülkemizde en popüler spor dallarından biri olarak öne çıkan futbol örneğinde de benzer endişelerin olduğu bir gerçektir. Bu makalenin temel tartışma konusu, futbol kulüplerinin başarı düzeylerini yükseltmelerinde TKY uygulamalarının önemli bir fırsat yaratabileceğidir. Profesyonel bir yapıya sahip olan futbol kulüpleri örneğinde TKY'nin uygulama olasılığı mevcuttur. Çünkü günümüz dünyasında futbol kulüpleri ile özel sektör şirketleri arasında pek çok yönden benzerlikler bulunmaktadır. Özel şirketlerin devamlılığını sürdürebilmeleri için gerekli olan müşteri memnuniyeti ve karlılık, futbol kulüpleri açısından da son derece önemli hale gelmiştir. Tüm futbol kulüplerinin birincil amacı, futbol ürününün kalitesini sürekli olarak iyileştirmek ve geliştirmek olmalıdır.

2. Toplam Kalite Yönetimi (TKY)

Mal ve hizmetlerin kalitesinin sürekli iyileştirilmesine ulaşmak amacıyla örgüt içerisindeki tüm fonksiyonların ve süreçlerin bütünleşmesi olarak tanımlanan Toplam Kalite Yönetimi'ne (TKY) ilişkin örnekler, geçmiş 40 yıl boyunca Amerika'da Edward Deming tarafından sunulmuştur (Minter,1998). Deming'in döngüsü, her organizasyona kolaylıkla uygulanabilecek faaliyetlerden oluşur. Yapılacak işler, ilk olarak planlanır, daha sonra uygulanır ve denetlenir. Yapılan denetleme ile oluşan sapmalar iyileştirilir. Bunlar kaydedilerek gerekli önlemler alınır. Alınan önlemler, sonraki faaliyetlerin hedeflerini oluşturur ve standartlaşma sağlar.

Deming, Amerikan iş adamları tarafından önceleri pek ciddiye alınmamıştır. Nitekim geçmiş 20-30 yılda kalite ve çalışma alanındaki hizmetin iyileştirilmesi ile ilgili düşüncelerin çoğu, Amerikan iş adamları tarafından çok garip ve uygulanması çok pahalı olacağı şeklinde yorumlanmıştır. Fakat

Deming'in değerlerinin farkında olan Japon yöneticileri, II. Dünya Savaşı'ndan sonra TKY kavramlarını uygulamaya başlamışlardır. Amerika Birleşik Devletleri'de (ABD) özel ve kamu kuruluşları bağlamında, mal ve hizmet sektöründe yaygın uygulama bulan kalite yönetimi, son 10 yılda gelişme sağlamıştır (Minter,1998).

Organizasyonlarda rekabet üstünlüğünün sağlanabilmesi için kalitenin önemli bir araç olduğunu söyleyen Deming, kaliteyi sağlayabilmek için aşağıdaki 14 ilkenin uygulanması gerektiğini belirtmiştir (Özevren,1997):

- Ürün ve hizmet geliştirme amacını devamlı kılın.
- Yeni bir yönetim felsefesi ortaya koyun.
- Kaliteyi sağlamada denetimlere güvenmeyin.
- Sadece parasal değerlendirmeler yapmaktan vazgeçin.
- Üretim ve hizmet sistemlerini devalı iyileştirin
- Eğitimi kurumsallaştırın.
- Liderliği kurumsallaştırın.
- Korkuyu kaldırın.
- Birimler arasındaki engelleri kaldırın.
- İşgücünü sloganlarla ve rakamsal hedeflerle zorlamayın.
- İşgücü için rakamsal kotalar koymayın
- Çalışanların işlerinden gurur duymalarını sağlayın.
- Kişilerin kendi kendilerini eğitme çalışmalarını destekleyin.
- Dönüşümü gerçekleştirecek faaliyetlerde bulunun.

Tosun ve Tosun'a (1997) göre TKY yaklaşımı, piramitsel bürokrasilerin özünde yatan tek liderlik noktasına bağlı, merkeziyetçi, dikey iletişimin egemen kuvvetli güç yapılarının aksine, müşteri talepleri ile tatminine öncelik veren, ürün ve hizmetin sürekli iyileştirilmesine çalışan, geleceğe ilişkin hedefleri olan, merkeziyetçi olmayan, katılımcı iletişimin yatay olduğu, talep ve çevrede meydana gelebilecek değişimlere uyum sağlayabilecek esnek bir yapılanmayı öngörür.

Watt'a (1998) göre TKY, müşteri memnuniyeti ve iş amaçlarını ayrılmaz olarak gören birleşik bir iş yönetim felsefesidir. Ona göre TKY, endüstri ve ticarete uygulanabilir.

Toplam Kalite Yönetimi, uygulandığı alanlardaki etkinliğini ve başarısını sağlayan bir takım prensiplere sahiptir. Minter'a (1998) göre kalite yönetiminin altında yatan prensipler şu başlıklar altında toplanabilir :

- İlk olarak müşteriye yönelmek,
- Kalite geliştirme süreçlerinin üst düzey yönetim liderliği,
- Sürekli gelişime odaklanmak,

- Çalışanlara ve onların bilgilerine saygı duymak; çalışanların, gelişim süreçlerine aktif olarak katılmasını sağlamak.
- İstikrarı sağlamak için ürün ve süreç çeşitliliklerini azaltmak,
- Çalışanlara, sürekli eğitim ve çalışma ortamı sağlamak,
- Kaliteyi ölçebilmek için örgüt içerisinde istatistiksel yöntemler kullanmak,
- Problemleri ortaya koymaktan çok, önlemeyi vurgulamak,
- Satıcıları, uzun dönemli ortaklar olarak görmek,
- Örgüt amaçları ile tutarlı performans ölçümleri yapmak,
- Verilen görevi uygulamak için bilinen en iyi yollara bağlı kalmak ve geliştirmek için standartlaşma oluşturmak,
- Hizmet ya da ürün kalitesinin, onun iyi tanımlanması ve tasarımıyla başladığını bilmek,
- Örgütün bütün fonksiyonlarıyla ilişkili olmak ve işbirliği oluşturmak,
- Müşterilerin gerçek ihtiyaçlarının farkında olmak,
- TKY yönetiminin gerçek bir kültürel değişim içerdiğini bilmek.

Watt (1998), kalite yönetiminde, yöneticinin, öncelikle, planlama, yürütme ve kontrol süreçlerinin sonunda, müşteri isteklerinin karşılanmasına odaklanarak mükemmelliği araması gerektiğini belirtmiştir. Sevim (1999), TKY ile ilgili amaçları şu şekilde sıralamıştır:

- İşletmenin pazar payını, verimlilik, rekabet ve karlılık düzeyini arttırmak,
- Çalışanların moral düzeyini arttırmak ve iş barışını sağlayarak motivasyonu arttırmak,
- Malzemeyi, zaman kaybını, düzenlemeyi, yeniden işlemeyi, stokları, müşteri şikayetlerini ve maliyetleri azaltmak,
- İşletmenin her kademesinde çalışanlar arasındaki dikey ve yatay iletişimi sağlamak,
- Satıcılar ve yan sanayi ile ilişkileri kuvvetlendirmek,
- Alıcıların güvenini kazandırmak ya da var olan güveni sürdürmek.

Futbol kulüpleri örneğinde, TKY uygulamalarının olasılığını değerlendirebilmek için TKY'nin hangi amaçlara hizmet ettiği, yukarıda açıklanmaya çalışılmıştır. Ancak, futbolda, TKY'nin uygulanabilirliğini irdelemeden önce, profesyonel futbol kulüplerinde yaşanan sorunları belirlemede yarar vardır.

3. Profesyonel Futbol Kulüplerinde Yaşanılan Sorunlar

Futbol, günümüzün sporla ilgili en gözde endüstri kollarından biri haline gelmiştir. Bu endüstriye yapılan yatırımlar, yalnızca kulüpler ve futbolcularla sınırlı kalma boyutunu aşmıştır. Eğlence sektörü, medya sektörü, müşterek bahis sektörü, spor malzemeleri sektörü, ulaşım sektörü, turizm sektörü dolaylı veya doğrudan futbol endüstrisindeki gelişmeleri izlemekte ve yararlanmaktadır. Zaten uzun yıllardan beri bilinmekte olan spor ve siyaset ilişkisine, spor ve

ekonomi boyutu da eklenmiştir. Bugün artık futbol kulüpleri, yatırım yapılacak ciddi ve büyük şirketlere dönüşmektedir (TFF, 1999).

"Futbol faaliyetlerini yürütmek, futbolun gelişmesini ve yurt sathına yayılmasını sağlamak, bu konularda her türlü düzenlemeyi yapmak, kararlar almak ve uygulamak" ile görevli olan Türkiye Futbol Federasyonu (TFF), futbol kulüplerimizin ulusal ve uluslararası rekabet gücünü arttırıcı kararlar almak ve uygulamakla yükümlüdür. Futbol kulüplerimizin rekabetçi gücünün arttırılabilmesi için gelir sağlamaları ve kar amacı gütmeleri, dolayısıyla birer şirket gibi yönetilmeleri gerekmektedir.

Şirketleşme, futbol kulüplerimizin kalite ve başarı yönelimli sürekli gelişimi gerçekleştirebilmelerinde bir çıkış yolu olarak görülmektedir. Ancak, dernek yapısına sahip kulüplerin şirketleşmesini sakıncalı bulan kişilerde vardır. Dorukkaya ve ark., (1998), futbol kulüplerin şirketleşme çalışmaları ile birlikte sahiplerinin kimler olacağı sorunun ortaya çıkabileceğini, 3000-4000 üyeli bir dernek yapısından, bir anonim şirkete dönüşüm kolay olmayacağını belirtmektedirler. Bu tartışmalardan çıkacak kararlar, kulüplerin geleceğine ilişkin sonuçları doğuracaktır. Profesyonelliğin getirdiği şartlar göz önüne alındığında, büyük kitlelerin peşinden koştuğu ve milyarlarca dolarlık bir pazar halini alan futbolun, profesyonel bir anlayışla, kesin olarak profesyonel spor yöneticileri tarafından yönlendirilmesi gerekliliği söz konusudur.

Kulüplerimiz, futbolda, zaman zaman önemli başarılarla imza atmış olsa da, genel olarak profesyonel futbol kulüplerimizde batılı ve çağdaş bir profesyonelleşme ya da yapılanmadan söz etmek mümkün değildir. Türkiye Futbol Federasyonu (1999), Türk profesyonel kulüplerindeki temel yapısal aksaklıkları şu şekilde özetlemiştir:

- Profesyonel kulüplerimizde, idari yapılanma sorunları yaşanmaktadır. Kulüplerimizin eskiyen dernekler yasası hükümleri içerisinde gelişen ekonomik faaliyetlere ayak uydurması oldukça güçtür.
- Profesyonel kulüplerde "zorunlu kadrolar" eksiktir. Profesyonel yönetici ya da menajer kavramları yerli yerine oturmamıştır.
- Sezon için gerekli ya da zorunlu harcamalar yetersizdir.
- Tesis sorunu vardır.
- Bunların doğal bir sonucu olarak, eğitim uygulaması ve alt yapı üretimi sınırlı kalmaktadır.
- Profesyonel kulüplerde zorunlu harcamalardan kısılarak, hatta kulübün geleceği ipotek altına alınarak büyük transfer harcamaları yapılmaktadır.

Bunlar, çoğu futbol kulüplerinde çeşitli boyutlarda karşılaşılan ve sürekli başarının gerçekleştirilmesini engelleyen sorunlardır. Bunlara, çoğu kişinin küçümseyip, göz ardı edebileceği sorunlar da eklenince başarının devamlılığında söz etmek olası değildir.

TFF, (2000)'e göre, 1998-1999 sezonu takımların kategori dağılımı, % 43 Büyükler, % 26 A Genç, % 15 B Genç, % 10 Yıldız, % 6 Minik şeklindedir. Bu dağılım, olması gerekenin tam tersidir. Katılımın tabanda geniş olması, daha sağlam bir zirve sağlayacaktır. Ancak günümüzde,

bu sağlam yapıyı oluşturmaktan bile çok uzaktayız. Bugün bir çok futbol kulübünde, özellikle alt yapılarını gözlemlediğinizde, bilimsel literatürü takip etmeyen, yetersiz bilgi ve görgüye sahip antrenörlerin, aktif olarak görev yapabilmekte olduklarını görebilirsiniz.

Bütün bunlara ek olarak, profesyonel futbol kulüplerinde, iç ve dış müşteriler örneğinde karşılaşılan bir çok sorun bulunmaktadır. İşinden memnun olmayan temizlikçi, açıcı; oynadığı futboldan zevk almayan, mutlu olmayan sporcu; iş olsun diye orada bulunan idareci, antrenör ve mutsuz bir çok kulüp çalışanı. Bütün bunların oluşturduğu olumsuz manzara, belki de futbolun en önemli müşterisi olan seyircileri de maçlardan uzaklaştırmaktadır. Mawson (1993), spor örgütlerindeki yöneticilerin, sunulan hizmetlere yönelik her geçen gün artan beklentileri olan müşterilerle başa çıkabilmeleri gerektiğini belirtmiştir. Ancak, bu durum, futbolun bütünlüğü ele alındığında olumsuz bir tablo yaratmaktadır. Seyirciden sağlanan finansal kaynakların kaybının yanı sıra, boş tribünlere oynanan futbolun oluşturduğu renksiz görünüm, futbola yapılacak yatırımların artırılmasına yönelik düşüncesi olan kişi ve kurumların cesaretini kırabilmektedir.

TFF (1999)'un verilerine göre, stadyum kapasite kullanımına baktığımızda, ülkemizde şampiyonluğa oynayan takımların bile ancak stadyum kapasitelerinin % 70-80'i civarında bir seyirciyi sahalarna çekebildiğini; İngiliz kulüplerinin ise ligde hangi seviyede olursa olsun, nerede ise stadyum kapasitelerinin tamamını kullandığını göstermektedir. Seyircilerin maçlara gelmemesi, büyük ölçüde, futbolun ilgi çekmeyecek bir etkinlik olmasından değil, bu amaca yönelik uygulamalarda bulunmayan, bu işi önemsemeyen, nerede olduğunu ve nereye gittiğini bilmeyen, dolayısıyla kaliteye yönelemeyen yöneticilerden kaynaklanmaktadır. Profesyonel organizasyonların başarıya ulaşması, amatör nitelikli yöneticilerle değil, eğitilmiş, profesyonel nitelikli yöneticilerle mümkündür.

4. TKY Temel Kavramlarının Futbola Uygulanması Üzerine Bir Değerlendirme

Ekenci ve İmamoğlu (1998), spor işletmeciliğinde önemli olan hususun, insanların ihtiyaç ve isteklerinin karşılanması, diğer bir deyiş ile, toplumca benimsenen sportif hizmetlerin sunuma hazırlanması olduğunu belirtmiştir. Futbol kulüpleri örneğine bakıldığında, müşteri olarak tanımlanan kitlenin genel ve ayrıntılı olarak tanınması ve gereksinimlerinin belirlenebilmesi önem arz etmektedir.

Futbol kulüplerinin içinde bulunduğu güven bunalımını aşmak ve gerçek "takım" çalışmasını, hem iç, hem de dış müşteri ilişkilerine entegre hale getirmek, ancak kalite kültürünün içselleştirilmesiyle mümkün olacaktır. Başta lider pozisyonunda bulunan kulüp başkanları olmak üzere, tüm idari ve teknik kadro, oyuncular ve diğer çalışanlar arasında kulüp içi etkin bir iletişim ağının kurulması, taraftar ve genel futbol izleyicilerinin gereksinimlerinin belirlenmesi, ilk aşamada yapılması gerekenler olarak karşımıza çıkmaktadır.

Spor örgütlerinin, birbirlerinden farklı bir çok amaçları da olabilir. Her bir amaç türü, örgüt içerisinde belirli bir fonksiyonu yerine getirir. Slack (1997), profesyonel futbol kulüplerinde çok sık bulunan hedef türlerini vermektedir (Tablo 1:

Tablo 1: Profesyonel Futbol Kulüplerinde Hedef Türleri ve Örnekleri

HEDEF TÜRÜ	ÖRNEK
Resmi (Genel) Hedef:	Eğlendiren ve topluma fayda sağlayan yüksek kaliteli bir futbol programı sağlamak
Aktif Hedef:	Gelir elde etmek
İşletimsel Hedef:	Kendi sahamızda oynadığımız her maç için izleyici kitlesini arttırmak
İşletimsel Olmayan Hedef:	Ortaklara, yatırımları ile ilgili olarak adil bir geri dönüşüm sağlamak
Kısa Dönem Hedef:	Sezonun ilk üç deplasman maçından ikisini kazanmak
Uzun Dönem Hedef:	Kupayı kazanmak, başarılı bir sezon geçirmek

Kaynak : Slack,1997

Bir profesyonel futbol kulübünün temel hedefi, insanları eğlendiren ve topluma fayda sağlayan yüksek kaliteli bir futbol programı sağlamak olabilir. Bu programı gerçekleştirebilecek insan ve malzeme kaynaklarının yaratılabilmesi için gelir elde etmek gibi aktif bir hedefi de gerçekleştirebilmelidir. Bu aktif hedefini gerçekleştirebilmek için seyirci hasılatını arttırmalı, dolayısıyla kendi stadındaki seyirci kitlesini arttırabilmek gibi işletimsel bir hedefi de gerçekleştirebilmelidir. Ortaklara, yaptıkları yatırımlarla ilgili olarak adil bir geri dönüşüm sağlamak işletimsel olmayan hedef olabilir. Bunların yanı sıra, profesyonel futbol kulüpleri, sezonun ilk üç maçından ikisini kazanmak gibi kısa dönemli veya kupayı kazanmak, şampiyon olmak, 35 puan almak gibi uzun dönemli hedefler belirlemelidirler

Profesyonel futbol kulüplerinin temel amacı, yarattığı spor ürününün, yani kulübün adını taşıyan ve kulübü temsil eden unsurların kalitesini devamlı olarak geliştirmek ve iyileştirmek olmalıdır. Bu noktada, ürünün kalitesini etkileyebilecek bazı faktörleri ele almak gerekir. Epple (2000), ürün kalitesinin ;

- Takımın ya da oyuncunun etkileyici ve başarılı oyun stili,
- Kullanılan tesisler ve bunların mükemmelliği,
- Koçların, hakemlerin, teknik ekibin, yönetim bölümünün, sağlık bölümünün ve tüm diğer çalışanların devamlı ve daha ileri düzeyde eğitimi,
- Lider sembollerin kusursuz tutum ve davranışları (oyuncular, teknik direktör, hakemler, yöneticiler v.b.) gibi faktörlerden etkilendiğini belirtmiştir.

Aşağıdaki alt bölümlerde, müşteri odaklılık, tedarikçi ortaklığı, liderlik ve amacın tutarlılığı, çalışanların geliştirilmesi ve katılım, süreçler ve verilerle yönetim, sürekli iyileştirme ve buluşlar gibi TKY kavramları ele alınarak incelenmiştir.

4.1. Müşteri Odaklılık:

Keçecioglu (2000), "müşteri istek ve beklentileri" şeklinde tanımlanan müşteri odaklılığa göre ürün ve hizmetlerin kalitesini, en son noktada, müşterinin değerlendirmesi gerektiğini

belirtmiştir. Bir yandan müşteri memnuniyeti, diğer yandan da müşterinin kalıcılığını etkileyen öteki unsurlar, ölçülür ve analiz edilir. Tan ve Shen'e (2000) göre bir ürünün veya hizmetin kalitesi, sonuç olarak müşteri memnuniyeti açısından değerlendirilir. Kalite fonksiyonunu yerleştirmeye çalışan uygulayıcılar, tam bir müşteri memnuniyeti oluşturabilmek için müşteri isteklerinin neler olduğunu mutlaka bilmelidirler.

Özel şirketlerin devamlılığını sürdürebilmeleri için gerekli olan müşteri memnuniyeti ve karlılık, futbol kulüpleri açısından da hayati önem taşımaktadır. Futbolda gelirlerin en büyük bölümü, müşterilerden elde edilmektedir. Spor özel ilgi isteyen farklı müşteri gruplarına sahiptir. Nitekim, Epple (2000), futbolun özel dikkat gerektiren farklı müşteri gruplarına sahip olduğunu belirtmiştir. Futbol örneğinde müşteri gruplarını iç ve dış müşteriler olarak sınıflandırdığımızda karşımıza şöyle bir tablo çıkmaktadır.

a. İç Müşteriler; Sporcular, antrenörler, teknik ekip ve yöneticiler, sporun iç müşterileridir. Hatta, sahibi belli olmayan, dernek statüsünde işlev gören futbol kulüplerinde, yöneticiler de iç müşteriler arasında yer alabilirler.

b. Dış Müşteriler; Maçı, stadyum ya da spor salonlarında izlemek için para ödeyen izleyiciler; maçı, TV'den, radyodan, basından, tele-textten, internetten ve benzeri medyadan izleyen medya tüketicileri; kendi şirketlerini spor çevresinde sunmak için bedel ödeyen sponsorlar; spor karşılaşmalarını yayınlamak ve spor ile ilgili bilgi iletmek için bedel ödeyen medya; hatıra eşya satın alan kişiler ve taraftarlar, dış müşteriler olarak belirtilebilir.

Futbol kulüplerinin müşteri memnuniyetinin sağlanabilmesine yönelik birincil amacı, futbol ürününün kalitesini sürekli olarak iyileştirmek ve geliştirmek olmalıdır. Scott (2001), futbol ürününün kalitesini geliştirebilmek için;

- Tanınırlılığı arttırmak,
- Hizmet beklentilerini ve davranış standartlarını oluşturmak,
- Engel ve sınırlayıcıları tanımlamak ve üstesinden gelmek,
- Beceri öğrenmek ve geliştirmek,
- Müşterileri dinlemek,
- Sürekli gelişimi güçlendirmek ve desteklemek, gibi stratejileri önermektedir.

Nitekim Gomes (1999), eserinde, Godfrey'in: "Artık müşteriye sadece tatmin etmek yeterli olmamaktadır; müşteriler sevindirilmelidirler. Onlar, gereksinimlerinin karşılanmasının dışında beklentilerinin ötesine geçilmesi sürprizini yaşamalıdır" sözlerine yer vermiştir. Gürüz ve ark. (1998) tarafından günümüzde, "Endüstrinin, bir üretim süreci olmayıp, aksine müşteri tatmin süreci olduğu" ilkesini benimsenmiştir. Aynı eserde, işletmelerin müşterilerine üretimin son aşaması yerine ürünün özelliklerini belirleyici faktör gözüyle bakmaları gerektiği belirtilmiştir

Sporcuların, antrenörlerin, teknik ekip ve yöneticilerin, kendi mevcut potansiyellerini arttırabilmeleri ve kendilerine yatırım yaparak temsil ettikleri kulübe daha büyük katkılar

sağlayabilecek tam güncü bir meslektaşının içine girebilmeleri, elde ettikleri gelirlerle ve kulübün bu bireylere bakış açısıyla doğrudan ilişkilidir. Her bir bireyin son derece önemli olduğu organizasyon içerisinde kişilerin optimum gelişimi için çeşitli seminerler, yurt dışı staj çalışmaları, vb. tedbirler alınabilir.

Tüm hizmetlerde olduğu gibi spor hizmetlerinde de fiyat belirlenmesi en zor, ancak en önemli unsurdur. Bir futbol kulübünün taraftarları büyük farklılıklar gösterebilir. Bilet alan, kulüp için para harcayan taraftar profillerinin belirlenmesi, kulübün, bu bireylere yönelik hizmetlerinde kaliteyi gerçekleştirmesini sağlayabilir.

Maçı bilet olarak izleyen taraftarlar, iyi futbolun yanı sıra eğlence ve heyecan isteyebilirler. Kulüp için o maçı kazanmak her şeyden önemlidir. Ancak, eğlence ve heyecan, taraftarların yaşamak istediği önemli duygular olabilir. Bunun yanı sıra, stadın giriş ve çıkış bölümlerindeki kolaylık, seyirci koltuklarının konforu, oturlan yerlerin tuvaletlere olan mesafesi ve tuvaletlerin temizliği, yiyecek ve içeceklerin temizliği ve lezzeti, oto-park durumu gibi faktörler de organizasyonun kalitesini arttıran ve bireylerin maçlara gelmesini sağlayabilecek etkenlerdir.

4.2. Tedarikçi Ortaklığı

Gürüz ve ark. (1998) göre, mal ve hizmetin üretilebilmesi için gerekli olan hammadde ya da yardımcı malzeme gibi girdileri sağlayan bireyler veya işletmeler olarak bilinen tedarikçiler, müşterilerine düzenli olarak ürün ve hizmet sunmak zorunda olan işletmelerin, gereksinim duydukları girdileri sürekli olarak temin etmelerini sağlarlar. Tedarikçi ile güvene dayalı ve uygun seviyede uyum sağlayacak şekilde ortaklık oluşturulmalıdır. Bu ortaklık sayesinde, hem müşteriye hem de tedarikçiye, iyileşme ve katma değer yaratılmaya çalışılır.

Bir stadın oturma koltuklarından, futbolcuların kullandıkları aparatlara, kulüpte yedikleri yemeklerde kullanılan malzemelere kadar birçok faktör, tedarikçilerce sağlanır. Bilet olarak maçı izlemeye gelen seyircilerin oturduğu koltukların konforu, futbolcuların kullandıkları malzemelerin futbola uygunluğu, yemeklerde kullanılan malzemelerin tazeliği temizliği gibi faktörler, kaliteyi optimum düzeyde etkileyecektir. Stadyum içerisinde yer alan büfelerde, izleyicilere satılan ürünlerin kalitesi dahi tüm organizasyonun kalitesine etki eden önemli bir faktördür. Dolayısıyla bunları sağlayacak tedarikçilerle yapılacak ortaklık, müşteri memnuniyetinin oluşturulmasına yardımcı olacaktır.

2001-2002 futbol sezonunda, ligimizdeki Samsunspor-BJK maçında, sahadaki çimin futbol oynamaya elverişli olmaması, bu çimi yapan firma ile yani tedarikçi ile kulüp yöneticilerinin birbirlerinden kopuk olan ilişkileri nedeni ile oluşmuştur ve tam bir başarısızlık örneğidir. Maçın zorunlu olarak ertelenmesi, ki bizce doğru bir karardır, bir çok kişi ve kurumun maddi ve manevi kayıplara uğramasına neden olmuştur.

4.3. Liderlik ve Amacın Tutarlılığı

Liderlik ve oluşturulan amacın tutarlılığı, kulübün geliştirilmesinde ve ortaya konulan efor ile kaynakları mükemmelliğe yöneltmekte etkili olan en önemli unsurlardan birisidir. Politika ve

stratejiler, sistematik ve yapısal araçlarla tüm organizasyon içerisinde yaygınlaştırılmalı ve tüm faaliyetlerde uyum sağlanmalıdır. Çalışanların davranışları şirketin, değerleri, politika ve stratejileri ile uyumlu olmalıdır.

Bir futbol kulübünde başkan, liderlik görevini üstlenmek zorundadır. Kulüp içindeki kültürü de bu lider şekillendirir. Profesyonel futbol takımında ise bu görevi büyük ölçüde teknik direktör de üstlenebilir. Bu kişilerin, kulübün hedeflerinde birleşmeleri ve bu hedeflere yönelik tutumları kaliteyi arttıracaktır. Kulüp içerisindeki tüm bireylerin sorumluluklarını başarı ile yerine getirebilmelerinde, kendilerine yapılacak liderliğin fonksiyonları önemli yer tutar. Kulüp hizmetlerinde kalite, liderlerin amaç tutarlılığı ve birliktelik sağlamaları ile etkinlik kazanır.

Liderlik, bir statü ya da otorite işlevi değildir. Liderlik, lider ile izleyicileri arasındaki karşılıklı etkileşimin kalitesiyle ilgili bir işlemdir. Werner'e (1993) göre iş liderliği, belli bir durumda, belli koşullar altında bir takım oluşturan insanların, örgütsel hedeflere ulaşmak için gönüllü olarak çalışmasını teşvik eden, ortak hedeflere ulaşmada yardımcı olan deneyimleri aktaran ve uygulanan liderlik türünden hoşnut olmalarını sağlayan etkileme süreci olarak tarif edilir .

Antrenör/iş lideri, başarı konusunda belirleyicidir. İster spor, ister iş hayatı olsun ekibin yapısını belirleyen liderdir. Baltas'a (2000) göre, "olumsuz duygularını kontrol edemeyen, bağırarak çağıran, topluluk önünde birilerini suçlayan, küçük düşüren yönetici ne kadar haklı olursa olsun saygı yaratmaz". Unutulmamalıdır ki oyuncular da çalışanlar da liderlerinin davranışlarını kendilerine örnek alırlar.

4.4. Çalışanların Geliştirilmesi ve Katılım

Çalışanların potansiyeli, "kuruluşun değerleri" ile "güven ve yetkilendirmeye dayalı kurum kültürü" aracılığıyla ortaya çıkarılmaktadır. Kulüp bünyesinde, çalışanların katılım ve iletişimini yaygın hale getirebilmek için öğrenmeye ve yetenekleri geliştirmeye yönelik olanaklar seferber edilmelidir.

İmamoğlu'na (1998) göre, TKY anlayışı çerçevesinde, spor kuruluşlarında bir kalite kültürü oluşturulması, bazı standartlar geliştirilmesi ve hizmeti sunacakların niteliklerinin artırılması mümkündür. Spor hizmetleri üreten kuruluşlar arasındaki rekabet, müşteri memnuniyet derecesine bağlı olarak değiştiğine göre kalitenin belirleyici ve temel unsuru olan iş görenlerin kalitesine, özel bir önem verilmesi gerekmektedir.

Bir takım hizmetler üreten futbol kulüplerinin, kendileri ile rekabet içerisindeki diğer futbol kulüplerine karşı üstünlük sağlayabilmeleri için futbolcusundan, teknik direktörüne; altyapı antrenörlerinden, masörüne; kulüp içindeki aşçıdan, temizlikçisine kadar tüm çalışanların gelişimi için uygun koşullar oluşturulmalıdır. Bu gelişim için çalışanlara optimum olanaklar sağlanmalıdır.

Ayrıca, kulüp içerisindeki tüm çalışanlar, yetenekleri ve bilgileri ölçüsünde yetkilendirilmelidirler. Yetkilendirme, çalışanların katılımlarının etkin olarak desteklenmesi anlamına gelir. Çalışanlarla yakından ilişki kurmak, bağlılık, katılım ve istekliliklerini arttırmaktadır. Tüm çalışanlar, kulübün başarısına katılım konusunda eğitilmelidirler.

Bütün bunların yanı sıra, insanların potansiyelleri serbest bırakılmalı, tam bir takım ortamı sağlanmalı, kişilere kendilerini kulübün sahipleri gibi hissettirilmeli ve kazanmaya yönelik bir tutum oluşturulmalıdır. Böylece, kulübün başarısı için herkesin katılımı sağlanmalıdır. Her kulüp üyesi, kendi kişisel gelişimini sağlamalı, güçlü ve zayıf yönlerini bilmeli ve sürekli öğrenen kişiler olmalıdır.

4.5. Süreçler ve Verilerle Yönetim

Süreç, organizasyon içerisindeki girdilerin birbirlerine bağlı bir dizi faaliyetler sonucunda bir değer artışı elde etme işlemidir. Bu değer artışı, organizasyon müşterilerinin arzu ve gereksinimlerini karşılayacak ürün, hizmet veya bilgi şeklinde olabilir. Eğer müşterinin arzu ve gereksinimleri tam olarak ya da amaçlanan düzeyde gerçekleştirilemiyorsa, sonucu oluşturan süreçler gözden geçirilir (Özevren,1997).

Bütün futbol kulüplerindeki faaliyetler, sistematik olarak, süreçlerle yönetilmelidir. Bu süreçlerin kimler tarafından sürdürüleceği, yetkilendirme ile kesin olarak belirlenmelidir. Bu tarz bir yönetimde, hedef belirleme, uygulama, performans değerlendirme, geri bildirim ve iyileştirme aşamaları daha etkin bir şekilde yerine getirilebilir. Zaman kayıpları ve maliyetler azalır.

Yapılacak işlerle ilgili planlamalarda, amaca yönelik direktiflerin yazılı olarak hazırlanması, bunların tüm çalışanlara eksiksiz ulaştırılması ve uygulamalarda çalışanların kayıt tutması gereklidir. Bu kayıtlar, oluşan sonuçlarla birlikte değerlendirilerek, yeni süreçlerin oluşturulmasına katkıda bulunur.

Hataları ve eksikleri gidermeye yönelik iyileştirme faaliyetleri, bütün kulüp çalışanlarının günlük yaşamına entegre olmalıdır. Futbol yönetiminin sistemini ve temelini, veriler, ölçüm ve bilgi sistemi oluşturmalıdır. Böylece, sonuçlara yönelik alınacak tüm kararlar ve stratejiler, daha net bir şekilde anlaşılır ve değerlendirilir.

4.6. Sürekli İyileştirme ve Buluşlar

Kulüp içerisinde sürekli iyileştirme ve öğrenme kültürü yerleşmelidir. Özgün fikirler ve yaratıcılık özendirilmelidir. Yaratıcılık ve iyileştirmeyi desteklemek için kıyaslama yapılmalıdır.

Eren'e (2001) göre TKY, organizasyonca arzulanan kalite düzeyine ve müşteri tatminine birdenbire ulaşamayacağını, bunun sürekli iyileştirme süreci içerisinde gerçekleştirilebileceğini kabul etmektedir. Bunun için müşteri arzu ve gereksinimlerindeki değişiklikler ile oluşan değişiklikleri karşılamaya yönelik yeni arayışlar, organizasyon içerisinde dinamizmini korur.

Bu dinamizm içerisinde çalışanların yaratıcılığı serbest bırakılmalı ve yaratıcılığı ortaya koyacak ortam hazırlanmalıdır. Var olan ortam ne kadar iyi olursa olsun her zaman bir adım daha ileri gitme stratejileri geliştirmeli ve bu bir prensip haline getirilmelidir. Böylece, sürekli gelişip iyileştirilen futbol kulüpleri, diğer gelenekçi kulüplerden ayrılacak ve farklarını ortaya koyabileceklerdir. Bu fark, her geçen gün artan rekabet ortamında profesyonel futbol kulüpleri için önemli bir güç oluşturacaktır.

5. SONUÇ

Lamsa ve Savolainen'e (2000) göre kalite yönetimi, örgüt içerisinde kalitenin nasıl başarılacağı sorusu ile başlar. Belirlenen amaçlara örgütsel etkinliği ve yüksek iş performansını gerçekleştirerek, neyin nasıl yapılması gerektiği ise yönetimde bir dönüm noktasıdır.

Günümüz profesyonel sporunda, yönetim ve organizasyon, başarının elde edilmesinde temel bir rol üstlenmiştir. Çok büyük miktarlarda paraların döndüğü profesyonel sporda, kişilerin ve takımların varlıklarını, artan başarı gerçekleştirimi içerisinde sürdürmeleri, bu yönetim ve organizasyonun kalitesi ile doğru orantılı olarak gelişmektedir. TKY, yönetim faaliyetlerine sistematik bir yaklaşım olması ve her tip organizasyonda başarı ile uygulanabilir olması (Özevren, 1997) nedeniyle, profesyonel futbol kulüplerinde de etkin ve verimli bir işlerlik kazandıracak yapıya ve güce sahiptir.

Profesyonel futbol kulüplerinde TKY, ilk olarak üst yönetimde gerçekleştirilmelidir. Üst yönetim, kulübün yönetiminde liderlik görevini bünyesinde bulunduran en etkili bölümdür. Hedefler ve amaçlar, üst yönetimin liderliğinde belirlendikten sonra, bunların optimum düzeyde gerçekleştirilmesine yönelik planlar yapılmalıdır. TKY süreci ilk olarak bu adımlarla kulüp içerisinde başlatılmalıdır.

İkinci aşamada, profesyonel futbol kulübünün çeşitli fonksiyonlarını yerine getiren diğer çalışanların, teknik ekibin ve futbolcuların olumlu katılımları sağlanarak süreç hedefe doğru yönlendirilmeli ve uygulamaya geçilmelidir. Profesyonel futbol kulüplerinin başarıya yönelik devamlılığı, elde ettikleri kara, kar da direkt olarak müşterilerin memnuniyetine bağlıdır. Oliver (1999), hem uygulamacılar, hem de akademisyenlerin, müşteri memnuniyeti ve bağlılığın içinden çıkılmayacak bir biçimde birbirine bağlı olduğunu anladıklarını belirtmiştir. Burada kulüpler açısından en önemli ve üzerinde düşünülmesi gereken nokta, Oliver'ın (1999) bahsettiği, bağlı müşterilerin memnun edilmiş kişiler oldukları ancak her memnun edilmiş kişinin, bağlı veya sadık hale gelmediğidir. Bu noktada futbol kulüpleri, müşterilerini tanıyabilmenin yollarını bulmalıdır.

Cronin, Brady ve Hult (2000), şirketlerin pazar liderliğini elde edebilmeleri için kalite, memnuniyet ve değeri, anahtar olarak görmektedirler. İnsanların çok daha seçici davrandıkları günümüz piyasa koşullarında, profesyonel futbol kulüpleri açısından da rekabetçi avantaj sağlayabilmek, büyük ölçüde bu üç faktöre bağlıdır. Cronin ve ark. (2000), yaptıkları çalışmada, kalite, memnuniyet ve değer değişkenlerinin ölçülmesinin zorunlu olduğunu, bunların davranışsal amaçlar üzerinde kapsamlı ve karmaşık etkileri bulunduğunu savunmaktadırlar.

TKY süreci boyunca, kulüp içerisinde başkanından yönetim kuruluna, sporcusundan masörüne kadar çok etkili bir iletişim ağı kurulmalı ve iletişim ağı içerisinde ilk olarak yönetim, idari ve teknik kadro, sporcular ve diğer çalışanların gereksinimleri ve kişisel hedefleri belirlenmelidir. Bu bağ bu iletişim ağı ile sağlanır. Daha sonra profesyonel futbol kulübündeki bu bireylerin, yani iç müşterilerin- dış müşterilere yönelik izleyecekleri davranış normları ve stratejiler oluşturulmalı ve böylece tüm bireyler tarafından sindirilerek kulüp genelinde bir istikrar sağlanmaya çalışılmalıdır.

Profesyonel futbol kulüplerinin kendilerine ait tesislere ve stadyuma sahip olması günümüz koşullarında mümkün ve gerekli görülmektedir. Bu tesisler içerisinde mal ve hizmetlerin verilebilmesi için gerekli olan girdileri sağlayan, (örneğin; ışıklandırma sistemi, sahanın çimi, seyirci koltukları, tuvaletler, maça giriş-çıkış kapısındaki düzen, spor malzemeleri, skor board, top, forma, vb.) unsurlar, kalitenin oluşturulması ve başarının gerçekleştirilmesinde etkili faktörlerdir.

Profesyonel futbol kulüplerinin lideri veya liderleri, belirlenen amaç ve hedeflerin gerçekleştirilmesine yönelik oluşturulan etkili bir iletişim ağı içerisinde, kulübün iç ve dış müşterilerini teşvik eden, deneyimlerini aktaran ve onları etkileyen bir yapı içerisinde olmalıdır. Aynı zamanda kulübün hizmet sunan iç müşterilerinin geliştirilmesi ve katılımlarının sağlanması, sunulan hizmetin kalitesinin artırılmasını sağlayacaktır.

Profesyonel futbol kulüplerindeki faaliyetler, oluşturulan süreçlerle yönetilir ve bu süreçler hiçbir zaman son bulmaz. Başarının sonu olmadığı gibi TKY süreçlerinin de sonu yoktur. Her süreç, zaman içerisinde oluşan şartlara göre kendisini yeniler. Gelişim ve iyileştirme, TKY sürecinin hedefidir ve bu bir süreklilik içerisinde yer alır. Bireyler, sundukları hizmetleri ve ürünleri arzulanan gelişim yönünde gerçekleştirerek, kalite ve dolayısıyla başarıya ulaşabileceklerdir. Ancak, kaliteyi devam ettirmek, sürekli gelişimi benimsemiş bir kulüp yapısı oluşturmakla mümkün olabilecektir.

Sürekli gelişmeyi gerçekleştirmek için ilk olarak organizasyon ve yönetimin en temel şartı olan insan faktörünün gelişiminin sağlanması, ikinci olarak da organizasyonun içerisinde bulunduğu durumu yetersiz bularak sürekli daha iyiyi araması ve gerekmektedir.

Gomes (1999), Samuel Feinberg'in TKY ile ilgili şu sözlerine yer vermiş: " Bana, "TKY'yi nasıl yapacağım?" diye sorarlara şu fıkrayı anlatıyorum: Turistin biri bir New York'luya "Carnegie Hall'a nasıl gidebilirim?" diye sormuş. Adam cevaplamış: "Çalış, Çalış, Çalış".

TKY'yi geleceğin etkin yönetim anlayışlarından biri olarak gören ve bunu organizasyon yapısı içerisinde işler bir hale getirmek isteyen futbol kulüpleri, bu süreci gerçekleştirebilmek için ilk olarak TKY'yi gerçekten istemelidirler. Daha sonra TKY'yi kendi programları içerisinde gerçekleştirebileceklerine inanmalı ve çalışmalarına başlamalıdır. Toplam Kalite Yönetimi, günümüzde, profesyonel futbol kulüplerinin amaçlarına ulaşmalarını sağlayabilecek etkin ve verimli bir araç olarak benimsenebilir ve uygulanabilir.

KAYNAKLAR

1. Batlaş, A. (2000). Ekip Çalışması ve Liderlik. İstanbul: Remzi Kitabevi.
2. Cronin, J.J., Brady, M.K. & Hult G.T.M. (2000). Assessing the Effects Of Quality, Value, and Consumer Satisfaction On Consumer Behavioral Intentions In Service Environments, *Journal of Retailing*, 76 (2), 193-217.
3. Dorukkaya, Ş., Kıratlı, A. & Ebiçlioğlu F.K. (1998). Türkiye'de Futbol Kulüplerinin Şirketleşmesi, Halka Açılması, Finansmanı ve Vergileme. İstanbul: Dünya Yayınları.
4. Ekenci, G. & İmamoğlu, F. (1998). Spor İşletmeciliği, Ankara: Alp Ofset.
5. Epple, E. (2000). Sponsorship. UEFA Progress Course. Skopje
6. Eren, E. (2001). Yönetim ve Organizasyon, İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş. Yayın No:1067. İşletme-Ekonomi Dizisi: 33.
7. Evans, R.J. & Lindsay, M.W. (1993). The Management and Control of Quality. (2.Edition). St.Paul: West Publishing Company
8. Gomes, H. (1999). "Kalite"li Sözler. (2.Baskı). Çev. N.Arkiş. İstanbul: Sistem Yayıncılık:182
9. Gürüz, D. Güneri, B.F. Ker, M. Yaylacı, G.Ö. & Karpat. I. (1998). Halkla İlişkiler Yönetimi, İzmir: Ege Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları No: 10
10. İmamoğlu, F. (1998). Toplam Kalite Yönetimi Anlayışı Açısından Spor Hizmetleri, *Gazi BESYO*, 3 (2), 51-62
11. Keçecioğlu, T. (2000). Toplam Kalite Yönetimi Ders Notları, İzmir: Ege Üniversitesi.
12. Lamsa, A.M. & Savolainen, T. (2000). The Nature of Managerial Commitment To Strategic Change, *Leadership & Organization Deveopment Journal* 21 (6), 397-306
13. Mawson, L.M. (1993). Total Quality Management: Perspectives For Sport Managers. *Journal of Sport Management*, 7 (2), 101-106.
14. Minter, R.L. (1998). History of Management Thought, In Janet B. Parks, Beverly R.K. Zanger & Jerome Quarterman (Eds). *Contemporary Sport Management*. (pp 69-78) Champaign: Human Kinetics.
15. Oliver, R.L. (1999). Whence Consumer Loyalty?. *Journal of Marketing*, 63, Special Issue, 33-45.
16. Özevren, M. (1997). Toplam Kalite Yönetimi, Temel Kavramlar ve Uygulamalar, İstanbul: Alfa Yayınları No:349. İşletme Dizisi:40.
17. Scott, G. (2001). Customer Satisfaction: Six Strategies For Continous Improvement, *Journal Healthcare Management*, 46 (2), 82-85.
18. Sevim, A. (1999). Toplam Kalite Yönetiminde Bir Araç Olarak Toplam Kalite Maliyet Sisteminin Kurulması ve Bir Uygulama, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları. 1102. İ.İ.B.F. Yayınları No: 152.
19. Slack, T. (1997). Understanding Sport Organizations: The Application Of Organization Theory, Champaign: Human Kinetics.
20. Tan, K.C. & Shen, X.X. (2000). Integrating Konös Model In The Planning Matrix Of Quality Function Deployment, *Total Quality Management*, 11. (8), 1141-1151.
21. T.F.F. (Türkiye Futbol Federasyonu). (1999). Türkiye'de Futbolun Yeniden Yapılanması, Ankara
22. T.F.F. (Türkiye Futbol Federasyonu).(2000). 77 Yıllık Analiz 1923-2000.
23. Tosun, G. & Tosun, T. (1997). Yurttaş Taleplerini Karşılama Kıskaçındaki Türk Kamu Yönetimi Sisteminde Stratejik Bir Yeniden Yapılanma Aracı Olarak Toplam Kalite Yönetimi, Ödüllü Kalite Makaleleri, Önce Kalite Dergisi Eki. İstanbul: Mavi Tanıtım Ltd.
24. Watt, D.C. (1998). Sports Management and Administration. London: E&FN Spon.
25. Werner, I. (1993). Liderlik ve Yönetim, Çev. V. Üner. İstanbul: American Management Association / Rota Yayın Yapım Tanıtım.

ÖZEL AMAÇLI AEROBİK-VÜCUT GELİŞTİRME SALONLARININ ISO 9001:2000 KALİTE YÖNETİM SİSTEMLERİ DOĞRULTUSUNDAKİ NİTELİKLERİ

Ayşe Ebru KARAKOCA *
Semiyha DOLAŞIR *
Bülent SEÇKİNER *
Hakan SUNAY *

ÖZET

Bu çalışmanın amacı; aerobik ve vücut geliştirme salonlarının ISO 9001:2000 Kalite Yönetim Sistemleri doğrultusunda sahip olması gereken nitelikleri belirlemek ve Ankara ilindeki özel aerobik ve vücut geliştirme salonlarının bu kriterlere uygun olup olmadıklarını saptamaktır. Çalışmanın amaçları doğrultusunda, ISO 9001:2000 Kalite Yönetim Sistemleri kriterleri incelenmiş ve aerobik – vücut geliştirme salonlarının sahip olması gereken nitelikler Kalite Güvence Hizmetleri, Müşteri Hizmetleri ve Sağlık Hizmetleri adı altında üç ana başlık halinde belirlenmiş ve maddeleştirilmiştir. Maddeleştirilen bu kriterler anket haline çevrilmiş ve araştırma evrenine uygulanmıştır. Araştırmanın evrenini Ankara ilinde aerobik ve vücut geliştirme alanlarında faaliyet gösteren 27 özel spor salonu oluşturmaktadır. 27 spor salonunun tümüne ulaşıldığından örneklem alınmamıştır. Araştırma da elde edilen veriler SPSS programında tanımlayıcı istatistikler kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırmanın sonucunda, araştırma kapsamındaki spor salonlarının ISO 9001:2000 Kalite Yönetim Sistemleri kriterlerine sahip olmadıkları saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Özel Spor Salonları, ISO 9001:2000 Kalite Yönetim Sistemleri

* Ankara Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Tandoğan/ANKARA

**REQUIRED QUALITY OF AEROBIC AND WEIGHT LIFTING HALL
ACCORDING TO THE ISO 9001:2000
QUALITY MANAGEMENT SYSTEM
(Sampling in Ankara)**

ABSTRACT

The purpose of this study, is to determine, the required quality of aerobic and weight lifting hall according to the ISO 9001:2000 Quality Management System in Ankara. According to the purpose of the study ISO 9001:2000 Quality Management System was investigated and required qualities of aerobic and weight lifting hall were determined. These required qualities were titled into three main groups which were Quality Security Service, Customer Service and Health Service. These required quality were listed in form of questionnaire and the questionnaire was applied to 27 sports hall, which were population of the study, in Ankara. Because of reaching to all sports hall (study population) in Ankara sampling was not taken. Data were analyzed in SPSS by using descriptive statistics. At the end of the study, it was shown that, the hall which were investigated in the study haven't got required quality to take ISO 9001:2000 Quality Management System.

Key words: Sports Hall, ISO 9001:2000 Quality Management System

1. GİRİŞ VE AMAÇ

Sporun cinsiyet, yaş, eğitim durumu ev bazı fiziksel yeterlilikler gözetmeksizin toplumun her kesiminde yaygınlaşması ve tüm yaşam süreci içerisinde düzenli olarak yapılabilmesi yönündeki önemli görevleri üstlenen kurumlardan bir tanesi de özel spor salonlarıdır. Bu işlev ve sorumluluklarıyla özel salonların bireylerin kullanım amaçlarına yeterince hizmet edebilecek düzeyde olmaları beklenmektedir. Aksi halde spor, sağlıklı yaşamı sağlayabilmekte bir amaç olmaktan çıkacak ve bireylerin sağlıklı bir yaşama ilişkin çabaları çok olumsuz bir şekilde ve istenmeyen bir biçimde sonuçlanacaktır. Sadece özel salonların yeterliliği de kullanım amaçlarına ulaşmada belirleyici olmamaktadır. Toplumun ekonomik, refah düzeyi, buna paralel olarak yaşam standartlarının yükselmesi, eğitim durumu, sosyal sınıflar arasındaki farklılıkların azalması ve bilinçli bir toplum olma yönündeki çabalarda bu amaçlara ulaşma da önemli rol oynar (Tanılkan, 1996).

Spor işletmeleri, toplumun sosyal ihtiyaçlarını karşılayacak hizmetleri üretip pazarlamak üzere faaliyet (spor tesisleri, rekreasyon merkezleri vb) verdikleri hizmetlerin karşılığında maddi kazanç temin etseler bile esas itibarıyla, insanların spor ihtiyaçlarını karşılamak için kurulurlar. İhtiyaç ve isteklere cevap vermede spor işletmeciliği, spor tesislerinin ekonomik işletmesinin yanı sıra sportif hizmetlerin hazırlanmasını ve sunulmasını içine alacak bir genişlik göstermektedir (Ekenci & İmamoğlu, 2002). Bununla birlikte insanların spor ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla kurulan spor tesislerinin kalitesi de son derece önemlidir.

Bir kuruluşun (organizasyon) performansında temel faktör, ürün ve hizmetlerinin kalitesidir. Dünyada müşterinin kalite açısından beklentilerinin giderek daha sıkı olma eğilimi yaygınlaşmaktadır. Bu görüşle birlikte, ekonomik performansa ulaşabilmesi ve bunu sürdürebilmesi için kalitedeki sürekli gelişmenin gerekliliği kabul edilmektedir. Pek çok kuruluş (endüstriyel, ticari veya kamu) üretim veya hizmetlerini kullanıcının ihtiyaç veya taleplerini karşılamak üzere yerine getirmektedir. Kuruluşların kalite sistemi, kuruluşun hedeflerinin, ürün veya hizmetlerinin ve kuruluşa has özel uygulamaların da etkisi altında kaldığından, kalite sistemi kuruluşlar arasında farklılık göstermektedir (TSE, 1991).

En yüksek kalitenin en düşük maliyetle gerçekleştirilmesi çağdaş yönetimin ana amacıdır. Bu noktadan hareketle çalışmanın amacı; aerobik ve vücut geliştirme salonlarının ISO 9001:2000 Kalite Yönetim Belgesi doğrultusunda sahip olması gereken nitelikleri belirlemek ve Ankara ilindeki özel amaçlı Aerobik-vücut geliştirme salonlarının bu kriterlere uygun olup olmadıklarını saptamaktır.

2. ISO 9001:2000 KALİTE YÖNETİM SİSTEMLERİ

ISO 9001, müşteri isteklerini ve ilgili yasal şartları tutarlı bir şekilde karşılayan ürünler sunma yeteneğini göstermeyi ve sistemi etkili bir şekilde uygulayarak müşteri memnuniyetini artırmayı amaçlayan kuruluşlar için Kalite Yönetim Sistemi şartlarını tanımlamaktadır (Arıkbay, Bozkurt: 2002, s.88)

Bu genel bir standarttır ve tipi, büyüklüğü ve ürün kategorisi ne olursa olsun tüm organizasyonlara uygulanabilir olmayı amaçlamaktadır. Bununla birlikte, bu yeni standardın tüm şartlarının tüm organizasyonlarla ilgili olmadığı bilinmektedir. Bu nedenle yeni yapı içinde, belirli koşullar altında kuruluş yapısının özelliği itibarıyla, bir organizasyon ISO 9001:2000'in bazı spesifik şartlarını hariç tutabilecektir (Arıkbay, Bozkurt: 2002, s.88).

15 Aralık 2000 tarihinde yayınlanan ISO 9001:2000 Kalite Yönetim Sistemleri Standardı 'Müşteriyle İlgili Süreçler' bölümü müşteri şartlarının ayrıntılı bir şekilde incelenmesine müşteri iletişiminin güçlendirilmesine dayandırılmıştır (Arıkbay, Bozkurt: 2002, s.94-96).

ISO 9001:2000 Kalite Yönetim Sistemlerinin geliştirme süreci ve şartları aşağıdaki maddelerden oluşmaktadır (Arıkbay, Bozkurt: 2002, s.94-96):

- müşterilerin ve diğer ilgili kesimlerin ihtiyaç ve beklentilerinin belirlenmesi,
- Organizasyonun kalite politikası ile kalite amaçlarının belirlenmesi,
- Kalite amaçlarına ulaşılması için gerekli olan süreçlerin ve sorumlulukların belirlenmesi,
- Kalite amaçlarına ulaşılması için gerekli olan kaynakların belirlenmesi ve temin edilmesi,
- Her sürecin etkililiği ile etkenliğinin ölçülmesi için gerekli yöntemlerin belirlenmesi,

- Bu ölçütlerin her sürecin etkililiği ile etkenliğinin belirlenmesi için uygulanması,
- Uygunsuzlukların önlenmesi ve nedenlerinin ortadan kaldırılması için araçların belirlenmesi,
- Kalite yönetim sisteminin sürekli olarak iyileştirilmesi için bir sürecin oluşturulması ve uygulanması.

Bu tür bir yaklaşım, mevcut kalite yönetim sisteminin sürdürülmesi ve iyileştirilmesi için de uygulanabilir özelliğe sahiptir. Bu yaklaşımı uyarlayan bir organizasyon, süreçlerinin yeterliliği ile ürünlerin kalitesi konusunda güven yaratır ve sürekli iyileştirme çalışmaları için bir temel oluşturur. Bunun sonucunda müşterilerin ve diğer ilgili kesimlerin memnuniyetini sağlayan organizasyonun performans düzeyi yükselir (Arıkbay, Bozkurt: 2002, s.96).

3. YÖNTEM

Aerobik ve vücut geliştirme salonlarının ISO 9001:2000 Kalite Yönetim Belgesi doğrultusunda sahip olması gereken nitelikleri belirlemek ve Ankara ilindeki özel aerobik ve vücut geliştirme salonlarının bu kriterlere uygun olup olmadıklarını saptamak amacıyla, ISO 9001:2000 Kalite Yönetim Belgesi kriterleri incelenmiş ve aerobik ve vücut geliştirme salonlarının sahip olması gereken nitelikler Kalite Güvence Hizmetleri, Müşteri Hizmetleri ve Sağlık Hizmetleri adı altında üç ana başlık halinde belirlenmiş ve maddeleştirilmiştir. Maddeleştirilen bu kriterler anket haline çevrilmiştir. Diğer bir deyişle, bu çalışma daha çok hizmet kalitesi ile sınırlandırılmıştır. Anket üç bölümden oluşmaktadır. Bölümler, sırasıyla, Kalite Güvence Hizmetleri (24 madde), Müşteri Hizmetleri (25 madde) ve Sağlık Hizmetleri (30 madde), olmak üzere toplam 79 maddeden oluşmaktadır. Araştırmanın evrenini Ankara ilinde aerobik ve vücut geliştirme alanlarında faaliyet gösteren 27 özel spor salonu oluşturmaktadır. 27 spor salonunun tümüne ulaşıldığından örneklem alınmamıştır. Araştırma da elde edilen veriler SPSS programında tanımlayıcı istatistikler kullanılarak analiz edilmiştir.

4.BULGULAR

4.1. Kalite Güvence Hizmetlerine İlişkin Bulgular

Tablo 1: Spor Salonunda Kalite Güvence Hizmetlerinin Uygulanmasına İlişkin Bulgular

MADELER	EVET		HAYIR	
	(n)	(%)	(n)	(%)
1. Salonunuzda kalite güvence belgesi var mıdır?	2	7.5	25	92.5
2. Kalite sistemini geliştirmek için araştırma ve geliştirme çabasına sahip misiniz?	3	11.1	24	88.9
*3. Kalite sistemini geliştirmek için araştırma ve geliştirme çabasına sahip olanların bunu yapabilecek nitelikte elemanları var mıdır?	2	66.7	1	33.3
*4. Spor Salonlarında kalite kontrolü ve güvencesi müdürü ya da elemanı bulunmakta mıdır?	2	7.5	25	92.5
5. Kalite sistemlerinin son muayenesi fitness aletlerinin kalibrasyonu için geliştirilmiş bir sistem bulunmakta mıdır?	14	51.9	13	48.1
6. Spor Salonlarının kalite yönetimi ve kalite sistemleri kılavuzu bulunmakta mıdır?	6	22.2	21	77.8
7. Spor Salonlarının personelleri için iş şemaları bulunmakta mıdır?	24	88.9	3	11.1
8. Spor Salonlarının işe eleman alırken aradıkları özellikler bulunmakta mıdır?	27	100	-	-
9. Spor Salonlarının çalıştırdıkları kişilerin iş talimatları bulunmakta mıdır?	25	92.6	2	7.4
10. İşe aldıktan sonra personelinize hizmetiçi eğitim verme imkanınız var mıdır?	16	59.3	11	40.7
11. Spor Salonları çalıştırdıkları personele sigorta yapmakta mıdır?	16	59.3	11	40.7
12. Spor Salonlarında oryantasyon ve birbirinin yerine geçerek çalışma programının uygulanıp çalışanlara dağıtılmakta mıdır?	19	70.4	8	29.6
**13. Spor salonlarında oryantasyon ve birbirinin yerine geçerek çalışma programı uygulanıp çalışanlara dağıtılmakta mıdır?	14	73.7	5	26.3
14. Salonunuzda çalışan elemanlara verilmiş olan çalışma talimatları bulunmakta mıdır?	22	81.5	5	18.5
***15. Spor Salonlarında genel talimatlar bulunmakta mıdır?	13	52	12	48
16. Spor Salonlarında prosedürler bulunmakta mıdır?	11	40.7	16	59.3
17. Spor Salonlarında talimatların uygulandığı raporlar bulunmakta mıdır?	12	44.4	15	55.6
18. Spor Salonlarında prosedürlerin uygulandığı raporlar bulunmakta mıdır?	10	37.7	17	63
****19. Salonunuzda prosedürlerin uygulanıp uygulanmadığını kontrol eden personel var mıdır?	9	81.8	2	18.2
20. Spor Salonlarında iş akış şeması bulunmakta mıdır?	24	88.9	3	11.1
21. Salonunuzdaki aletlerde oluşabilecek bir arızaya karşı geliştirilmiş önlemler var mıdır?	25	92.6	2	7.4
22. Salonlarının Salona alınacak aletlerle ilgili olarak satın alma elemanı bulunmakta mıdır?	13	48.1	14	51.9
23. Üyelerinizin ihtiyaçlarını karşılayacak malzemelerle ilgili satın alma standardınız var mı?	22	81.5	5	18.5

* 3-4 sorular 2.soruya evet diyenler, **13. soru 12. soruya evet diyenler, **** 19. soru 16. soruya evet diyenler tarafından cevaplanmıştır.

*** 15. soruya 25 kişi cevap vermiştir.

4.2. Müşteri Hizmetlerine İlişkin Bulgular

Tablo 2: Müşteri Hizmetlerine İlişkin Bulgular

MADELER	EVET		HAYIR	
	(n)	(%)	(n)	(%)
1. Çalıştırdığınız antrenör ve personele sözleşme yapıyor musunuz?	11	40.7	16	59.3
2. Spor salonunuz spor yapmaya uygun mudur?	27	100	-	-
3. Salonunuzun spor yapmaya uygunluğunu kanıtlayan herhangi bir kurumdan alınmış bir belgeniz var mı?	14	51.9	13	48.1
4. Spor salonunuzda yangın söndürme aletiniz var mı?	23	85.2	4	14.8
5. Spor salonunuzda yangın söndürme aletinizin kullanma talimatı var mı?	27	100	-	-
6. Spor salonunuzda soyunma odalarında yeterli sayıda dolap var mı?	24	88.9	3	11.1
7. Üyelerinize dolap kiriliyor musunuz?	10	37	17	63
*8. Üyelerinizin dolaplardaki eşyaların temizliğini sağlayacak hizmet veriliyor mu?	6	24	19	76
9. Üyelerinize o gün içerisinde kullanmaları için havlu veriyor musunuz?	8	29.6	19	70.4
10. Salonunuzda havluları kiriliyor musunuz?	5	18.5	22	81.5
11. Salonunuzda gelen üyelere askı ve yeterli sayıda dolap imkanı sağlıyor musunuz?	23	85.2	4	14.8
12. Salonunuza gelen üyelerin özel eşyalarını emniyete alıyor musunuz?	16	59.3	11	40.7
13. Üyeleriniz özel eşyalarının korunması sırasında doğabilecek bir sorun karşısında sorumluluğu kabul ediyor musunuz?	10	37	17	63
14. Soyunma odalarında yeterli sayıda duş ve lavabo bulunuyor mu?	22	81.5	5	18.5
15. Soyunma odalarında saç kurutma makinesi bulunuyor mu?	17	63	10	37
16. Tesis içerisinde dinlenme salonu bulunuyor mu?	20	74.1	7	25.9
17. Tesis girişinde koruma görevlisi bulunuyor mu?	9	33.3	18	66.7
18. Tesis içerisinde koruma görevlisi bulunuyor mu?	5	18.5	22	81.5
19. Üye kaydı yapılırken referans alıyor musunuz?	7	25.9	20	74.1
20. Fitness Salonunda her üye için kartoteks bulunuyor mu?	27	100		
21. Personeli işten çıkarma sözleşmeniz bulunuyor mu?	11	40.7	16	59.3
22. Üyelikten çıkarma sözleşmeniz bulunuyor mu?	13	48.1	14	51.9
23. Dilek,şikayet ve önerileri yazılı veya sözlü olarak alıyor musunuz?	26	96.3	1	3.7
24. Salonunuzun havalandırması belirtilen şartlara uygun mu?	27	100	-	-
**25. Sauna kullanma talimatınız, sauna sıcaklığını ve temizliğini takip eden personeliniz bulunuyor mu?	9	100	-	-

* 8. soruya 25 kişi cevap vermiştir. **Saunası olan step aerobik ve fitness salonları cevaplamışlardır.

4.3.Sağlık Hizmetlerine İlişkin Bulgular

Tablo 3: Sağlık Hizmetlerine İlişkin Bulgular

MADELER	EVET		HAYIR	
	(n)	(%)	(n)	(%)
1. Sağlık üniteniz var mı?	12	44.4	15	55.6
2. Salonunuzun yararlanabileceği anlaşmalı bir hastane veya sağlık kuruluşu var mıdır?	5	18.5	22	81.5
3. Üyelerinizin sağlığıyla ilgili kişisel bildirimler alıyor musunuz?	25	92.6	2	7.4
4. Sağlık dolabınız var mı?	27	100	-	-
5. Sağlık malzemeleriniz yeterli mi?	23	85.2	4	14.8
6. Personelinizin muhtemel sağlık sorunu karşısında müdahale için gerekli bilgisi var mı?	25	92.6	2	7.4
7. Salonunuzda doktor var mı?	9	33.3	18	66.7
*8. Salonunuzdaki sağlık personelinin çalışma saatleri birbirini takip eder nitelikte midir?	7	77.7	2	22.3
9. Üyelik sözleşmesi yapılırken resmi bir kuruluştan sağlık raporu istiyor musunuz?	13	48.1	14	51.9
*10. Salonunuzda çalışan bir doktor varsa bu doktor sağlık raporu verebiliyor mu?	3	33.3	6	66.7
11. Üyelik sözleşmenizde sağlık sigortası yaptığınıza dair madde var mı?	2	7.4	25	92.6
12. Salonunuzda üye yaptığınız kişiye sağlık sigortası olup olmadığını soruyor musunuz?	6	22.2	21	77.8
13. Üyelerinizin geçmişte yaşadığı sağlık problemlerine ilişkin kişisel bilgi alıyor musunuz?	24	88.8	3	11.2
14. Salonunuzda üyelik sözleşmesi yapıldıktan sonra geçen zaman içerisinde üyelerinizin sağlığıyla ilgili bildirim alıyor musunuz?	25	92.6	2	7.4
15. Salonunuzda bulaşıcı bir hastalık durumunda üyenin hastalığı geçinceye kadar bulaşmayı engellemeye yönelik önlemler alıyor musunuz?	15	55.6	12	44.4
16. Salonunuzda çalışanların yılda bir kez sağlık kontrolü yapılıyor mu?	7	25.9	20	74.1
17. Salonunuzda özellikle hijyenle ilgili çalışan bir eleman var mı?	23	85.2	4	14.8
18. Salonunuzda hijyen için kullanılan özel bir malzeme var mı?	19	70.4	8	29.6
19. Aletler kullanıldıktan sonra diğer üyeye aletlerin temizliğiyle ilgili görev düşüyor mu?	12	44.4	15	55.6
20. Üyelerin kullandıkları malzemelerin hijyen açısından sadece o alanda kullanmaları için gerekli tedbirleri alıyor musunuz?	27	100	-	-
21. Girişlerde galoş kullanıyor musunuz?	22	81.5	5	18.5
22. Salonlarının duvar ve aynalarının temizliği, boyası, kırık ve çatlakların tamiri ve bakımı için gerekli önlemleri alıyor musunuz?	26	96.3	1	3.7
**23. Havuz girişinde ve havuz içerisinde klor kullanıyor musunuz?	6	100	-	-
**24. Havuz için gerekli olan biyokimyasal mikrobiyolojik tetkikler yapılıyor mu?	6	100	-	-
25. Salonlarının duvar ve aynalarının temizliği, boyası, kırık ve çatlakların tamiri ve bakımı için gerekli önlemleri alıyor musunuz?	26	96.3	1	3.7
26. Fitness step ve aerobik salonlarına veya havuza yiyeceklerle giriş yapılıyor mu?	27	100	-	-
27. Tesis içerisinde yemek yenilen bir bölüm bulunuyor mu?	15	55.6	12	44.4
28. Tesis içerisinde yemek yenilen bölüm fitness, step, aerobik salonu ve havuzdan ayrı mı?	14	93.3	1	6.7
29. Tesis içerisinde sigara tüketimine izin veriyor musunuz?	1	3.7	26	96.3
30. Tesis dışında sigara tüketimi için gerekli tedbirleri alıyor musunuz?	22	84.6	4	15.4

* 8. ve 10 soruları 7.soruya evet diyenler cevaplamıştır. **Havuzu olan step aerobik ve fitness salonları cevaplamışlardır.

5. TARTIŞMA VE SONUÇ

Aerobik ve vücut geliştirme salonlarının ISO 9001: 2000 Kalite Yönetim Sistemleri doğrultusunda sahip olması gereken nitelikleri belirlemek ve Ankara ilindeki özel aerobik ve vücut geliştirme salonlarının bu kriterlere uygun olup olmadıklarını saptamak amacıyla yapılan çalışmanın sonucunda, özel spor salonlarında kaliteyi arttırmak ve ISO 9001: 2000 belgesi alımına yönelik çalışmaların yeterli seviyede yapılmadığı ve bu spor salonlarından yalnızca iki tesisin bu araştırma, geliştirme çabasına sahip olduğu ve yine sadece iki tesisin bu araştırma ve geliştirmeyi yapabilecek nitelikte elemanları olduğu saptanmıştır.

Özel spor salonlarının yalnızca 6'sında kalite yönetimi ve kalite sistemleri kılavuzu olduğu belirlenmiştir. Belge alımı için bu tür çalışmalara ağırlık verilmelidir. Özel spor salonlarında işe eleman alırken çalışacak elemanlarda aradıkları özelliklerin bulunması bilinçli ve spor bilgisine sahip yöneticilerin var olduğunu ve üyelere hizmet verirken 'kaliteli hizmet' e önem verdikleri saptanmıştır. Bunun yanında elemanlarına hizmet içi eğitim vermelerinin gerekliliği de göz ardı edilmemelidir. Ancak yaptığımız çalışmada yalnızca %59.3'lük bir kısmın buna dikkat ettiği belirlenmiştir.

Özel spor salonlarının çoğunluğunda çalışmakta olan elemanlara verilmiş olan çalışma talimatlarının bulunduğu saptanmış ama genel talimatlar bulunup bulunmadığı sorulduğunda yalnızca %52'lik kısmında bulunduğu belirlenmiştir. Talimatların uygulanıp bununla ilgili bir rapor olup olmadığı sorulduğunda ise bu oran biraz daha düşmektedir (%44.4). Özel spor salonlarında kalite yönetim müdürü ya da elemanı bulunup bulunmadığı sorulduğunda yalnızca %14.8'inde bulunduğu saptanmıştır ve bu da gösteriyor ki özel spor salonlarından çoğunluğu maddi kaygılar doğrultusunda hizmet vermekte ve sergilediği hizmet kalitesinin yıllarca yeterli olabileceğini düşünmekte olduğu gözlenmiştir.

Özel spor salonlarında alınacak aletlerle ilgili olarak satın alma elemanı olup olmadığı sorulduğunda yarıdan az bir kısmın buna evet dediği saptanmıştır (%48.1). Buna göre aletler ya salon sahibinin isteğine ya da maddi duruma göre alınmakta ya da en ucuz malzeme temin edilmektedir. Bu sonuçlara göre, malzemelerin temininde üyelerin istekleri göz ardı edilerek kalite kısmen dikkate alınmamaktadır.

Sağlık hizmetleri alanına ilişkin bulgular kısmında 'Spor salonunuzda doktor var mı?' sorusuna yalnızca dokuz kişi evet demiştir. Oysa spor salonlarında karşılaşılabilecek en ufak bir sağlık probleminde kısa süre içerisinde müdahale gerekmektedir. Uz (2001), yaptığı bir çalışma sonucunda da insan sağlığının söz konusu olduğu bu merkezlerin çok az bir bölümünde doktor ve diyetisyen bulunduğu ve üyelerin sağlığıyla ilgili konulara ağırlık verilmediği saptanmıştır. Spor salonlarının bu konulara daha fazla ağırlık vermeleri ve özel spor salonlarında mutlaka doktor ve diyetisyen. istihdam edilmelidir

Özel spor salonlarında önemli konulardan bir tanesi de dilek, şikayet ve önerilerdir. Bir spor salonunun daha iyi hizmet verebilmesi ancak üyelerin taleplerine önem vermekle mümkündür.

Üyelerin ihtiyaçlarına cevap verilmesi ancak üyelere alınan bilgilerle söz konusudur. Uz (2001) yaptığı çalışmada da benzer sonuçlara rastlanmıştır. Yöneticilerin üyelerin istek ve şikayetlerine yeterince yanıt verdiklerini düşünürken, üyelerin çoğunlukla aynı düşünceyi paylaşmadıkları görülmüştür .

Sporun önde gelen amacı bireyin ve toplumu sağlıklı ve mutlu kılmak ve böylece üretimi artırarak ekonomik yaşama katkıda bulunmaktır. Bu amaca ulaşmada önemli faktörlerden birisi spor tesisleridir. Ülkemizde spor tesislerinin nizami ve sıhhi olarak inşa edilmemesi tesislerdeki sorumlu elemanların gerekli niteliklere sahip olmaması ve denetimin düzenli bir biçimde gerçekleşmemesi sporun gelişimi ve kitlelere yaygınlaşması adına önemli bir dezavantajdır (Sunay,1998). Çalışmamızda da müşteri hizmetlerinde kalite kontrol alanına ilişkin bulgularda en dikkat çeken nokta bütün spor salonlarının 'spor salonunuz yapılmaya uygun mudur?' sorusuna evet derken 'Bunu kanıtlayacak belgeniz var mı?' sorusuna yalnızca 14 spor salonunun evet demesidir. Buradan anlaşılıyor ki 13 spor salonunu kaçak olarak çalışmakta ve yeterli denetimler yapılmamaktadır. Bu bağlamda GSGM' nin ilgili denetim birimleri, kaçak çalışan spor salonlarını tespit ederek bu türden spor salonlarının açılmasına engel olmalıdır.

Özetle, Ankara ilinde faaliyet gösteren özel aerobik ve vücut geliştirme salonları içinde ISO 9001:2000 kalite yönetim sistemleri belgesi alabilecek nitelikte spor salonu bulunmadığı tespit edilmiştir. Buna göre, özel spor salonlarının geliştirilmesine yönelik çalışmalara ağırlık verilmesi gerekmektedir.

ÖNERİLER

Ankette yer alan soruların ışığında bir tesisin ISO 9001 :2000 kalite yönetim sistemleri belgesi alabilmesi için öncelikle Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü' nün "Özel Beden Eğitimi ve Spor Tesisleri Yönetmeliği"ne ve ISO 9001:2000 Kalite Yönetim Sistemleri alımına yönelik şartlara uyması ve uygulamaya geçirmesi gerekmektedir. Spor tesisleri sahipleri müşterilerine en iyi hizmeti vermeye çalışmalı ve gereken hassasiyeti gösterip, yönetmeliklere uymalıdır. Öyle ki, sporun kitlelere yayılmasında, insan sağlığının korunması ve başarılı sporcuların belirlenip yetiştirilmesinde spor tesisleri önemli yere sahiptir.

ISO 9001: 2000 ve ISO 9004 Kalite Yönetim Sistemleri performans iyileştirme kılavuzu doğrultusunda bir kalite yönetim sisteminin etkililiğinin ve etkinliğinin sağlanması ve organizasyonun performansında potansiyel iyileştirmeler yapılması kapsamında bir organizasyon şemasının bulunması, iş ve görev tanımlarının açık olması, denetim işlevlerinden planlamanın ulaşılması hedeflenen amaca uygun olması ve doğabilecek herhangi bir sorun karşısında ikinci hatta üçüncü planların bulunması. Yönetimin ve çalışan birimlerin koordinasyonu sağlanmalı, halkla ilişkiler ve pazarlama konularında stratejiler belirlenmeli bu birim devamlı fikir üretmeli, personel eğitimi çalışmaları belli periyotlarda yapılmalı. Sunulan hizmetin kalitesi ve bunun geliştirilmesi konusunda tüm birimler bu amaca yönelik koordineli bir şekilde çalışmalı, tesis politikaları belirlenirken insan hayatına verilen önem ilk olarak ele alınmalı, hizmetin bugün varolduğu ve devamlı geliştiği unutulmamalıdır.

KAYNAKLAR

1. Anıkbay, C., Bozkurt, R.(2002). Kalite Yönetim Sistemlerine İlişkin ISO 9000:2000 Uluslararası Standartları ve Getirdikleri, Verimlilik Dergisi sayı: 2. M.P.M. Yayınları. Ankara
2. GSGM (1999). Özel Beden Eğitimi ve Spor Tesisleri Yönetmeliği,GSGM Yayınları,Ankara.
3. Ekenci, G. A. F. İmamoğlu (2002) Spor İşletmeciliği, Nobel Yayın Dağıtım. Ankara.
4. Sunay, H. (1998).Türkiye de Spor Tesis Sorunu, Popüler Bilim, Ankara
5. Tanılkan,K. (1996). H. Ü. Spor. Bilimleri ve Teknolojisi Yüksekokulu, Bitirme Projesi, Ankara.
6. Türk Standartları Enstitüsü (1991), Türk Standartları Enstitüsü Yayını, Birinci Baskı Ankara,
7. Uz,G.(2001).Özel Spor Salonlarında Halkla İlişkiler Faaliyetlerinin Etkinliği, Ankara Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı,Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

TÜRKİYE FUTBOL FEDERASYONU'NUN ÖZERKLİĞİ

Sebahattin DEVECİOĞLU *

Bilal ÇOBAN *

ÖZET

Türkiye Futbol Federasyonu (T.F.F.)'nin özerkliğinin çözümlenmesi amacıyla yapılan bu çalışmada; Türkiye'deki futbolun gelişim aşamaları; özellikle de T.F.F.'nin özerkleşme sürecine girdiği 1988 yılından günümüze kadar olan dönem çağdaş yönetim uygulamaları çerçevesinde, özerklik açısından değerlendirilerek çözüm önerileri geliştirilmeye çalışılmıştır.

T.F.F.'nin özerkliği ile ilgili birincil ve ikincil kaynaklar "dökümantasyon metodu" kullanılarak incelenmiş, bazı temel problem tarihi araştırmalarda kullanılan "retrospektif yöntem" ile değerlendirilmiştir.

Türk Spor yönetiminde demokratikleşme çabalarında önemli mesafeler kat eden T.F.F.'nin mevcut özerk yönetim yapısının korunarak, çağdaş yönetim anlayışı çerçevesinde serbest piyasa mekanizmalarına uyum sağlayabilecek idari-mali bir yapıya kavuşturulması gerekliliği vardır. Böyle bir yönetim özelliğine kavuşturulacak futbolun kurumsal yapısı Türkiye'deki diğer spor teşkilatlarına model oluşturacağı söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: Federasyon, Spor, Futbol, Özerklik,

AUTONOMY OF TURKEY FOOTBALL FEDERATION

ABSTRACT

The aim of solution of autonomy of Turkey Football Federation (T.F.F.) in this study; development stages of football in Turkey; particularly, it was appraised and developed solution proffers from 1988 when T.F.F. entered autarcy process to now in modern administration applications

Primary and extraneous sources, which are concerned with autarcy of T.F.F. were examined with using "documentation method", some elementary problems were estimated with "retrospektif method" which is used in historical exploration.

Existing autarcy structure of T.F.F. , which has been cover important distance, was protected in democratic effort of Turkish Sport administration. There are necessary for administrative-financial structure, which could be associble to free market mechanisms, into modern administration. It could be said that institutional structure of football, which is attained administration autonomy, forms a model in other sport organization of Turkey.

Keywords: Federation, Sport, Football, Autonomy

* Fırat Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, ELAZIĞ

GİRİŞ

Bilim ve teknolojiadaki hızlı gelişmeler, toplumsal ihtiyaçların yanında bu ihtiyaçları karşılamak üzere kurulmuş bulunan kamu yönetiminin merkezi ve yerel düzeydeki örgütlenmeleri ile işlevlerinde de değişimi zorunlu kılmaktadır⁽⁴⁾ Bilgi toplumunda; temsili demokrasi yerine katılımcı demokrasiye geçilirken, değişim konusu sadece vatandaş katılımı ile oluşan gönüllü kuruluşlar düzeyinde değil, çok farklı düzeylerde gerçekleşeceği dikkate alındığından, sanayi toplumundaki bazı örgütlenmelerin, içerik ve fonksiyonlarının değişeceği düşünülmektedir.⁽¹⁰⁾

Türkiye'de kamu hizmetlerinin genellikle yerine getirilmesinde kaynak israfı, verimsizlik, dengesiz ve kalitesiz hizmet, bürokratik egemenlik gibi şekillerde kendini gösteren idari tıkanıklıklar dikkat çekmektedir. Dolayısıyla hızlı bir değişimin yaşandığı günümüz ortamında, katılımın ve hizmetlerin ülke düzeyine optimal biçimde sunulmasını sağlayacak yeni bir yapılanmaya ihtiyaç olduğu sık sık vurgulanmaktadır.⁽⁵⁾

Kamu hizmetlerinin amacına uygun olarak yürütülebilmesi, bunları yöneten kurum ve kuruluşlara özerklik kazandırılması, bağımsız bir bütçe ve tüzel kişilik tanınmasıyla imkan bulmuştur. Bu çerçevede genel yönetimin, kamu hizmet politikaları ve merkezi planlama aracılığıyla, onun denetimi ve gözetimi altında olmak şartıyla, ilgili hizmetlerin yerinden yönetim kuruluşlarına bırakılması ve yeterli bir özerklikle donatılması çağdaş gereksinimlere uygun bir çözümdür.⁽²⁴⁾ Aynı zamanda sözü edilen bu hizmetlerde etkinlik ve verimliliğin sağlanması için girişilecek tüm reformlar ve düzenlemeler de özerklikle yakından ilişkilidir.⁽³⁾

Türkiye'de, kamu ve özel spor örgütlenmelerindeki sorunlar öteden beri bilenen ve tartışılan konuların başında gelmekte, bu problemler beraberinde, Türk sporunun dokusuna uygun bir yönetim modeli arayışını gündeme getirmektedir.⁽¹⁶⁾ Bu önem, genelde spor alanındaki yapısal değişim projesinden, özelden ise proje dahilindeki federasyonların özerkleştirilmesinden bahsedilmesini sağlamaktadır.⁽¹⁷⁾

Türkiye'de özerk olarak tanımlanan kuruluşlardan birisi "Türkiye Futbol Federasyonu" (T.F.F.) dir. Türk spor yönetiminde özerkliğin uygulandığı kuruluş olan T.F.F.'deki özerklik uygulamalarının boyutları günümüzde tartışma konusu haline gelmiştir.

Türkiye Futbol Federasyonunun kurumsal özerkliğini belirlemek amacı ile yapılan bu araştırmada; Türkiye'de futbolun özerk yapılanma sürecine girdiği 1988 yılından günümüze kadar olan süreç, kurumsal özerklik açısından değerlendirilmiş, T.F.F.'nin yönetim yapısı, kamu yönetimindeki yeri, özerkleşme süreci ve mevcut yönetim yapısında görülen idari problemlerin tespiti amaçlanmış ve bu problemlere çözüm önerileri geliştirilmeye çalışılmıştır.

I- ÖZERKLİK

"Özerklik, ayrı bir yasaya bağlı olarak kendi kendini yönetme yetkisi olan, kendine özgü yasalarla yönetilen, bir topluluğun bir kuruluşun kendine özgü yasalarla kendi kendini yönetme hakkı ile, bir kişinin kendi kendine serbestçe karar verebilme hakkı"⁽¹⁸⁾ olarak belirtilmektedir.

Merkezden yönetimin ve bürokratik çalışmanın sakıncalarını gidermek veya azaltmak için düşünülen idari bir araç olan özerklik, hem demokratik katılımın gelişmesiyle ilgili bir özellik hem de hizmetlerin aksatılmasına ve yürütmenin geciktirilmesine yol açan yetkilerin tek elde toplandığı kararların üst düzey merkezi organlar tarafından alındığı kurumlar yerine; yürütmede sürat, etkinlik ve verimlilik sağlayan, uygulayıcıların yönetimde söz sahibi oldukları, daha serbest ve esnek hareket edebilen kurumları esas alan temel özellik olarak karşımıza çıkmaktadır.⁽²²⁾

Çağımızda özerklik sadece bireylere değil, teşkilatlara ve kurumlara da uygulanmaktadır. Kurumsal özerklik, bir kurum veya kuruluşun kendi iradesiyle hukuken geçerli karar alabilme ve uygulayabilme hak ve yetkisi olarak bireysel olmaktan çok, örgütlere ve kurumlara özgü bir yapı ve yönetim işlevini çağrıştırmakta,⁽²³⁾ kurumsal bir yapı ve yönetim tekniğini biçimleyen yasalar çerçevesinde işlev görmektedir.⁽²⁶⁾

Günümüzde, temel ilkeleri aynı olmakla beraber, her toplum, hatta her müteşebbis, özerklik kavramını örf, gelenek, milli amaç, siyasi tercih ve sosyal ihtiyaçları açısından kendi kamu yönetimi doğrultusunda geliştirmiştir. Bu bağlamda, her ülkeye ve idareye uyabilecek tek tip bir özerklik formülü bulmak yerine, temel ilkelere anlaşmaya varmak önem arz etmektedir.⁽⁷⁾

II- SPOR YÖNETİMİNDE ÖZERKLİK

Felsefi açıdan ele alındığında, sporun ruhunda da liberal düşüncede olduğu gibi kişilerin gelişmesi, rekabet etmesi, yarış kazanması vardır. Bu paralellikten hareketle, sporun liberal düşünceye uygun olarak tamamen özel hukuk alanında ve kuralları önceden belirlenmiş bir düzen içerisinde yapılandırılmasının gerektiği söylenebilir. Aslında sporun geliştiği toplumlar da genellikle kişi teşebbüsünü sınırlandırmayan ülkelerdir.⁽⁹⁾

Devletten bağımsızlık, spor kulüpleri ve federasyonları için faaliyetlerini açık yollarla sağlayabileceklerini kabul etmesi anlamını taşır. Bu durum, ancak devlet ile bu tür gönüllü kuruluşlar arasındaki görev dağılımı ve yardım prensiplerini ortaya koymakla mümkündür. Kuşkusuz devletten bağımsızlık (özerklik) ve yardım prensibi, devletin bu organizasyonun üyelerine karşı ilişkilerini nasıl şekillendireceği konusunda kayıtsız kalması anlamına gelmemektedir. Özellikle etkisinin devlet açısından politik anlam taşıdığı milli takımların uluslararası temsilcileri yada sağlık ve eğitim gibi sektörlerde bu durum daha da geçerlidir.⁽¹⁵⁾

Zaten tamamen özerk sayılan "gönüllü spor birlikleri" modelinin uygulandığı ve bu güne kadar korunduğu ülkelerde bile, spor, dolaylı yada doğrudan toplumun genel örgütlenme aracı olarak hem siyasetin hem de toplumun siyasal örgütü olan devletin etki alanında bulunmaktadır. "Devlete karşı bağımsızlık" ilkesinin dünya genelinde kullanışsızlığı, bu kültürün geliştiği Anglo-Amerikan sisteminde bile saflığını büyük ölçüde yitirmiştir. Hatta bazı ülkelerin siyasal yapı ve tarihsel gelişimleri, spor yönetimlerine en sınırlı bir özerkliği bile vermeye elverişsizdir. Ülkemizde de ulusal ve uluslararası spor örgütleri incelendiğinde, sistem özerk etkileşimlerle değil, merkezden güdümlü işlemektedir. Spor yönetimi ister istemez genel yönetimin bir alt-sistemi olmaktan

kurtulamamaktadır.⁽¹²⁾ Ne var ki; Almanya'da merkezi spor teşkilatına şekil yönünden bağlı, ancak hizmet ve faaliyetleri bakımından tamamen bağımsız, 11 eyaletin ayrı ayrı spor yönetimleri vardır. Diğer Avrupa ülkeleri ile, ABD ve gelişmiş ülkelerde spor yönetimi merkez teşkilatına şekil yönünden bağlı, ancak hizmet ve faaliyetleri bakımından tamamen bağımsız bir yönetim şekli benimsenmektedir.⁽⁹⁾

Bu ülkeler, demokratik bir spor yönetimi anlayışına işlerlik kazandırabilmek gayesiyle, teşkilât içinde kendi insanların karar katılmalarını ve alınan kararları uygulayabilmelerini temin için tüm kolaylıkları göstermektedirler.⁽⁶⁾

III-TÜRK FUTBOLUNDA ÖZERK YÖNETİM UYGULAMALARI

A-ÖZERKLİK ÖNCESİ GELİŞMELER

T.F.F.'nin tarihsel gelişimi içerisinde, hukuki ve idari yapılanması incelenecek olursa, federasyonun oluşumunda dünyanın her yerinde olduğu gibi sporun çekirdek teşkilatı olan spor kulüplerinin önemli bir rol oynadığı görülmektedir.⁽¹⁰⁾

Türk futbolunun teşkilatlanma çalışmalarında, 1903 ile 1922 yılları arasında birbirlerine benzer özellikler taşıyan, fakat farklı isimlerde bir çok futbol birliği kurulmuş ve bunların tamamı futbol kulüplerine dayalı federatif bir yapı sergilerken, kulüpler ise devlet ve hükümetlere karşı özerkliği bulunan dernekler statüsündeydiler.⁽⁸⁾ Bu tarihler arasında İstanbul'da kurulan teşkilatlar tek sporlu olup, futbola iliskindirler. Daha sonra Türkiye de spor teşkilatlanmaları futbol dışındaki branşları da içine alan 1922-1936 yılları arasında görev yapan federatif (özerk) Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı (T.İ.C.İ.), 1936-38 yıllarında görev yapan yarı federatif Türk Spor Kurumu (T.S.K.) ve 1938- 1988 yıllarında uzunca bir dönem görev yapan ve merkezi bir yapılanma teşkil eden Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü (B.T.G.M.) ile Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü (G.S.G.M.) gibi merkezi bir yönetim anlayışı içerisinde spor federasyonlarına yön verilmiştir. Türkiye Futbol Federasyonu 1988 yılında futboldaki gelişmeler nedeniyle federasyonun hareket kabiliyetini artırmak amacıyla 3530 ve 3289 sayılı Türk spor teşkilatlarını ilgilendiren kanunlar döneminde futbol dahil bütün federasyonlar bu teşkilat bünyesinde ana hizmet birimi olarak yer almaktaydı. Bu bilgiler ışığında T.F.F.'nin özerkleşme sürecini 3530 sayılı yasa ve 3289 sayılı yasa dönemleri ile, Özerk T.F.F. dönemi olarak sınıflandırmak mümkündür.

B-ÖZERK T.F.F. DÖNEMİ

1) 3461 Sayılı Yasa Dönemi (1988-1989)

Bu dönemlerde Futboldaki başarısızlıklar, teşkilatlanmadaki aksaklıklara bağlanmış ve bunun sonucu olarak da, futbol federasyonunun özerk olarak yönetilmesi düşüncesi, spor kamuoyunun gündemine gelmiştir. 18.01.1985 tarihinde, Başbakanın başkanlığında, "Spor Danışma Toplantısı" adı altında bir toplantı düzenlenerek; "Profesyonel futbolun, İngiltere örneğinde olduğu gibi, Lig komitesi tarzında bir kurul tarafından yönetilmesini ve federasyonun ekonomik ve idari özerkliğe kavuşturulması ile, futbolun amatör ve profesyonel olarak ikiye ayırlamayacağı"

şeklinde belirginleşen görüşler değerlendirildikten sonra, spor federasyonlarının kuruluş, görev, yetki ve sorumluluk yönetmeliğinin 7. maddesi değiştirilerek, sadece futbol federasyonu için geçerli olmak koşulu ile, "Profesyonel Futbol Genel Kurulu" oluşturulmuştur.⁽²⁵⁾

Ancak, profesyonel futbolun idaresinin bu teşkilatlanma yapısında sürdürülemeyeceği gerekçesi ile, 28.05.1985 tarihinde profesyonel futbolun mali ve idari açıdan özerk hale gelmesi ve amatör futbolun da çağdaş seviyeye yükseltilmesi amacıyla, hazırlanan "T.F.F. kuruluş Kanunu" tasarı T.B.M.M.'ne teklif edilmiş ve böylece profesyonel futbola yasal dayanak hazırlanması ve futbol işlerinin yönetimine yeni bir şekil verecek bir yapılanma içerisinde T.F.F. kurulması planlanmış, ancak kanun çıkarılması gerçekleştirilememiştir.

1987 yılının sonlarında ve 1988 yılının başlarında "Profesyonel Futbola Özerklik" konusu kamuoyunda sıkça tartışılmış; bu nedenle dönemin hükümeti ve eski futbolculardan oluşan spor yazarları 29.12.1987'de, T.F.F.'nin özerkliği ile ilgili olarak fikir alışverişinde bulunmuşlardır. Sonunda bu görüşler ışığında tekrar hazırlanan kanun tasarı, profesyonel futbolun profesyonelce yönetilmesi ve futbolumuzun daha ileri seviyeye götürülebilmesi amacıyla, 27.05.1988 tarihinde, 3461 sayılı "Türkiye Futbol Federasyonu Teşkilat ve Görevleri Hakkındaki Kanun" kabul edilmiştir. 07.06.1988 gün ve 19835 sayılı Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe giren bu kanun, T.F.F.'nin merkezi spor teşkilatından ayrılarak, tüzel kişiliğe sahip, özel hukuk hükümlerine ve başbakanlığın gözetim ve denetimine tabi olmasını öngörmüş (3461 Sayılı Kanun,m.1,27), ancak amatör futbol ise yine merkezi spor teşkilatına bağlı bir kurulun yönetimine bırakılmıştır.⁽²⁵⁾

2) 3524 Sayılı Yasa Dönemi (1989-1992)

Futbol federasyonu başkanı ve diğer kurulların başbakan tarafından atanacağı hakkında 3524 Sayılı kanun teklifi T.B.M.M. Genel Kurulunda görüşüldükten sonra 02.03.1989 tarihinde kabul edilmiş, 18.03.1989 tarih 20112 sayılı Resmi Gazete de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu kanun gereği T.F.F. başkanlarının başbakan tarafından dört yıl süreyle atanmaya başladıkları dönem olarak değerlendirilmiştir.

3461 Sayılı Kanununun 26. maddesinde yer alan; "Teşkilatın çalışma usul ve esasları ile ilgili kanunun uygulanmasına dair diğer hususlar, yönetim kurulunca hazırlanacak ve bakanlar kurulu tarafından yürürlüğe konulacak ana statü ile belirlenir." hükmü doğrultusunda, ana statü üzerinde yapılan çalışmalar sonunda, T.F.F.'nin çalışma usul ve esasları belirlendiği 16.06.1989 tarih, 20197 sayılı Resmi Gazetede yayınlanmış olan "ana statü" yürürlüğe girmiş, böylece T.F.F.'nin çalışma usul ve esasları belirlenmiştir.

3524 Sayılı Kanununun 1. maddesi ile, 27.05.1988 tarihli 3461 Sayılı kanununun 29. Maddesi değiştirilmiş; "5,7,9,11 ve 13. maddelerin seçimle ilgili hükümleri bu kanununun yayımından dört yıl sonra ,diğer hükümleri yayımı tarihinde yürürlüğe girer." şeklinde belirtilmiş, 3461 sayılı Kanununun 5,7,9,11, ve 13. maddelerinin seçimle ilgili hükümleri yürürlüğe girinceye kadar; "Federasyon başkanı başbakan tarafından seçilir", "başkan vekillerini, yönetim kurulunu, genel

sekreter ile federasyon yan kurullarını, federasyon başkanı seçer", "denetleme kurulunun asil ve yedek üyelerini, genel müdürün teklifi üzerine başbakan seçer", "tahkim kurulunun asil ve yedek üyelerini ise, T.F.F. başkanının teklifi üzerine başbakanın seçmesi ve seçilenlerin görev sürelerinin dört yıl olması ve bu kanun hükümlerini başbakan yürütür."⁽²⁰⁾ şeklindeki değişiklikler, 3524 sayılı kanunun yürürlüğe girmesiyle kabul edilmiştir.

3) 3813 Sayılı Yasa Dönemi (1992 -2000)

Türkiye Futbol Federasyonunun, tam anlamıyla demokratik ve özerk bir yapıya kavuşturulması, amatör futbolun da T.F.F. yönetimine devredilerek, Türk futbolunun iki başlıktan kurtarılması, Merkez Hakem Kurulu ile ilgili bir teşkilatlanmaya yer verilmesi, kulüplerin futbol ile ilgili televizyon, radyo, basılı yayın ve reklam konularında, ticari ve mali haklarının düzenlenmesi ve eksikliklerin giderilmesi amacıyla hazırlanan, 3813 Sayılı "Türkiye Futbol Federasyonu Kuruluş ve Görevleri Hakkındaki Kanun" 17-06-1992 tarihinde kabul edilerek 03.07.1992 gün ve 21273 sayılı Resmi gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmesiyle, T.F.F'nin özerkliği tam anlamıyla ve açık olarak tanımlanmıştır.⁽¹⁴⁾

1988 yılında çıkarılan 3461 sayılı kanun, T.F.F.'yi "özel hukuk hükümlerine tabi ve tüzelkişiliğe sahip" bir kuruluş olarak nitelendirirken, 1992 yılında 3813 sayılı yasa ile yapılan değişiklikle "özerk" olduğu da ifade edilmiştir. Ayrıca, bu yasa ile federasyon başkanı seçimi genel kurula bırakılmış ve gerekli şartların oluşturulması genel kurulun yapacağı ana statü ile yönetim kurulunun yapacağı statü ve talimatlarla belirleneceğini öngörülmiştir. 3461 sayılı yasa, federasyonun "bütün faaliyet ve işlemlerini" başbakanlığın gözetimine verirken, 3813 sayılı yasa bu yetkiyi "spordan sorumlu devlet bakanlığına" vermektedir.

Futbol Federasyonu Başkanlığının, başbakanlığın "İlgili Kurulu" olarak görünmesi ve devlet bakanları arasında görev bölüşümüne ilişkin başbakanlık genelgelerinde, merkezi spor teşkilatı ile beraber bir devlet bakanının sorumluluğuna verilmesi de, 09.10.1984 tarih ve 18540 sayılı Resmi gazetede yayınlanan 3046 sayılı yasanın "ilgili kuruluş" tanımına göre hukuki, idari ve mali statüye sahip hizmet yerinden yönetim kuruluşu kabul edildiğinin bir göstergesidir.⁽¹³⁾

Dolayısıyla, "T.F.F. kamu hizmetine bir tüzel kişilik verilmesi suretiyle bir hizmet yerinden yönetim kurulu oluşturulduğu ve her ne kadar özel hukuka tabi olsa da, sonuçta bir kamu tüzel kişisi olduğu, personelin ve mali statüsünün diğer kamu tüzel kişilerinden biraz farklı olmasının sonucu değiştirmedığı, bir hizmet yerinden yönetim kuruluşu olarak idari bir kurum olduğu ve bu kurumun özel hukuk hükümlerine tabi olsa dahi, esas bağlı olduğu hukuk düzeni idare hukuku kuralları⁽²⁾ olduğu vurgulanmıştır.

4) 4563 Sayılı Yasa Dönemi (2000-...)

17-6-1992 tarihli ve 3813 sayılı Kanun'un bazı maddeleri 14.04.2000 tarihinde kabul edilerek 20-4-2000 gün ve 24026 sayılı Resmi gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren 4563 sayılı kanunla değiştirilmiştir. Bu kanuna göre, 3813 sayılı kanunun 5,6/b,7,9,10/f,15,20,29.

maddeleri değiştirilmiş, 8,18,23,31. maddelerine fıkralar eklenmiştir.⁽²¹⁾

Bu düzenlemelerde de öncekine benzer spordan sorumlu devlet bakanlığının denetimi ve gözetimi ilkesine sadık kalındığı (m.1,3,9,12.), yurt dışında yeteri kadar personelden oluşan temsilciliklerin açılması ve kapatılması Dışişleri Bakanlığının görüşü alınarak Spordan Sorumlu Devlet Bakanın kararına tabi olması (m.9), federasyonun henüz özerkliğin bir ilkesi olan kesin karar alma yetkisine sahip olmadığının birer göstergeleridir.

SONUÇ

Sporun, özellikle de futbolun, toplumla iç içe olan yapısı özelliği ile de; siyasi, sosyal, kültürel ve ekonomik gelişmelerle uyum içerisinde hareket ettiği çok yakından incelendiği zaman görülmektedir. Futbol yönetimi ve kurumları her alandaki gelişmeleri izlemek ve onlara uyum sağlamak, kendini bu gelişmeler karşısında yenilemek ve geliştirmek zorundadır. Türk futbolunda özerk yönetim modeli ile beraber sportif başarılarla da gözle görülür önemli gelişmelerin yanı sıra, idari yapısında da uygulamaya konulan yasal düzenlemelerle önemli gelişmeler sağlanmıştır.

3524 Sayılı Kanunun dönemi her ne kadar özerkliğe geçiş olarak algılsa da , Türk spor tarihinde geçmişte olduğu gibi siyasetin spora karıştığı bir kez daha tekrarlanmış, bu durum tamamen spor yönetiminde özerkliğe müdahale olarak nitelendirilmiştir.

3461 sayılı Yasadan sonra T.F.F.'nin "genel idare dışında yer alan bir özel hukuk tüzelkişiliğine dönüştüğü"nü kabul eden Danıştay'a göre, "özel hukuk hükümlerine tabii olduğunun karara bağlanmasının salt bu nedenle federasyonca veya federasyon bünyesinde yer alan kurullarca tesis edilen işlemlerin idari işlem olması niteliğini ortadan kaldırmayacağı"13 ve bazı kurumlar özel hukuk hükümlerine tâbi olsalar dahi Anayasa Mahkemesi kararına görede "...bu hal onların hukuk rejimi olan idare hukuku ve kamu kanunlarına bağlılık ilkesini ortadan kaldırmaz" ifadelerinden anlaşılacağı üzere, T.F.F.'nin bir kamu tüzel kişiliği olduğu, kanun koyucunun taktiriyle özel hukuk alanına tâbi olması öngörülmüştür.⁽²⁾

T.F.F. 27.05.1988'de 3461, 16.06.1989'da 3524 ve en son 17.06.1992'de çıkarılan 3813 sayılı yasalarla yapılan düzenlemeler sonucunda, idari ve ekonomik özgürlüğe kavuştu şeklinde ifade edilmiştir. Yapılanma biçimiyle 3461 sayılı kanuna göre kurulan T.F.F. önceki yapısıyla farklılık arz etmeyen teşkilat, organlarının teşekkülü ve yetkileri açısından tam özerkleşmeye yönelik önemli farklılıklar göstermektedir. Bunlar, aslında çoğu eksik ve hatalı hükümlerin giderilmesini amaçlayan ve Türk sporu adına çağdaş bir gelişme olarak kabul edilmesi gereken yeniliklerdir.⁽²⁷⁾ Ancak T.F.F. organlarının seçiminde spordan sorumlu Devlet Bakanının gönderdiği "Talimat" ile başkan adaylarının birlikte çalışmak istedikleri Tahkim Kurulu, Denetleme Kurulu ve Merkez Hakem Kurulu listelerini de sunmak zorunda bırakılması, bağımsız çalışması gereken kurulları bağımlı hale getirmesi,⁽¹³⁾ açısından eleştirilmiştir.

T.F.F. özel hukuk hükümlerine tabi özerk bir kuruluş haline getirilmesine paralel olarak, T.F.F. bünyesinde yer alan her türlü futbol faaliyetlerinden doğan ihtilafların çözümünde tahkim

esası getirilmiş ve tahkim kurulu ihdas edilmiştir. Dolayısıyla T.F.F. bünyesinde yer alan her türlü futbol faaliyetlerinden doğan ihtilafların çözümü, özerk ve bağımsız çalışan tahkim kuruluna bırakılmıştır.

Bir takım zorunlu tahkim müesseselerinde olduğu gibi, profesyonel futbol ile ilgili ihtilafların çözümü de mahkemeler nezdinde olmayıp, zorunlu olarak tahkim kurulu tarafından çözümlenmektedir. F.İ.F.A. statüsüne uyuşmazlıklara ilişkin 48. Maddesinde de "Milli federasyonlar kulüpler ve kulüp üyeleri F.İ.F.A. ile veya diğer federasyonlar, kulüpler veya kulüp üyeleri ile olan uyuşmazlıklarını adli mahkemeye intikal ettiremezler. Bu tür uyuşmazlıkların müşterek muvafakat ile tayin edilen tahkim kurullarına havale edilmesi gerekir." hükmü bulunmaktadır. Ayrıca 3813 sayılı kanuna göre; tahkim kurulu kararlarının kesin olduğu, ana statünün 45. Maddesinde ve Tahkim Kurulu talimatının 1.ve13. maddelerinde "Tahkim kurulu kararlarının adli ve idari hiçbir yargı merciinin onayına tabi olmadığı ve ayrıca bu kararlara karşı hiçbir adli veya idari mercie başvurulamayacağı" şeklinde düzenlenmiştir.

T.F.F.'nin bir organı olarak kurulan, verdiği kararların federasyonun bir işlemi sayılan tahkim kurulu kararlarına karşı yargı yolunun açılması gerekmektedir. İdari kararlara karşı yargı yolunu kapatmak, Anayasa ve hukuk devleti ilkesine aykırılık teşkil etmektedir. Fakat Anayasa Mahkemesi ve Yargıtay da tahkim yolunu kabul ederek, bu aykırılığı tanıyarak T.F.F.'nin klasik bir hizmet yerinden yönetim kuruluşu olmasına rağmen, bağımsızlığı güçlendirilmek istenmiştir.⁽²⁾

3813 sayılı dönemde seçimle ilgili düzenlemelerin yetersiz olduğu gözlemlenmiş, 3813 sayılı kanunun bu hükümlerinde genel kurulda sırayla ve ayrı seçimler yapılmasının ön görülmesine rağmen, ana statü, farklı ve dolayısıyla kanuna aykırı düzenleme yapmıştır. Buna dayalı olarak uygulamada başkan ve başkan vekilleri adayları ile, her başkan adayının belirlediği diğer kurul adayları aynı renkte listelerde yer alarak ve aynı anda iki sandıkta seçimlerin birlikte yapılması, bir çok kurulda yer alması düşünülen üyelerin sadece iki listeyi oluşturacak sayıda olması⁽²⁷⁾ demokratik bir seçim ortamının hala sağlanamadığının bir göstergesidir.

4563 sayılı kanunda da, seçimle ilgili maddelerin genel kurulu oluşturacak üyelerin amatör spor kulüplerine çok fazla yer verilmediği, yalnız amatör spor faaliyetlerinden sorumlu başkan vekilinin atanması (m.1), amatör spor adına olumlu gelişme olarak nitelendirilebilir. T.F.F görevlilerinin (hakem ,müşahit ve temsilcilerinin) karşılaştıkları durumlarda ceza kanunlarının uygulanması bakımından, devlet memurlarına ilişkin hükümlere göre uygulanması (m.8), daha önce bu anlamda doğan ihtilafları çözümleyecek bir gelişmedir.

Merkezi spor teşkilatı tarafından, spor kulüplerine veya kamu kurum ve kuruluşlarına protokol karşılığında devredilen, kiralanen veya süreli intifa hakkı tesis edilen spor tesislerine ait protokol tribünlerinin kullanılmasında, kişi sayılarının tespiti ve protokol yönlendirmesi, merkezi spor teşkilatı talimatları dahilinde il ve ilçe müdürlüklerince yapılması (m.10), daha önceleri merkezi spor teşkilatı ile T.F.F. arasında yaşanan görev dağılımı, tesislerin kullanımı vb. yetki karmaşalarının devam ettiği anlaşılmaktadır. Fakat aynı değişik maddede federasyonun yıllık

toplam gelirinin en az % 15'nin proje karşılığında olmak üzere ikinci ve üçüncü ligde takımı bulunan kulüplere eşit oranda, en az % 15'nin ise eğitim ve spor faaliyetleri kullanılmak üzere ilgili kurum kuruluş ve spor kulüplerine genel kurulun kararı ile dağıtılacak olması, mal ve hizmet üretimi paylaşımının optimal düzeyde gerçekleştirilecek olması, önemli bir gelişme olarak değerlendirmek gerekir.

Dolayısıyla T.F.F.'nin mevcut idari yapısında, "özel hukuk hükümlerine tabii tüzel kişilik", "tahkim" ve "seçim" ile ilgili uygulamaların yetersiz olduğu; mali yapısında ise, mal ve hizmet üretimi, tüketimi, bölüşümü ve bunların denetlenmesi konularında çözüm bekleyen bir dizi sorunun olduğu gözlemlenmiştir.

Ayrıca; Türkiye, AB ülkeleri arasında lisanslı futbolcu sayısı olarak en düşük ülkeler arasında yer almaktadır. Nüfusa göre lisanslı futbolcu sayısı ortalamaları, Almanya'da %7.6, İngiltere'de %4.9, Fransa'da %3.1, İtalya'da %1.7, İspanya'da %1.2 iken, Türkiye'de %0.8 olduğu, sportif başarı açısından Avrupa'da yükselişini sürdüren Türk futbolunun lisanslı futbolcu sayısı (537.220) ortalamasının düşüklüğü, önümüzdeki yıllarda ülkemizde futbolun önünün açık olmayacağını ve sanayi haline gelmiş bu alanda rekabet gücünü kaybedeceği vurgulanmaktadır.

Türk spor yönetiminde, merkezi yönetim anlayışının getirmiş olduğu idari ve mali problemlerin, T.F.F.'nin yönetimine de yansdığı, dolayısıyla T.F.F.'nin mevcut yönetim yapısının, özerklik kriterlerine uygun olarak idari ve mali açıdan yeniden yapılanmaya ihtiyaç duymaktadır.

Türkiye'de spor yönetiminde demokratikleşme sürecinde önemli mesafeler kat eden T.F.F.'nin mevcut özerk yönetim yapısı korunarak; çağdaş yönetim anlayışı çerçevesinde, serbest piyasa mekanizmalarına uyum sağlayacak mali özelliklere sahip "konfederasyon" tipi bir yapılanmaya dönüştürülmesi ileri sürülebilir.

Özerkliğin mali açıdan "kendi kendini finanse eden" ilkesinin sporda profesyonelliği ön plana çıkardığı göz ardı edilmeyerek, sporun amatör dokusuna aykırı olmayan bir yönetim anlayışına kavuşturulacak T.F.F.'nin kurumsal yapısının, Türkiye'deki diğer spor teşkilatlarına model oluşturarak, Türk spor yönetiminin demokratikleşme çalışmalarına önemli ölçüde katkıda bulunacaktır.

KAYNAKLAR

1. AYTAÇ,F., Merkezi İdareden Mahalli İdarelere Devredilecek Hizmetler, s.6, Mahalli İdareler Eğitim Araştırma ve Geliştirme Vakfı, Ankara, (1994)
2. ÇAKMAK,N.M. Türkiye Futbol Federasyonunun Hukuki Statüsü,Y.Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sos.Bil.Enst.Kamu Hukuku A.B.D. Ankara, (1999)
3. DEMİRCİ,N.,Sporda Yönetim-Teşkilatlanma ve Organizasyonlar, s.1-30,Milli Eğt Basımevi, (1986)
4. D.P.T., Uzun Vadeli Strateji ve Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, s191, 215, 230, DPT Yayınları, Ankara, (2000)
5. DOĞAR, Y . ,Türkiye'de Spor Yönetimi, s.63-95,Öz Akdeniz Ofset, Malatya, (1997)
6. DOĞAR, Y . ,Türk Spor Yönetiminde Ademi- merkezileşme Eğilimleri, Doktora Tezi, M.Ü.,Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor A.B.D.,İstanbul, (1994)
7. DÜLGER,İ.,ÜniversiteYönetimindeDeğişimVeÖzerklik,YayınlanmamışDoktoraTezi,H.Ü.Sosyal Bilimler Enstitüsü,Eğitim Yönetimi, Teftişi, Planlaması ve Ekonomisi ABD, Ankara,(1991)
8. EKENCİ,G.,SERARSLAN,M.Z.,Gelişim Aşamaları Bakımında Spor Teşkilatı Ve Değerlendirilmesi, Gazi BESBD, Cilt 2, Sayı 3, s.72-81, (1997)
9. ERDEMLİ,A.,Türk-Alman Kültür Diyaloğunda,Spor Ahlakı Ve Spor Felsefesine Yeni Yaklaşımlar, s.75-80, Meya Matbaacılık Ltd.Şti.İstanbul, (1991)
10. ERKAN, H., Bilgi Toplumu ve Ekonomik Gelişme, s.184-185, T.İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara, (1998)
11. FİŞEK,K.,100 Soruda Türkiye Spor Tarihi, s.52,Gerçek Yayınevi,İstanbul, (1985)
12. FİŞEK,K.,Devlet Politika ve Toplumsal Yapıyla İlişkileri Açısından Spor Yönetimi, s.247, 536, Bağırhan Yayımevi, Ankara, (1998)
13. GÖZÜBÜYÜK,A.Ş.,TAN,T.,İdare Hukuku,Genel Esaslar, Cilt1, s.137-156,Turhan Kitapevi, Ankara, (1998)
14. GÜNEY,T., Profesyonel Futbolda Yönetim Uygulamaları, Yayın No:7 s.8- 33, Futbol Federasyonu, İstanbul, (1991)
15. HEİNEMANN,K.,HORCH,H.D., Spor Organizasyonunun Sosyolojisi, (Çev:Yerlisu,T) Gazi Üniversitesi. Sağ. Bil.Enst. Bed. Eğt ve Spor ABD, Doktora Programı, Spor Kulüpleri Yönetimi Dersi Ödevi, Haziran, (1995)
16. İMAMOĞLU, A.F., İki Binli Yıllara Doğru Türk Sporü Üzerine Bazı Gözlemler, Gazi Eğitim Fak. Der., C. 8, Sayı I, s.9-19, (1992)
17. İMAMOĞLU, A.F.ÇİMEN,Z., "Türkiye'de Spor Federasyonlarında Örgütsel Değişim İhtiyacı ve Bazı Uygulamalar Üzerine Düşünceler, Gazi BESBD, Cilt 4, Sayı 2, s.59-76 ,(1999)
18. MİLLİYET GAZETESİ,Türkçe Sözlük , s.510 ,Milliyet Tesisleri,İstanbul,(1985)
19. MİLLİYET GAZETESİ,Futbolda Şaşırtan Tablo,9.Mart.2000
20. RESMİ GAZETE, sayı, 20112 , tarih ,18-3-1989
21. RESMİ GAZETE, sayı, 24026, tarih, 20-4-2000
22. SARAN, M.U.,Özerklik ve Mahalli İdareler Düzeyinde Denetim Türk İdare Dergisi, Sayı 408, s.21-32, Eylül-(1995)
23. SARTORI,G.,Demokrasi Teorisine Geri Dönüş (Çev: Karamustafaoğlu,T.,Turhan,M.),s.343,344,Türk Demokrasi Vakfı Yayını, Ankara, (1993)
24. SERARSLAN,Z.,Kurum Kulüplerinin Kuruluş Amaçları Ve Türk Sporü İçindeki Yerleri, Spor Bilimi Dergisi , sayı:1, s.44, İstanbul, (1989)
25. SÜMER,R.,Sporda Demokrasi 2, , s.20-27,Şafak Matbaacılık,Ankara,(1990)
26. TOCQUEVILLE,A., Amerika'da Demokrasi, (Çev:Timur.T), s.30-31,Siyasal İlimler Serisi 4, İstanbul, (1962)
27. ÜÇİŞİK,H.F.,Sporda Sorunlar ve Çözüm Önerileri,s.72-89,Ötügen Neşriyat,İstanbul, (1999)

BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR YÜKSEK OKULLARINDAKİ ÖĞRENCİLERİN KARŞILAŞTIKLARI SPOR YARALANMALARI

Süleyman CAN *

Recep GÜRSOY **

Naci EZİRMİK ***

Şenol DANE ****

ÖZET

Bu çalışma spor sakatlıklarının vücut bölgelerine göre dağılımını belirlemek için yapıldı. Çalışma Atatürk Üniversitesine bağlı Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu ile diğer fakültelerin beden eğitimi ve spor bölümlerinde 127 bayan ve 329 erkek olmak üzere toplam 456 öğrencide yapıldı. Sporcuların sakatlanan vücut bölgeleri uygulanan bir anket yöntemiyle belirlendi. Erkek sporcuların % 70.82'si, bayan sporcuların ise %71.65'inin sakatlığı bulundu. Sakatlanmalar branşlara göre ayrıldığında basketbolcuların %81.41'inde, voleybolcuların %77.98'inde, futbolcuların %66.98'inde, güreşçilerin %62.06'sında ve atletlerin %57.14'ünde sakatlık olduğu tesbit edildi. Sakatlıkların güreşçiler hariç tüm branşlarda en fazla ayak ve ayak bileğinde meydana geldiği saptandı.

Anahtar kelimeler: Spor yaralanmaları, Vücut bölgeleri

SPORT INJURIES IN STUDENTS OF DEPARTMENTS OF PHYSICAL EDUCATION AND SPORT

SUMMARY

This study was performed to determine the distribution of sports injuries according to the body region. Hundred and twenty seven (127) female, three hundred and twenty nine (329) male, (overall 456) from physical education and sport departments in Atatürk University were involved in this study. The injured body regions of athletes were determined by a questionnaire. The injury rates in male and female athletes were 70.82 % and 71.65 %, respectively. According to branches injuries rates were 81.41 % in basketballers, 77.98 % in volleyballers, 66.98 % in footballers, 62.08 % in wrestlers and 57.14 % in runners. It was found that the most injuries were in foot and ankle regions except wrestling in all sports.

Key Words: Sports injuries, Body regions

* Muğla Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, MUĞLA

** Atatürk Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okulu, ERZURUM

*** Atatürk Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Ortopedi ve Travmatoloji Anabilim Dalı, ERZURUM

**** Atatürk Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Fizyoloji Anabilim Dalı, ERZURUM

GİRİŞ

Son yıllarda toplumlar, insanın fiziksel gelişimin yanı sıra zihinsel, duygusal ve sosyal gelişiminde de beden eğitimi ve spora önem vermektedirler. Yapılan bir çok araştırma sonuçları sporun kişi üzerindeki olumlu etkilerini ortaya koymakla birlikte spor yaparken karşılaşılan problemlerin aşılması konusunda neler yapılması gerektiğine yeterince değinilmemektedir.

İnsan vücudu spor ile eğitilirken gerek kişinin kendinden gerekse de çevreden kaynaklanan çeşitli risk faktörleriyle karşı karşıya kalmaktadır ⁽⁶⁾.

Günümüzde bir çok tanımı olmakla birlikte kısaca; sportif aktiviteler sırasında meydana gelen her türlü hasarın kolektif ismi olarak tanımlayabileceğimiz spor sakatlıkları, istatistiklere göre geçirilen tüm kazalardaki yaralanmalar arasında % 10-15 arasında önemli bir yer tutmaktadır ^(11, 1).

Yoğun sportif çalışmalar esnasında değişik nedenlere bağlı olarak spor sakatlıkları oluşmaktadır. Sporcu aktiviteleri sırasında her an bir sakatlanma ile karşılaşılabilir. Sakatlıkların önlenmesi tedaviden çok daha önemlidir. Bu nedenle beden eğitimi ve spor bölümleri öğretim elamanlarının ve idarecilerinin sakatlıklardan korunma ve acil tedavi yöntemlerini bilmelerinin yanı sıra eğitim, ve uygun sportif tekniklerin uygulanmasının sağlanması gereklidir ⁽²⁾.

Spor sakatlıkları her spor branşında kendine has özellikler taşır. Bu nedenle aynı spor branşı ile uğraşan sporcularda hemen hemen aynı tip sakatlıkları görmek mümkündür ^(9,18).

Her türlü fiziksel aktivite daima sakatlık riski taşımaktadır. Sakatlık risk faktörleri ikiye ayrılmaktadır. 1- Çevresel risk faktörleri: kullanılan ekipman, spor yapılan yer ve iklim vs. 2-Kişisel risk faktörleri: yaş, cinsiyet, vücut büyüklüğü, anatomik farklılıklar, vücut kitle indeksi, antrenman programı, sırt ve bacak kuvvetleri, sağ ve sol el kuvvetleri, solaklık vs. ^(3, 4, 13). Dane ve arkadaşları tarafından yakın zamanda yapılan bir çalışmada sırt ve bacak kuvvetleri arttıkça sakatlık oranının azaldığı, ancak sağ ve sol el kuvvetleri arttıkça sakatlık oranlarının arttığı bulundu ⁽⁴⁾.

Bu çalışmada, spor sakatlıklarının branşlara göre dağılımı ve çeşitli spor branşlarında sakatlık riskinin fazla olduğu vücut bölgelerinin ne olduğunun belirlenmesi amaçlanmıştır.

MATERYAL VE METOD

Bu çalışmaya Atatürk Üniversitesine bağlı Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Beden Eğitimi ve Spor Bölümü, Ağrı Eğitim Fakültesi Beden Eğitimi ve Spor Bölümü ve Erzincan Eğitim Fakültesi Beden Eğitimi ve Spor Bölümü öğrencileri katıldı. Bu çalışma 1999-2000 ve 2000-2001 Eğitim-Öğretim yılları bahar sezonu (mart-temmuz arası) yapılan sportif yarışmalara katılan sporcularda yapıldı. Çalışmaya en az beş yıldır ilgili spor branşıyla uğraşan sporcular dahil edildi. Yaş, cinsiyet, branş, sakatlık durumu, sakatlık bölgesine ait bilgiler hazırlanan bir anket formu ile belirlendi. Anket formu araştırmacının sporculara sorular sorması ile dolduruldu.

Çeşitli spor branşlarında en küçük 18, en büyük 23, ortalama 19.75 yaşlar arasında olan, 127'si bayan 329'u erkek toplam 456 denek materyalimizi oluşturdu. Deneklerin 58'i erkek, 55'i bayan toplam 113'ü basketbol, 62'si erkek 47'si bayan toplam 109'u voleybol, 106'sı futbol, 45 erkek 25 bayan toplam 70'i atletizm ve 58'i güreş branşı ile ilgilenmekteydiler.

İstatistiksel analiz için Microsta paket bilgisayar programında bulunan iki oran arasındaki farkın anlamlılığını belirleyen oran testi (Z testi) kullanıldı. Anlamlılık derecesi (p), 0.05' ten küçük olanlar anlamlı olarak değerlendirildi.

BULGULAR

Tüm branşlarda iki yıllık süre içerisinde toplam 329 erkek sporcuda 233 (%70.82), 127 bayan sporcuda 91 (%71.65) sakatlanma meydana gelmiştir. Erkeklerde branşlara göre sakatlık oranları sırasıyla basketbol (% 84.48), voleybol (% 80.65), futbol (%66.98), güreş (% 62.07) ve atletizm (%60) olarak bulundu. Bayanlarda branşlara göre sakatlık oranları sırasıyla basketbol (%78.14), voleybol (%74.47) ve atletizm (%52.00) olarak bulundu. Sakatlık oranları açısından istatistiksel olarak anlamlı bayan ve erkek farkı bulunamadı. (Basketbol için $Z=0.86$, $p=0.19$; voleybol için $Z=0.77$, $p=0.22$; atletizm için $Z=0.65$, $p=0.26$). Toplam sporcularda ise branşlara göre sakatlık oranları sırası ile %81.41 oranında basketbol, %77.98 oranında voleybol, %66.98 oranında futbol, %62.06 oranında güreş ve %57.14 oranında atletizm de görülmüştür (Tablo 1).

Tablo 1: Çeşitli Branşlardaki Erkek Ve Bayan Sporcularda Sakatlanan Sporcu Sayısı ve Yüzde Oranları

BRANŞLAR	ERKEK		BAYAN		TOPLAM	
	n	%	n	%	n	%
Futbol	106	66.98	-	-	71	66.98
Basketbol	58	84.48	55	78.18	92	81.41
Voleybol	62	80.65	47	74.47	85	77.98
Atletizm	45	60.00	25	52.00	40	57.14
Güreş	58	62.07	-	-	36	62.07

Oluşan sakatlıkların vücut bölgelerine göre dağılımı ise, futbol da en fazla sakatlanan bölge 23 olguda (%32.39) ayak ve ayak bileği, ikinci sırada 18 olguda (%25.03) diz, en az sakatlanan bölge ise 3 olguda (%4.22) dirsek ve ön kol bölgeleridir. Basketbol da en fazla sakatlanan bölge 24 olguda (%26.08) ayak ve ayak bileği, ikinci sırada 17 olguda (%18.47) diz bölgesi, en az sakatlanan bölge ise 2 olguda (%2.17) göğüs bölgesidir. Voleybol da en fazla sakatlanan bölge 17 olguda (%20.00) ayak ve ayak bileği, ikinci sırada 15 olguda (%17.64) omuz bölgesi, en az sakatlanan bölge ise 4 olguda (%4.70) baş ve boyun bölgesidir. Atletizm de en fazla sakatlanan

bölge 13 olguda (%32.50) ayak ve ayak bileği, ikinci sırada 10 olguda (%25.00) diz, en az sakatlanan bölge ise 1 olguda (%2.05) göğüs bölgesidir. Güreşte en fazla sakatlanma bölgesi 8 olguda (%22.22) dizde, 7 olguda (%19.44) ayak ve ayak bileğinde meydana gelmiş olup en az sakatlanma görülen bölge ise 1 olguda (%2.77) göğüs bölgesidir (Tablo 2).

Tablo 2: Çeşitli Branşlardaki Sakatlıkların Vücut Bölgelerine Göre Dağılımı

BRANŞLAR	Baş Boyun	Omuz	Dirsek, ökol	El, Elbileği, Parmaklar	Göğüs	Omurga	Diz	Ayak, Ayak Bileği
	%	%	%	%	%	%	%	%
Futbol	5.44	13.05	10.87	15.22	2.17	8.7	18.47	26.08
Basketbol	4.70	17.64	10.59	16.48	8.24	9.41	12.94	20
Voleybol	9.87	8.46	4.22	7.06	5.64	7.06	25.3	32.39
Atletizm	13.89	16.68	11.11	5.56	2.77	8.33	22.22	19.44
Güreş	12.5	5	7.5	5	2.5	10	25	32.5

TARTIŞMA

Vücudumuzun formda ve sağlıklı tutulabilmesi için alınması gereken önlemler "spor hijyeni" denilen sağlık öğretimi kavramının ortaya atılmasına neden olmuştur⁽¹⁰⁾. Özellikle yüksek performans düzeyindeki sporcuların antrenmanları süresince meydana gelebilecek her türlü sağlık problemlerinin belirlenmesi ve bunlarla ilgili tedbirlerin ele alınarak değerlendirilmesi gerekir.

Uğraşılan spor branşları sakatlık oranları açısından farklılık gösterir. Bazı branşlarda sakatlık oranları kendine özgü nedenlerden dolayı diğerlerinden fazla veya daha azdır. Sonne ve arkadaşları (1980), değişik spor branşlarında görülen sakatlanmaları futbol da %40.00 hentbol da %27.00 (16), Doğan ve İmamoğlu (1995) futbol da %46.06, hentbol da %38.06, basketbol da %25.03, voleybol da %17.03 olarak bildirmişlerdir⁽⁵⁾. Finch ve arkadaşları (1998), değişik branşlardaki çocuk ve yetişkin sporcularda özellikle alt ve üst extremitelerde fraktürler, incinmeler ve burkulmaların olduğunu bulmuşlardır⁽⁶⁾. Ehrendorfer (1998), 13 farklı branştaki beden eğitimi ve spor bölümü öğrencilerinde 2,5 yıllık bir dönemde 482 sakatlanmanın %74'ünün erkeklerde, sakatlıkların ise sırasıyla en fazla cimnastik, kayak ve atletlerde oluştuğunu ve en sık sakatlanan bölgelerin ise sırasıyla diz ve el bölgesi olduğunu bulmuştur⁽⁶⁾. Meeuwisse ve arkadaşları (2000), üniversite futbol takımındaki sakatlıkların yıllık ortalama %53.5 - %60.4 arasında olduğunu ve en fazla sakatlanan vücut bölgesinin ise sırası ile diz, ligament burkulmaları, kas incinmeleri ve spazmlar olduğunu tesbit etmiştir⁽¹²⁾. Sallis ve ark (2001), basketbol, kır koşusu, futbol, yüzme, tenis, atlama-atma gibi farklı branşlardaki bayan ve erkek sporcularda görülen 1874 sakatlanmanın 856'sının (%45.7) bayanlarda, 1018'inin (%54.3) erkeklerde olduğunu belirlemiştir. Toplamda spor branşlarında sakatlanma açısından erkeklerde daha fazla sakatlanmanın olduğu ancak

istatistiksel açıdan anlamlı bir cinsiyet farklılığı olmadığı bulunmuştur⁽¹⁵⁾. Sunulan çalışmada da basketbol, voleybol ve atletizmde sakatlanma oranları erkeklerde daha fazla idi, ancak bu fark istatistiksel olarak anlamlı değildi.

Çalışmamızda tespit ettiğimiz sakatlanma oranlarının sırası ile branşlara göre basketbolda %81.41, voleybolda %77.98, futbolda 66.98, güreşte %62.06 ve atletizmde %57.14 olduğu görülmüştür (Tablo 2). Oranlarımızın yüksek oluşu, çevresel faktörlerin yanı sıra iki yıllık bir dönem içerisinde bir kişide oluşan birden çok sakatlığın değerlendirmeye alınmasından kaynaklanabilir.

Oluşan sakatlıkların vücut bölgelerine göre dağılımı incelendiğinde tüm branşlarda en fazla sakatlanan bölgenin ayak ve ayak bileği olduğu, ancak güreşte birinci sırada diz sakatlıklarının geldiği tespit edilmiştir. Bu bulgular, literatürdeki bulgular ile uyumludur^(7,10,12,13,17).

Sonuç olarak her spor branşının kendine özgü sakatlanma riski vardır. Ayak ve ayak bileği yaralanmaları karşılaşılan sakatlıkların başında gelmektedir. Sporcular ve antrenörlerin özellikle sakatlıkların bu yönüyle aydınlatılması sağlanmalıdır.

KAYNAKLAR

1. Atik, Ş, Ayas, İ, Güzelış A. Spor Yaralanmaları Ve Menisküs Lezyonları. Spor Hekimliği Dergisi, 21 (3): 97-99, 1986
2. Bulletin Information Sportive. Bruxelles 16-21, 1989.
3. Dane Ş, Can S, Karsan O. Sport Injuries In Right- And Left-Handers. Perceptual And Motor Skills, 89, 846-848, 1999.
4. Dane, Ş, Can, S, Karsan O. Relations Of Body Mass Index, Body Fat, And Power Of Various Muscles To Sport Injuries. Perceptual And Motor Skills, 95, 329-334, 2002.
5. Doğan A. A, İmamoğlu O. Amatör Sporcularda Sportif Yaralanma Sportif Yaralanma Sıklığı Ve Yaralanmalara Etki Eden Faktörler. Karadeniz Tıp Dergisi, 8 (3): 96-99, 1995.
6. Ehrendorfer, S. Survey Of Sport Injuries İn Physical Education Students Participating İn 13 Sports. Wiener Klinische Wochenschrift, 110 (11): 397-400. 1998.
7. Esenkaya, İ. Futbolda Travmatik Tibio-Fibular Sindesmozis Diastaz Yaralanmaları. Spor Hekimliği Dergisi, 25 (1): 22, 1990.
8. Finch, C, Valuri, G, Ozanne-Smith J. Sport And Active Recreation İnjuries İn Australia. British Journal Of Sports Medicine, 32 (3): 220-225, 1998.
9. Frank, B. Sports İnjuries İn Schoolaged Children. The American Journal Of Sport Medicine, 17 (2): 234-237, 1987.
10. Girgin, O. Basketbol Yaralanmaları. Spor Hekimliği Dergisi, 14 (4): 39-44, 1979.
11. Haşçelik, Z. Spor Sakatlıkları Nasıl Engellenebilir? 3-35, Ankara 1990.
12. Meeuwisse, W, H, Hagel B E, Mohtadi N G, Butterwick D J, Fick G H. The Distribution Of İnjuries İn Men's Canada West University Football. A 5-Year Analysis. The American Journal Of Sport Medicine, 28, 516-523, 2000.
13. Neely, F. G. Intrinsic Risk Factors For Exercise-Related Lower Limb İnjuries. Sport Medicine, 26, 253-263, 1998.
14. Önçağ H, Kızılay C, Taşkıran E. Spor Yaralanmaları Ve İstatistiki Değerlendirilmesi. Spor Hekimliği Dergisi, 23 (4): 121-126, 1998.
15. Sallis, R. E, Jones K, Sunshine S, Smith S, Simon L. Comparing Sports İnjuries İn Men And Women. International Journal Of Sport Medicine, 22 (6): 420-423, 2001.
16. Sonne, S, Sorenson C. H. Risk Factors With Acute Sports İnjuries. British Journal Of Sport Medicine, 14: 22-25, 1980.
17. Yünceviz R, Karsan O, Dane, Ş, Can S. Serbest Ve Greko-Romen Güreşçilerde Spor Sakatlıklarının Vücut Bölgelerine Göre Dağılımı. Gazi, Beden Eğitimi Ve Spor Bilimleri Dergisi. 2 (4): 13-17, 1997.
18. Zorba E, Ziyağil M A. Vücut Kompozisyonu Ve Ölçüm Metodları. 227-284. Ankara 1995.